

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1952.

ANDRA KAMMAREN

Nr 15

26—30 april.

Debatter m. m.

Sid.

Tisdagen den 29 april.

Svar på interpellationer av:

Herr Braconier ang. en redogörelse för möjligheterna för vår konsu- lära representation i norra Polen att tillvarataga de svenska sjö- männens intressen, m. m.	9
Herr Johansson i Stockholm ang. åstadkommande av likartade in- resebestämmelser i U S A och Sverige	20
Herr Hagberg i Luleå ang. opinionen inom Förenta Nationerna mot bakteriekriget	26
Herr Wirtén ang. beredande av möjlighet för dem, som under år 1951 inköpt skog på rot men icke under detta år verkställt av- verkning, att avskrika värdet av avverkningsrätten enligt de grunder, som gälla för råvaror	32
Interpellation av fru Gärde Widemar ang. försäljning av restaurang- blandning till enskilda konsumenter	36

Onsdagen den 30 april.

Svar på fråga av herr Widén ang. tillgodoräkning av tjänstgöring som studierektor vid studieförbund som tjänstår vid sökande av lärar- befattning	39
Utgifter under riksstatens tionde huvudtitel:	
Kommerskollegium: Avlöningar	41
Statens hantverksinstitut: Utrustning och inredning	45
Do: Särskilda rationaliseringsundersökningar	47
Statens kommitté för byggnadsforskning	49
Byggnadsforskning	49
Bidrag till handelshögskolan i Stockholm	51

	Sid.
Avsättning till fonden för idrottens främjande	53
Avsättning till lotterimedelsfonden	58
Läringsutbildning inom muraryrket	60
Anskaffning av yllevaror	62
Motion ang. anmälningsskyldighet för industriföretag rörande förestående inskränkningar i driften	63
Motioner om åtgärder för en generell sänkning av pris- och levnads-kostnadsnivån m. m.	64
Motioner om beredande av ökade möjligheter för arrendatorer av kronojord att förvärva jakträtt å av dem innehavda egendomar	66
Motioner om åtgärder till förhindrande av vandringsfiskens undanträngande genom kraftverksbyggen	67
Bemyndigande att försälja viss kronoegendom	68
Landsbygdens avfolkning	69
Ändring av instruktionen för statens tobaksnämnd	90
Interpellation av fru Sandström ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken m. m.	96

Samtliga avgjorda ärenden.

Val av valmän för utseende av riksdagens fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret och suppleanter för nämnda fullmäktige ..	38
Val av suppleanter för dessa valmän	38
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. av kommunindelingsreformen betingade ändringar i lagen om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning m. m.	40
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 10, ang. statsutgifter för budgetåret 1952/53 under tionde huvudtiteln (handelsdepartementet)	40
— nr 85, ang. anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.	59
— nr 86, ang. anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar och omkostnader vid poliskåren i Boden	59
— nr 87, ang. fortsatt disposition av visst äldre anslag	59
— nr 88, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (handelsdepartementet)	59
— nr 89, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (försvarsdepartementet)	59
— nr 90, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (utrikesdepartementet)	59
— nr 91, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1952/53 till Europarörelsens läroanstalt	59
— nr 92, ang. kapitalbudgeten för ecklesiastikdepartementet	59
— nr 93, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (ecklesiastikdepartementet)	59

	Sid.
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 94, ang. lokaler för domkapitel	59
— nr 95, ang. fortsatt disposition av vissa äldre anslag (ecklesiastikdepartementet)	59
— nr 96, ang. lärlingsutbildning inom muraryrket m. m.	60
— nr 97, ang. studielån med statlig kreditgaranti åt s. k. flyktingstudenter	62
— nr 98, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (justitiedepartementet)	62
— nr 99, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (socialdepartementet)	62
— nr 100, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (inrikesdepartementet)	62
— nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar ang. anslag till statens institut för folkhälsan	62
— nr 102, ang. anskaffning av vissa yllevaror för sjukvårdsberedskapen och civilförsvaret	62
— nr 103, ang. Styrös kustsanatorium m. m.	63
— nr 104, ang. anslag till lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader	63
— nr 105, ang. vissa anslag till de statliga och stadsunderstödda alkoholistanstalterna m. m.	63
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 30, ang. behandlingen i skattehänseende av upplåtelser av avverkningsrätter	63
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. anmälningsskyldighet för industriföretag rörande förestående inskränkningar i driften	63
— nr 16, ang. generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån m. m.	64
<i>Första lagutskottets</i> utlåtande nr 15, ang. en konvention rörande skeppsmätning	66
— memorial nr 16, ökning av regeringsrådets antal	66
— utlåtande nr 17, ang. översyn av reglerna om frihetsberövande	66
— nr 18, ang. fortsatt innehav av jordbruksegendomar inom samma släkt	66
— nr 19, ang. lagstiftningen ang. vissa äktenskapshinder	66
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 32, ang. tillägg å livräntor enligt förordningen om statsmonopol å importen av tobaksvaror	66
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. anslag ur kyrkofonden m. m.	66
— nr 17, ang. beredande av ökade möjligheter för arrendatorer av kronojord att förvärva jakträtt å av dem innehavda egendomar	66
— nr 18, ang. förtydligande av 2 kap. 61 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom	67
— nr 19, ang. motverkande av förorening av vatten	67
— nr 20, ang. fiskens undanträngande genom kraftverksbyggen	67
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 16, ang. bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom m. m.	68
— memorial nr 17, ang. upprättade förteckningar över do	69
— utlåtande nr 18, ang. anslag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m.	69
— nr 19, ang. statens avdikningsanslag	69

	Sid.
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 20, ang. anslag till jordbrukets rationalisering samt förluster på statlig kreditgaranti	69
— nr 21, ang. maskiner för torrlägningsverksamheten	69
— nr 22, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II (jordbruksärenden)	69
— nr 23, ang. fortsatt disposition av anslaget till understöd åt fiskare	69
<i>Andra kammarens allmänna beredningsutskotts</i> utlåtande nr 18, ang. landsbygdens avfolkning	69
— nr 21, ang. instruktionen för statens tobaksnämnd, m. m.	90

Lördagen den 26 april.

Kl. 2 em.

§ 1.

Justerades protokollet för den 19 in-
nevarande april.

§ 2.

Föredrogs och hänvisades till bevill-
ningsutskottet Kungl. Maj:ts å bordet
liggande proposition nr 234, angående
reglering av sockernäringsen i riket
m. m.

§ 3.

Föredrogos var efter annan följande
å kammarens bord vilande motioner;
och remitterades därvid

till jordbruksutskottet motionen nr
612 av herrar *Gavelin* och *Jansson* i
Kalix;

till statsutskottet motionen nr 613 av
herr *Jacobson* i Vilhelmina *m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna:
nr 614 av herrar *Utbutt* och *Svenson*
i Ljungskile;

nr 615 av fru *Eriksson* i Stockholm
m. fl.; samt

nr 616 av herrar *Nilsson* i Bästekille
och *Östlund*;

till behandling av lagutskott motio-
nerna:

nr 617 av herr *Larsson* i Julita;

nr 618 av fru *Torbrink m. fl.*; och

nr 619 av herr *Bengtsson* i Varberg
m. fl.;

till konstitutionsutskottet motionen
nr 620 av herr *Jacobson* i Vilhelmina
m. fl.; samt

till behandling av lagutskott motio-
nerna:

nr 621 av herr *Bengtsson* i Halmstad
m. fl.; och

nr 622 av fru *Johansson* i Skövde
m. fl.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande
förslag till riksdagens skrivelser till
Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag angå-
ende ändrad lydelse av 63 § 2 mom.
lagen den 6 juni 1930 (nr 260) om för-
samlingsstyrelse i Stockholm;

från första lagutskottet:

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag angå-
ende fortsatt giltighet av lagen den 29
juni 1946 (nr 408) om användande av
statspolispersonal för vissa särskilda
uppgifter; samt

från andra lagutskottet:

nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om
fortsatt giltighet av prisregleringslagen
den 30 juni 1947 (nr 303); och

nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts
proposition med förslag till lag om
fortsatt giltighet av utlänningslagen
den 15 juni 1945 (nr 315).

Vidare anmäldes och godkändes
statsutskottets förslag till riksdagens
skrivelser till Konungen:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts i
statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar rörande egentliga statsut-
gifter för budgetåret 1952/53 under
sjätte huvudtiteln, avseende anlagen
inom kommunikationsdepartementets
verksamhetsområde, jämte i ämnet
väckta motioner;

nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts
i statsverkspropositionen gjorda fram-
ställningar angående anslag å kapital-
budgeten för budgetåret 1952/53, i vad
avser justitiedepartementets verksam-
hetsområde;

nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande av staten tilldömd ersättning för släckningskostnad vid skogsbrand;

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fullmakt att i arbetslöshetsbekämpande syfte igångsätta arbeten, för vilka anslag uppförts å allmän beredskapsstat för budgetåret 1950/51 m. m.;

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre reservationsanslag;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående frågor om befrielse från betalningsskyldighet till kronan;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner m. m.;

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1952/53 till statsverket åliggande, av andra medel ej utgående ersättningar i anledning av olycksfall i arbete m. m.;

nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning i vissa fall i anledning av olycksfall i arbete eller yrkessjukdom;

nr 153, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv;

nr 154, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en allmänna arvsfonden tillfallen fastighet;

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition rörande Sveriges anslut-

ning till en konvention angående upprättandet av ett råd för samarbete på tullområdet m. m., såvitt propositionen avser medelsanvisning; och

nr 156, i anledning av väckta motioner om en snabbtredning rörande verksläkarinstitutionen samt verksläkarnas anställnings- och arvodesförhållanden.

Slutligen anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 158, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till hushållningssällskapen för budgetåret 1952/53, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 159, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Nötbo-skapsavelns befrämjande: Understöd åt kontrollföreningsverksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

§ 5.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner angående av kommunindelingsreformen betingade ändringar i lagen om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning m. m.;

statsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för bud-

getåret 1952/53 till avlöningar och omkostnader vid poliskåren i Boden;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 91, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1952/53 till Europarörelsens läroanstalt;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., i vad propositionen avser anordnande av förbättrade lokaler för domkapitlet i Växjö m. m. samt ombyggnad av domkapitelshuset i Västerås m. m.;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts

proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till främjande av läringsutbildning inom muraryrket m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studielån med statlig kreditgaranti åt s. k. flyktingstudenter;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1952/53 till statens institut för folkhälsan jämte i ämnet väckta motioner;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av vissa yllevaror för sjukvårdsberedskapen och civilförsvaret;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor i samband med omläggning av föreningen Styrso kustsanatoriums verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader; och

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1952/53 till de statliga och statsunderstödda alkoholistanstalterna m. m.;

bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av väckt motion angående behandlingen i skattehänseende av upplåtelser av avverkningsrätter;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 15, i anledning av väckt motion angående anmälningsskyldighet för industriföretag rörande förestående inskränkningar i driften; och

nr 16, i anledning av väckta motioner om åtgärder för en generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån m. m.;

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 15, i anledning av väckta motioner om ratifikation av en år 1947 mellan vissa länder ingången konvention rörande skeppsmätning;

nr 16, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 9 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal, dels ock i ämnet väckt motion;

nr 17, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av gällande regler om frihetsberövande;

nr 18, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning i syfte att trygga ett fortsatt innehav av jordbruksegendomar inom samma familj eller släkt vid generationsväxlingarna; och

nr 19, i anledning av väckta motioner angående dels revision av lagstiftningen om epilepsi som äktenskapshinder, dels revision av giftermålsbalkens bestämmelser om förbud mot äktenskaps ingående med särskild hänsyn till föreskriften om fallandesjuka och dels utredning av frågan om vilka sjukdomstillstånd som vetenskapligt kunna rubriceras såsom äktenskapshinder, m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående tillägg å de livräntor som utgå enligt förordningen den

11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror, dels ock i ämnet väckt motion;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., såvitt propositionen hänvisats till behandling av lagutskott, dels ock en i ämnet väckt motion;

nr 17, i anledning av väckta motioner om beredande av ökade möjligheter för arrendatorer av kronojord att förvärva jakträtt å av dem innehavda egendomar;

nr 18, i anledning av väckta motioner om visst förtydligande av 2 kap. 61 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom;

nr 19, i anledning av väckt motion om skärpta bestämmelser angående åtgärder till motverkande av förorening av sjöar och vattendrag; och

nr 20, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förhindrande av vandringsfiskens undanträngande genom kraftverksbyggen;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 16, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.;

nr 17, angående upprättade förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom;

nr 18, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om anslag till Bidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 19, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag, m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 20, med anledning av Kungl.

Svar på interpellation ang. en redogörelse för möjligheterna för vår konsulära representation i norra Polen att tillvarata de svenska sjömannens intressen m. m.

Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Bidrag till jordbrukets rationalisering samt till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti jämte i ämnet väckta motioner;

nr 21, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inköp av maskiner för torrlägningsverksamheten;

nr 22, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; och

nr 23, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om fortsatt disposition av det för budgetåret 1942/43 anvisade reservationsanslaget till Understöd åt fiskare jämte i ämnet väckta motioner; samt

andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 18, över motion om upprättande

av en plan över erforderliga åtgärder mot landsbygdens avfolkning; och

nr 21, över motion om viss ändring av instruktionen för statens tobaksnämnd, m. m.

§ 6.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats en motion, nr 623, av herr *Kollberg m. fl.*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 200, med förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 7.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 2.06 em.

In fidem

Gunnar Britth.

Tisdagen den 29 april.

Kl. 4 em.

§ 1.

Justerades protokollen för den 22 och den 23 innevarande april.

§ 2.

Svar på interpellation ang. en redogörelse för möjligheterna för vår konsulära representation i norra Polen att tillvarata de svenska sjömannens intressen m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som yttrade: Herr talman: Ledamoten av denna kammare, herr Jean Braconier har med kammarens tillstånd till mig riktat följande frågor:

Anser Ers Excellens att svenska myndigheter i Polen för närvarande har tillfredsställande möjligheter att biträda svensk sjöfart och svenska sjömän? I annat fall, övervägs från svensk sida åtgärder för att åstadkomma en

Svar på interpellation ang. en redogörelse för möjligheterna för vår konsulära representation i norra Polen att tillvarata de svenska sjömännens intressen m. m.

förbättring i detta avseende förhandlingsvägen eller eljest?

Beträffande möjligheterna för våra myndigheter i Polen att tillvarata *de svenska sjöfartsintressena* vill jag till en början framhålla, att de speciella förhållanden, som råda i de polska hamnarna, i hög grad sätta sin prägel på våra myndigheters verksamhet därstädes. Sålunda anlita fartygsbefälhavarna våra myndigheters tjänster i mycket större omfattning i polska hamnar än annorstädes, icke blott då det gäller mellanhavanden med ortsmyndigheterna utan även i ärenden av rent kommersiell karaktär. Anledningen härtill är, att i de polska hamnarna sedan mer än ett år tillbaka endast förekomma två skeppsmäkleriföretag, vilka båda äro statsägda. Dessa statsägda företag skola sålunda representera enskilda utländska rederier och detta även gentemot andra polska statsägda firmor och institutioner. Ehuru de flesta polska skeppsmäkleritjänstemännen torde söka fullgöra dessa sina uppgifter på ett fullt grannlagt sätt, synas likväl utländska fartygsbefälhavare vid sina mellanhavanden med de polska skeppsmäkleriföretagen erfara en viss osäkerhetskänsla och därför gärna önska även i mindre betydelsefulla ärenden inhämta sina konsulats bistånd eller konsulatstjänstemans råd. I ett flertal fall ha sålunda efter inträffade olyckshändelser fartyg erhållit tillstånd att avsegla först sedan svensk officiell representant tillkallats och på olika sätt medverkat till en uppgörelse i skadestandsfrågor. I en del fall ha genom konsulatets ingripanden skadestandskrav avsevärt reducerats vid träffande av uppgörelse. Emellertid har de svenska myndigheternas strävan att biträda de svenska sjöfartsintressena försvårats av att det tid efter annan visat sig omöjligt att erhålla de olika tillståndsbevis, som erfordras för besök i hamnar och ombord på svenska fartyg.

Över huvud taget kan det sägas, att ordningsföreskrifterna i de polska hamnarna försvåra de svenska konsulats-tjänstemännens arbete. De svenska myndigheterna i Polen ha sökt ingripa i syfte att förenkla in- och utklare-ringsproceduren samt påskynda lastning, lossning, förhalning och dylikt. Resultaten av dessa ansträngningar ha dock varit mycket begränsade.

Sammanfattningsvis torde emellertid om biträdet åt svensk sjöfart kunna sägas, att trots stora avstånd och dåliga kommunikationer våra myndigheter i regel kunna bereda sig tillfälle att företaga besök ombord på fartyg när dess befälhavare är i behov av råd eller bistånd, att de flesta vanliga konsulära förrättningar obehindrat kunna utföras, och att uppkommande svårigheter i viss utsträckning visat sig kunna undanröjas genom förhandlingar mellan konsulatet och de polska myndigheterna, men att inskränkningar i konsulats-tjänstemannens ovillkorliga rätt att besöka svenska fartyg samt myndigheternas obenägenhet att träffa avgöranden och besvara skrivelser tidvis lägga vissa hinder i vägen för konsulatsverksamheten i nämnda hänseenden.

Beträffande *biträde åt svenska sjö-män* vill jag meddela, att oaktat de svenska sjömännen som följd av en på olika sätt bedriven upplysningsverksamhet ådagalagt ökad försiktighet för att undvika att komma i konflikt med de polska myndigheterna och förordningarna, arresteringar alltjämt ofta förekomma. Orsakerna härtill äro i första hand onyktert uppträdande, förlorade legitimationshandlingar, smärre smugglingsförsök (såsom ilandförande av ett par cigarrettpaket eller ett eller annat par nylonstrumpor) samt bristande noggrannhet vid ankomstdeklaration av innehavda värdeföremål, souvenirer eller nyinköpta klädespersedlar. Straffen för dylika förseelser äro enligt svensk rättsuppfattning i regel

Svar på interpellation ang. en redogörelse för möjligheterna för vår konsulära representation i norra Polen att tillvarataga de svenska sjömännens intressen m. m.

oproportionerligt stränga och gå ej sällan upp till årslånga frihetsstraff. Beträffande möjligheterna för våra myndigheter att i Polen lämna bistånd åt anhållna, häktade eller dömda sjömän, gäller f. n. i huvudsak följande.

Vid *anhållanden* av sjömän för smärre tull- eller fylleriförseelser ha våra myndigheter i Polen särskilt på senare tid vid flera tillfällen kunnat utverka snabb frigivning och nedsättning av förelagda bötesbelopp. En förutsättning härför har dock varit, att meddelande om anhållandet nått våra myndigheter. Under vissa perioder — särskilt hösten 1951 — ha emellertid alla försök från de svenska myndigheternas i Polen sida att bistå anhållna sjömän visat sig resultatlösa. I intet av de många fallen av mera långvarigt anhållande under sistnämnda period befanns det till en början vara möjligt, trots upprepade försök, att få erfara något om orsaken till anhållandet, förvaringsort etc. Sedermera visade det sig, att i de flesta hithörande fall sjömännen gjort sig skyldiga till lagöverträdelser av en beskaffenhet som i ett flertal tidigare fall icke givit anledning till annat än omedelbart utdömande av mindre bötesbelopp men som enligt numera hävdad polsk uppfattning motiverar frihetsstraff.

Sjömän som *häktats* för att ställas till ansvar för allvarigare brott ha genom konsulatets försorg försetts med rättegångsbiträde, varjämte språkkunig tolk såvitt möjligt ställts till förfogande. Personer som häktats äga sedan något år tillbaka icke rätt att mota livsmedelspaket, men i stället ha pengar och toalettartiklar kunnat sändas till vederbörande. Besök har endast i ett fall tillåtits. Uppgift om förvaringsort etc. har i regel icke kunnat erhållas.

Besök hos till frihetsstraff *dömda* sjömän tillåtes i enstaka fall efter hänvändelser till åklagarämbetet. Av dom-

stolen godkänd edsvuren tolk måste i så fall tillkallas, och samtalen ske i närvaro jämväl av fängelsefunktionärer. Pengar och toalettartiklar sändas med jämna mellanrum. Överklaganden av domslut ombesörjas och nådeansökningar upprättas genom konsulatets försorg. Avskrift av domslut infordras alltid men har på senaste tiden icke kunnat erhållas i ett par fall.

I fråga om bistånd åt sjuka och efterseglade sjömän gäller följande.

Sjuka sjömän beredas genom konsultats eller mäklares försorg bästa tillgängliga sjukhusvård. På grund av platsbrist — ibland även sjömännens missnöje med språk- eller kostförhållanden — förekommer det dock att hemsändning måste företagas innan vederbörande helt tillfrisknat.

En *efterseglad* sjöman bereder i allmänhet våra myndigheter flera arbetsdagar för ordnande av erforderliga registrerings- och hemreseformaliteter. Innan inkvartering får ske måste en ytterst noggrann registrering äga rum vid vojvodskapspolisens utlänningsavdelning. Gränsmilitärens handläggning av ett utreseärende kräver därefter ett flertal väntetimmars. Tid efter annan arresteras sjömännen under denna del av utreseproceduren och föras ombord med militäreskort vid på förhand icke beräkningsbar tidpunkt. Detta förhållande medför, att ibland ett flertal hemreselägenheter måste ordnas för en och samma sjöman.

När det gäller att skydda de svenska sjömännen i Polen vållas sålunda, som av det förut sagda framgår, de största svårigheterna därav, att förseelser, som sjömännen kunna begå mot olika polska föreskrifter och som i Sverige skulle anses vara förhållandevis oskyldiga, i Polen medföra straff av en stränghetsgrad som för svensk uppfattning ter sig helt oproportionerlig. Detta går tillbaka på en olikhet i rättsuppfattningen i Polen och i Sverige.

Svar på interpellation ang. en redogörelse för möjligheterna för vår konsulära representation i norra Polen att tillvarata de svenska sjömännens intressen m. m.

Vad som i denna del kan göras från de svenska myndigheternas sida är väsentligen att mana sjömännen till ökad försiktighet vid besök i polska hamnar och att tillse att sjömän, som råkat i konflikt med de polska förordningarna, få den rättshjälp som det är möjligt att ge dem. Möjligheterna till rättshjälp äro i viss mån beskurna, framför allt såtillvida som det har visat sig kunna dröja avsevärd tid innan konsult får kontakt med en anhållen eller häktad sjöman. Det otillfredsställande häri är emellertid särskilt föremål för utrikesdepartementets fortsatta uppmärksamhet, och departementets strävanden äro inriktade på att försöka få en bättre ordning till stånd.

Härefter anförde:

Herr BRACONIER: Herr talman! Jag ber att till hans excellens utrikesministern få framföra mitt tack för hans besvarande av denna interpellation. Särskilt riktar sig min tacksamhet till slutraderna i hans svar av vilka det framgår att utrikesdepartementet försöker få en förbättring till stånd. Samtidigt måste jag säga att svaret som sådant kanske inte är beklämmande, men det utgör ett vittnesbörd om de beklämmande förhållanden, som svenska sjömän har att möta i polska hamnar.

Som framgår av interpellationssvaret iakttaga Polen inte ens gällande internationella bestämmelser beträffande svenska konsulattjänstemäns rättighet att gå ombord på svenska båtar. Detta innebär ett åsidosättande av alla rättsbegrepp.

Jag vill särskilt erinra om att i den svenska svarsnoten till Polen förra året, i vilken det talas om upprörande förhållanden vid svenska fartygs uppehåll i polska hamnar, säger utrikesdepartementet klart ifrån: »Upprepade gånger ha svenska sjömän arresterats och under lång tid kvarhållits i polskt fängel-

se utan någon som helst orsak eller på grund av de obetydligaste överträdelser». Här har, som framgår av utrikesdepartementets svar, i november månad från polsk sida häktats svenska medborgare utan att några som helst skäl förelegat för häktning. Här föreligger ett konkret exempel på skillnaden mellan västerländsk demokratisk rättsuppfattning och en rättsuppfattning, som är främmande för vår livssyn.

Jag undrar också om det inte ibland inträffar fall, som utrikesdepartementet inte får vetskap om eller fall som inte omtalats i svensk press. Det meddelades nyligen i dansk press att en svensk sjöman i Stettin i november 1951 blivit dömd till sju års fängelse, två år därför att han givit tjuvu kronor till en flicka, tre år därför att han tre gånger gått i land utan tillstånd och två år därför att han använt kaptenens sjöfartsbok. Straffet nedsattes till fem år, då han var son till en arbetare. Jag vet inte, om en svensk arbetare tar emot en sådan nådegåva, att få sitt straff sänkt med två år för en förseelse som på sin höjd enligt västerländsk demokratisk uppfattning skulle ha kunnat rendera honom några kronor i böter. Jag tror att det för en bred svensk opinion framstår såsom utomordentligt beklagligt att sådana förhållanden kan förekomma, att rättsordningens elementära krav sätts å sido så att en svensk sjöman inte kan åtnjuta trygghet. Det gick ju i höstas så långt att Svenska maskinförbundet direkt förklarade, att det kanske vore bättre om svenska sjömän över huvud taget inte gick i land i polska hamnar.

Det lär finnas en förliknings- och skiljedomstraktat av den 3/11 1925, enligt vilken ständigt förlikningsnämnd skall finnas med bl. a. en representant för Sverige och en för Polen. Den har väl att behandla de tvister, som ej skall regleras i Haag. Jag skulle vilja ställa den frågan till hans excellens utrikes-

Svar på interpellation ang. en redogörelse för möjligheterna för vår konsulära representation i norra Polen att tillvarataga de svenska sjömännens intressen m. m.

ministern: Skulle det inte på denna väg vara möjligt att få Polen att rucka på den rättslöshet, som nu råder? Jag kan inte finna av det svar, som hans excellens utrikesministern givit här, att man egentligen har så stora förhoppningar om att få till stånd att svenska sjömän skall behandlas enligt klara internationella regler. Det finns ingen som helst garanti för att Polen alls kommer att iakttaga de rättsföreskrifter som finns. Man får nästan den uppfattningen att Polen betraktar Sverige som en krigförande stat, då svenska sjömän trakasseras i polska hamnar på ett sätt som näppeligen förekommer i något annat land. Man kan tycka att detta är något egendomligt med hänsyn till de goda grannförhållanden, som i stort sett alltid rått mellan Polen och Sverige.

Det finns också i andra avseenden förhållanden som förtjänar att påtalas. Enligt 1929 års sjöfartskonvention, som även Polen ratificerat och som gäller till den 19 november 1952, måste livbåtsövning äga rum var tredje månad. Men nu gäller förbud mot livbåtsövningar i alla polska hamnar i de fall då dessa kan verka störande på det normala arbetet och förorsaka olyckor. Jag förnekar inte att det i vissa fall kan finnas skäl för ett förbud mot dylika övningar, men nog är det ganska egendomligt att man från polsk sida inte iakttar sjöfartskonventionen.

Det är anmärkningsvärt med det stränga straff, som de svenska sjömännen dömes till på grund av löjligen förseelser, men kanske ännu mera anmärkningsvärt är att de anhållna ofta inte har haft någon möjlighet att komma i kontakt med svenska konsulattjänstemän av det skälet att det svenska konsulatet många gånger icke får reda på var en anhållen svensk medborgare befinner sig. Detta kan väl hans excellens utrikesministern icke anse överensstämma med god rättstradition. Förekommer det över huvud taget i någon

rättsstat att en svensk myndighet inte får ta kontakt med en anhållen medborgare? För mig framstår dessa förhållanden som ett upprörande åsidosättande inte bara av internationella rättsregler utan över huvud taget av alla humanitära förpliktelser. Det är förstäeligt att man inom Sjöfolksförbundet har sagt ifrån att det här är fråga om trakasserier, som man i längden inte kan finna sig i. Man frågar sig då: Har inte Sverige och de svenska myndigheterna några som helst möjligheter att få en ändring till stånd; kan man åtminstone inte sluta en överenskommelse om att en anhållen svensk sjöman i Polen skall få möjlighet att ta kontakt med en svensk konsultstjänsteman?

Jag förstår en utrikesministers svårigheter att här relatera alla konkreta fall. Det gör kanske inte saken bättre att tillspetsa orden, och en utrikesminister anses väl inte böra göra det som regel. Men det må vara mig tillåtet att säga att jag är övertygad om, att jag ger uttryck för en vid svensk opinion, då jag säger att vi här har fått en åskådningkundervisning om hur det kan gå, när man sätter åt sidan rättsregler, som vi alla har ansett vara konstitutiva för rättsstaten. Det framgår inte av det lämnade svaret om det finns några utsikter att få en överenskommelse till stånd med Polen. Jag skulle ändå vilja upprepa min fråga om man inte genom denna skiljedomstraktat kan få garantier för att därmed ge svenska sjömän trygghet då de gå i land.

Ett regeringsorgan skrev nyligen att det fordras en veritabel balansgång för att undgå häktning. Ja, man får nog det intrycket att här hjälper det inte med balansgång. Det verkar som om en sjöman kunde häktas på de mest bagatellartade grunder, ja, av skäl som över huvud taget saknar relevans för straffåtgärder.

Jag vill ännu en gång uttrycka den

Svar på interpellation ang. en redogörelse för möjligheterna för vår konsulära representation i norra Polen att tillvarata de svenska sjömännens intressen m. m.

förhoppningen att en anhållen skall ges möjlighet att komma i kontakt med svenska konsulatstjänstemän, att han skall tillåtas mottaga livsmedelspaket o. s. v. och att svenska myndigheter skall få veta var en anhållen svensk sjöman befinner sig, när han är anhållen i Polen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! I anledning av en fråga av interpellanten vill jag säga, att man på svensk sida anser att förliknings- och skiljedoms-traktaten alltjämt gäller, och man har vid några tillfällen åberopat den. Från polsk sida har man intagit en något oviss ståndpunkt i fråga om traktatens giltighet, och man har kanske närmast påstått att den inte gäller.

Jag vill också tillrättalägga några uttalanden om att just Sverige skulle vara särskilt illa behandlat i Polen. Det är givet att Sverige inte är föremål för någon diskriminerande behandling, så att svenska fartyg och sjömän skulle behandlas sämre än andra länders.

Det pågår arbete med upprättande av ett förslag till nytt sjöfartsavtal, vari man skulle försöka få in mer moderna och preciserade regler om behandlingen av sjömän och om konsulernas rättigheter, och jag hoppas att det förslaget inom ganska nära framtid skall kunna överlämnas till polska regeringen.

Herr **JOHANSSON** i Stockholm: Herr talman! Det är inte vanligt här i kammaren att en interpellant tackar för svaret innan han fått det. När jag bryter mot vanan är det inte precis för att tacka för innehållet i det svar som hans excellens utrikesministern snart kommer att ge mig. Jag vill i stället tacka honom varmt för sammankoplandet av svaren på herr Braconiers interpellation och min. Detta ger nämligen material för värdefulla jämförande studier av Sveriges attityd gent emot främman-

de länder och av den dubbla bokföring som Sveriges regering bedriver. Därmed bidrar det också till att belysa den markerade vändning i utrikespolitiken som vi hade anledning att tala om förra tisdagen.

Det är inte första gången vi här i kammaren diskuterar de svenska sjömännen i Polen. Vi skall inte riva upp det material vi har lagt fram tidigare — det räcker mycket väl med det nya.

Jag har också kontakt med sjömän som reser på Polen, och jag vet att folk som uppträder hyfsat — som vanligt folk brukar göra — inte löper någon risk för trakasserier i Polen. När det talas om myndigheternas uppträdande vill jag erinra om att det aldrig i Polen har förekommit någon motsvarighet till den regelrätta polishesättning av ett polskt fartyg som ägde rum i Stadsgårdshamnen i Stockholm.

Vi vet också att Sjöfolksförbundet nyligen haft anledning att i sin tidning påtala att sjömanskåren på sistone under den fulla sysselsättningen fått in en del element som förbundet måst ta avstånd från, människor som skämmer ut både sjömanskåren och Sverige. Jag hänvisar till Sjömannens artikel, och jag hänvisar också till regeringsorganet Morgon-Tidningen, som den 28 november i fjol talade om rötäggen bland Sveriges sjöfolk. Morgon-Tidningen hade där intervjuat en hel del fackmän, bland andra en ledamot av denna kammare, som talade om att det är en »skrälldus ynglingar från Skrubba» och andra skyddshem som skickas på sjön i dessa dagar. Värst är det med Svartsjö-klientelet, säger MT. »I den fulla sysselsättningens tid åker även dessa gossar ut, och man får ta vad som bjuds.» Det talas om att man flyttar samhallets uppfostringsproblem över på sjöfarten, att man kan avläsa det i rymningsstatistiken. Det fällt mycket skarpa ord om den rekrytering som har förekommit.

Om nu någon av »gossarna» — för att

Svar på interpellation ang. en redogörelse för möjligheterna för vår konsulära representation i norra Polen att tillvarata de svenska sjömännens intressen m. m.

citera Morgon-Tidningen — från Svartsjö eller Skrubba reser till Amsterdam eller Sydamerika, kan han mycket väl bli ihjälslagen eller sitta fången i månader utan att någon svensk konsul rynkar ögonbrynen och utan att det blir mer än två petitrader i en svensk tidning.

Det är helt annorlunda när det gäller Polen. Herr Braconier säger att också oskyldiga människor fängslats i Polen. Vi har undersökt alla de fall som pressen har skrivit om, och vi har inte funnit några oskyldiga. Hur skrev man inte om den bekante Engströms snövita oskuld månad efter månad? Han kom hem långt innan hans straff var avtjänat och skrev en artikelserie i tidningen Året Runt där han utan vidare erkände att han gjort sig skyldig till femdubbel smuggling av människor, av vilka åtminstone några misstänktes vara amerikanska spioner. En hade han till och med smugglat tillbaka igen, men han återvände när han fann att hans hustru var otrogen. Det var smuggling i reguljär trafik av en av herr Braconiers oskulder.

För att visa vilken trafik den svenska pressen bedriver skall jag citera ett par tidningar som redigeras eller har redigerats av ledamöter av denna kammare — herr Severin hade kanske redan övergått till Pressens Tidning. Jag ser inte Publicistklubbens ordförande herr Edberg i kammaren, men jag kan erinra om några rubriker i Ny Tid och Aftontidningen — det gällde inte då Polen utan Östtyskland —: »Svensk nära försmäkta i Östzonen», »Omänskligt slaveri», »Arbetade barfota i saltlagren», »Svensk sjöman barfota hem från Östzonen», »Jag var kommuniststucken, men saltslaveriet botade mig». Det är typexempel på de historier man drar upp från Polen och Östtyskland.

Hur gick det nu i detta fall? Snart upptäckte man att Publicistklubbens ordförandes skyddsling inte hade varit

tjugofem år på havet, utan han var tämligen ny och grön. Han var en flerdubbel facklig skubbare med dåligt rykte. Kommunist har han aldrig varit, så några saltläger har inte omvänt honom.

Några dagar efteråt kom en annan tidning, som brukar bidra till hetsen, nämligen Bonnierkoncernens Se, och var mycket elak mot den journalistik, som Publicistklubbens ordförande bedrivit. Där avslöjades mannen i fråga i följande ordalag: »Han har inte 'seglat på alla de sju haven' i några 23 år, som han skrutit vitt och brett med. Allt som allt har han varit 'sjöman' i 16 månader... Såren på fötter och ben är inte spår efter tåligt buret martyrium bakom järnridån — ingen har sparkat honom, ingen har slagit honom, han har bara fått skoskav sedan han högst självmant kröp i ett par fyra nummer för stora pjäxor han hittade i en vrå när han blev satt att lasta en saltskuta i Wismar efter att i fyllan och villan ha gått och drullat bort sin passersedel och blivit akterseglad. Förlusten av friheten varade bara i 36 timmar. Straffet kan t. o. m. bli ännu hårdare här hemma för en rekordbråkig fyllerist.» Kom ihåg det, herr Braconier!

Sedan talade »Se» om att den mannen inte förtjänar det svenska folkets medlidande. Tror man de andra gör det?

Jag har nämnt fallet Engström och jag kan fortsätta. Jag behöver inte ta sjöfolkets ombudsmän — ty de är här — jag kan ta Sveriges fartygsbefälhavareförening. Den bör känna Polen, kanske bättre än hans excellens utrikesministern. Jag skall ta kapten Åkeson, som är direktör i Sveriges fartygsbefälhavareförening. Vad säger han om en del av det sjöfolk, som reser på Polen?

»Många super sig fulla och bär sig åt som vettvillingar, smugglar klockor, kaffe och nylonstrumpor trots uttryckliga förbud och är vårdslösa med sina pass och sjömansböcker. Det sjöfolk som befälet på grund av arbetskrafts-

Svar på interpellation ang. en redogörelse för möjligheterna för vår konsulära representation i norra Polen att tillvarata de svenska sjömännens intressen m. m.

bristen tvingas mönstra på är delvis ett avskum sedan linjefarten tagit eliten. Ja, en del är inte ens sjömän utan kriminella element som på ett eller annat sätt lyckats skaffa sig sjömansbok och som när de efterlyses av polisen flyr genom att ta hyra på en kolbåt.

Ofta säljer de allt vad de äger: För pengarna tar de sig en redig fylla och blir ofta så oregerliga att de måste finkas. Och har de då pengar på sig som de kommit över olagligt genom att smugla in och sälja t. ex. kaffe, så blir det givetvis fängelse. Det skulle det bli i Sverige också — om polackerna bar sig åt här som de svenska sjömännen gör i Gdynia.»

Där har vi de figurer, för vilka de svenska konsulaten arbetar ut sig, enligt utrikesministern, försöker att få deras fylleriböter nedsatta och lägger in nådeansökningar för att deras straff skall förkortas! Den svenska kronan har gått ned så pass i värde att den börjar likna Karl XII:s nödmünt, men den värsta inflationen är inflationen på svenska nationalhjältar, ty det kan den första fyllbult och slagskämpe bli, bara han uppträder i Polen!

Inte nog med det! Jag tror att herr Braconier upprepade ordet rättsstat 75 gånger under sitt anförande. Det var just med tanke på figurer som de nämnda som han t. o. m. skruvade upp sig till förklaringen, att om de inte blir bättre behandlade — när de supit sig fulla — är hela den västerländska kulturformen i fara. Så illa är det väl i alla fall inte med den västerländska kulturen.

Det var detta jag ville säga på detta stadium, men jag vill redan nu göra en jämförelse. Om en liten stund kommer excellensen Undén att läsa upp svaret på min interpellation. Det gäller också delvis övergrepp mot sjömän, men i amerikanska hamnar. Ni har hört svaret på den polska interpellationen, den fientliga, fräna tonen, inslaget av hets-

kampanj mot den stat som man vänder sig emot. När excellensen Undén kommer fram till svaret om Amerika, skall ni märka hur tonfallet lagts om. Det är mjukt som sammet och milt som fågelkvitter. Jag återkommer till den saken i debattens andra kapitel.

Herr BRACONIER (kort genmäle): Herr talman! Det förvånar mig inte att den föregående talaren helt underkänner det svenska utrikesdepartementets undersökningar och motiveringar. Det gör herr Johansson i Stockholm alltid, ty han är en trogen bekännare till det kommunistiska partiprogrammet om att kommunisterna solidariserar sig i allo med en främmande stat.

Jag sade inte, herr Johansson i Stockholm, att den västerländska kulturkretsen var i fara, med anledning av de påtalade förhållandena. Jag beklagade med hänsyn till de tidigare goda relationerna mellan Polen och Sverige de för västerländsk kulturuppfattning mycket stränga straff, som tillämpas av polska myndigheter och som inte är förenliga med vår rättsuppfattning och med de humanitära åsikter, som en stor del av människosläktet lyckligtvis ännu har. Här är inte alls fråga om någon hets mot något land. Jag hade gjort samma karakteristik av vilket annat land som helst, som handlat som Polen i detta fall.

När herr Johansson vill göra gällande, att detta skulle vara min personliga kampanj, som ett utslag av något hat mot Polen, vilket jag icke har, ber jag honom läsa alla de uttalanden från sjöfolkets sida, där man uttryckt sitt starka beklagande av dessa förhållanden. Detta kommer man inte ifrån med att frankt påstå, att här är det bara en massa rötägg, som gör det och det. Om det vore på det sättet som herr Johansson säger, varför tar då inte sjöfolksförbundet hela tiden avstånd från kritiken mot de polska myndigheternas handlingsätt

Svar på interpellation ang. en redogörelse för möjligheterna för vår konsulära representation i norra Polen att tillvarataga de svenska sjömannens intressen m. m.

utan i stället framför sitt beklagande av deras åtgärder?

Men även om herr Johansson anser att de straff är riktiga, som här tillämpas mot svenska medborgare, vad ligger det för humanitärt intresse i att förmena svenska konsulära myndigheter att ta kontakt med en anhållen svensk sjöman? Även om vi se på straffen olika, borde det för alla parter vara ett rättsintresse att svenska myndigheter skall kunna komma i kontakt med de anhållna. Det är väl sannerligen inte att göra sig skyldig till propaganda mot en annan stat att hävda detta.

Vad det här gäller är att få till stånd sådana relationer mellan Polen och Sverige att den irritation, som dessa förhållanden skapar, inte längre existerar och att våra sjömän slipper dessa trakasserier. Där har jag givit uttryck för en vid svensk opinion. Jag tror inte att den åsikt, som herr Johansson har om de straff som de polska myndigheterna utmätt mot svenska medborgare, är ett uttryck för mångas mening eller har stöd av någon större del av det svenska sjöfolket. Jag tror inte han kommer ifrån dessa frågor genom att påstå, att alla de svenskar, som drabbats av straff i Polen, är rötägg som förtjänar dessa hårda straff för vad som ofta är bagateller.

Herr SVENSSON i Göteborg: Herr talman! Som representant för de 20 000 sjömän, som är representerade i Svenska sjöfolksförbundet, har jag funnit det angeläget att säga ett par ord i denna fråga.

Jag ber först att få understryka vad hans excellens utrikesministern har sagt. Jag är alldeles ense med honom, då han i interpellationssvaret säger, att de straff, som i en del fall utdömts, enligt svensk rättsuppfattning är opropor­tionerligt stränga i förhållande till de förseelser som är begångna. Vi har mångfaldiga exempel på hur enligt vår

uppfattning synnerligen stränga straff har utdömts för synnerligen bagatellartade förseelser. Herr Johanssons i Stockholm påstående, att de som uppträder hyfsat aldrig blir trakasserade i polska hamnar, är felaktigt. Vi kan stå herr Johansson till tjänst med massor av exempel på att hyggliga svenska sjömän blivit trakasserade i polska hamnar utan anledning eller i varje fall utan den anledning vi anser skall föreligga för att de skall bli ådömda straff. Jag ber att få ta fram ett par exempel.

För ett halvår sedan meddelades i den svenska pressen ett fall, vars riktighet vi har fått bekräftad genom samtal med dem som det gällde. Det var en svensk sjöman, som kom i en polsk hamn med ett fartyg från Casablanca i Afrika. Han hade där köpt ett par morgontofflor, som han skulle förära sin fästnö i Sverige. Dem hade han stoppat i sin byrålåda ombord. Emellertid glömde han att sätta upp dessa tofflor på tulldeklarationslistan i den polska hamnen — det må vara honom förlåtet. Vad blev följden? Jo, när den polska polisen kom ombord, fann den, att där fanns ett par tofflor, avsedda för en kvinna. Polisen tog tofflorna och tog även med sig sjömannen. Han fick sedan sitta i polskt fängelse i fyra veckor för detta. Det var en hygglig ordentlig svensk sjöman. Kan herr Johansson i Stockholm påstå, att detta straff på fyra veckors fängelse för att sjömannen glömde deklarerat tofflorna, avsedda för hans fästnö i Sverige, var rimligt?

Jag skulle kunna nämna flera exempel. Jag kan nämna något som sker, när ett svenskt fartyg kommer till en polsk hamn men som inte förekommer på något annat ställe på jordklotet, såvitt jag har mig bekant. När ett svenskt fartyg kommer in, får hela besättningen ställa upp sig på däck. Besättningen kan få stå där i regn, snö och blåst kanske i timmar under det att den polska polisen undersöker besättningens

Svar på interpellation ang. en redogörelse för möjligheterna för vår konsulära representation i norra Polen att tillvarata de svenska sjömännens intressen m. m.

hytter utan att någon besättningsman får vara närvarande vid dessa undersökningar.

Det mest upprörande är emellertid enligt vår mening, att svenska sjömän, som av en eller annan anledning blir anhållna av de polska myndigheterna — det må vara för att de glömt ett par tofflor i sin deklaration eller för att de varit berusade, när de har varit i land — inte får sätta sig i förbindelse med sitt lands representanter där nere. Det tycker vi är det mest upprörande. Vi menar, att i händelse de polska myndigheterna anser, att de bör anhålla en svensk sjöman, så bör den svenske sjömannen, när han är anhållen, få lov att sätta sig i förbindelse med sitt lands representant på platsen för samråd med honom och eventuellt med hans bistånd få tillgång till rättegångshjälp. Det förvägras emellertid svenska sjömän i de flesta fall.

Jag kan i detta sammanhang inte uraktlåta att nämna något om vad vi från Svenska sjöfolksförbundets sida har gjort i anledning av alla dessa i de polska hamnarna inträffade händelser. Någon gång på hösten 1949 inträffar vi oss kanske, att vi hade en hel del sådana fall. De väckte ett mycket stort uppseende här hemma och föranledde långvarig hetsig tidningspolemik. Vi från sjöfolksförbundets sida försökte i varje fall i den mån det var möjligt lägga litet sordin på tidningspolemiken. Vi engagerade oss inte i den på något aktivt sätt. Vi gick en annan väg som vi trodde skulle leda till positivt resultat. Vi hade ett sammanträde i Svenska sjöfolksförbundets överstyrelse för att avhandla den saken, och vid det sammanträdet antog vi ett uttalande, som vi också lät publicera genom TT och i tidningspressen. Vi beklagade ifrågavarande intermezzon och tillade: »Överstyrelsen uttalar därför som sin bestämda uppfattning, att svenska sjömän, som av en eller annan anledning anhålles av

de polska myndigheterna, skola omedelbart efter anhållandet givas tillfälle att komma i förbindelse med närmaste svenske konsul och att juridisk hjälp ställes till vederbörande sjömans förfogande.» Vi förklarade emellertid också i vårt uttalande, att vi å vår sida skulle tillhålla våra medlemmar att de vid sina besök i polska hamnar skulle iakttaga ett korrekt uppträdande så att berättigade klagomål häremot icke skulle kunna anföras från de polska myndigheternas sida. »Vi har också gång på gång uppmanat våra medlemmar att uppträda hyggligt i polska hamnar. Dessutom har vi avtryckt de olika bestämmelser, som de polska myndigheterna har utfärdat rörande vad sjöfolket får göra och inte göra i de polska hamnarna.

Ovannämnda skrivelse överlämnade vi till polske ministern i Stockholm. Därvid höll han med oss och sade, att det vore alldeles riktigt, att svenska sjömän, som anhölls i en polsk hamn, omedelbart borde få sätta sig i förbindelse med sitt lands konsulära representanter. Sedan hörde vi ingenting från polske ministern eller någon annan. Vi fann emellertid att ehuru väl den dåvarande polske ministern hade den inställningen, fick svenska sjömän i alla fall inte sätta sig i förbindelse med svenska konsulatsrepresentanter.

Sedan inträffade i slutet av förra året en hel del händelser i de polska hamnarna. Från Svenska sjöfolksförbundets ledning fann vi anledning att på nytt uppvakta polske ministern i Stockholm, varvid vi talade med honom om de här sakerna. Efter samtalet med honom bad han, att vi skulle inkomma med skriftlig redogörelse för våra synpunkter. Vi inlämnade därför till honom en skriftlig promemoria. Där sade vi bl. a.: »Svenska sjöfolksförbundet har således även nu den uppfattningen att de händelser, som den senaste tiden inträffat i polska

Svar på interpellation ang. en redogörelse för möjligheterna för vår konsulära representation i norra Polen att tillvarata de svenska sjömännens intressen m. m.

hamnar och där svenska sjömän varit inblandade samt den i samband härmed uppkomna pressdiskussionen kan skada de goda relationer mellan de båda länderna som ur alla synpunkter äro önskvärda, och förbundet är också i dag av den meningen, att det bör ligga i allas intresse att förutsättningar-arna för dylika incidenter i möjlig mån böra undanröjas. Svenska sjöfolksförbundet är för sitt vidkommande berett till att på allt sätt söka medverka härtil.»

I fortsättningen nämnde vi, att vid Svenska sjöfolksförbundets kongress 1949 hade bl. a. diskuterats de förhållanden som inträffat i de polska hamnarna. Därvid hade Polska sjöfolksförbundets ordförande varit närvarande och bl. a. framhållit att »om några intermezzon i fortsättningen skulle inträffa vid svenska sjömäns besök i polska hamnar borde Svenska sjöfolksförbundet sätta sig i förbindelse med det polska sjöfolksförbundet för att i samarbete med detta gemensamt försöka lösa eventuella tvister.» I fortsättningen av promemorian sade vi, att Svenska sjöfolksförbundet fann detta uppslag värt att beakta och därför var berett att ta upp samtal med polska sjöfolksförbundet, den polska landsorganisationen och eventuellt vederbörande officiella polska myndigheter i alla de frågor, som kunde vara förknippade med de incidenter, vilka den senaste tiden inträffat i polska hamnar och där svenska sjömän varit inblandade. Slutligen sade vi: »Svenska sjöfolksförbundet hyser den uppfattningen att man bör kunna nå fram till positiva resultat vid dylika direkta samtal mellan representanter för svensk och polsk fackföreningsrörelse samt vederbörande officiella polska myndigheter.»

Den skrivelse, varvid denna promemoria var fogad, avlämnades den 5 november 1951. Vi ha ännu inte hört något från den polske ministern eller

poliska sjöfolksförbundet eller polska landsorganisationen.

Jag noterar med tillfredsställelse, att hans excellens utrikesministern säger, att man från utrikesdepartementets sida har sin uppmärksamhet riktad på den här saken, och jag hoppas, att något verkligen positivt kan komma fram ur de ansträngningar man gör från departementets sida, så att åtminstone de sjömän, som blir anhållna av polska myndigheter, kommer i tillfälle att få sätta sig i förbindelse med vårt lands konsulära representant omedelbart efter det att anhållandet har skett, och att det inte i fortsättningen kommer att gå till på samma sätt som nu, då de kanske i veckor och månader får sitta i polskt fängelse utan möjlighet att komma i förbindelse med vår konsul.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! I avvaktan på det amerikanska jämförelsematerialet skall jag bara be att få erinra om den deklaration jag avgav från vårt håll första gången denna fråga debatterades. Jag sade då, att jag anser det självklart, att om svenska sjömän utsättes för övergrepp, på vilken sida om den så kallade järnridån det vara må, skall de åtnjuta stöd av sitt lands konsulära beskickning, och det skall undersökas om något övergrepp är begånget. Jag kan upprepa det i dag; men när vi granskat de påstådda övergreppen, har uppgifterna inte i något fall hållit måttet.

Jag har förut hört vad herr Svensson i Göteborg i dag berättat. Det har jag sett i tidningarna. Här föreligger hittills en enda parts redogörelse. Men t. o. m. om det skulle visa sig, att det ligger något i att vederbörande blivit för hårt straffad, är det väl ett litet övergrepp jämfört med några saker som Polen anfört mot oss. Som exempel härpå kan nämnas det fall, då en stark polisstyrka gick ombord på ett polskt fartyg i Stockholm och släpade

Svar på interpellation ang. åstadkommande av likartade inresebestämmelser i USA och Sverige.

i land en sjöman i strid mot alla sjömanslagar under en förevändning, som man visste var falsk, nämligen att han blivit misshandlad. En kommissarie och en läkare hade nämligen varit ombord tidigare och funnit, att mannen inte var misshandlad. Ändå släpades han i land. Ändå bröt man mot den bestämmelse som säger, att fartygets befälhavare är chef för sitt fartyg också när fartyget ligger i hamn om inte något kriminellt är begånget. Man sade att man skulle hämta en sjuk, men om man skall hämta en sjuk använder man sig av läkare och inte av polis. Mot herr Svenssons inlägg skulle jag också kunna nämna, att polska sjömän bestämt uppgivit, att de blivit regelrätt kidnappade av Stockholmspolisen, och kvarhållits på Långholmen utan skäl. Detta har i flera fall påtalats av polska legationen. En av dessa polacker skickades sedan till Bergslagen på arbete men lyckades rymma vid Centralen och ta sig till polska legationen. Jag tror att våra moträkningar ter sig lite bleka mot dessa.

I övrigt skulle jag bara vilja understryka, att ingen av de senare talarna har försökt bestrida vad jag har sagt om arten av en del folk, som mönstrat på båtarna till Polen. När herr Braconier vänder sig mot mina uppgifter, vill jag påpeka, att det inte var mina egna uppgifter. Jag citerade Morgon-Tidningen, en Bonniertidning och Svenska fartygsbefälhavareföreningens direktör. När denne säger att de straff svenska sjömän fått i Polen är ungefär desamma som de skulle ha fått, om de gjort sig skyldiga till dessa brott i Sverige, tror jag mer på honom än på herr Braconier.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Efter den uttömmande redogörelse herr Svensson i Göteborg lämnat behöver jag inte närmare gå in på herr Johans-

sons i Stockholm första inlägg. Jag vill bara konstatera två ting. Det första är att herr Johansson sade att det är ett fruktansvärt övergrepp, som den svenska polisen gjort sig skyldig till vid ett tillfälle i Stockholm, då den gått ombord på ett polskt fartyg och hjälpt i land en sjuk sjöman, som själv önskat att bli förd i land och som polisen hade anledning tro hade blivit misshandlad. Det må vara riktigt, att det efteråt kunde konstateras, att han inte blivit misshandlad, men han låg sjuk i magblödning och önskade i varje fall föras i land.

Herr Johansson tycker att i jämförelse med detta fruktansvärda övergrepp är det ingenting att säga om att på vartenda svenskt fartyg, som kommer till en polsk hamn, stiger polska polisen ombord och tvingar hela besättningen att stå uppställd på däck, medan polisen undersöker besättningens hytter, och om någonting komprometterande hittats där, blir vederbörande utan vidare arresterad och bortförd av polisen.

Det andra jag ville säga var, att herr Johansson tydligen anser, att svenska sjöfolksförbundet är ute i fullständigt ogjort väder, när det gång på gång gjort framställningar och beklagat sig över vad som hänt i fråga om behandlingen av svenska sjömän. Det är ingenting att fästa sig vid; sjöfolkets fackliga organisation pratar i vädret enligt herr Johanssons mening.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3.

Svar på interpellation ang. åstadkommande av likartade inresebestämmelser i USA och Sverige.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Ledamoten av denna kammare, herr Johansson i Stockholm har med kamma-

Svar på interpellation ang. åstadkommande av likartade inresebestämmelser i USA och Sverige.

rens tillstånd till mig riktat följande fråga:

Har herr utrikesministern för avsikt att taga något initiativ för att åstadkomma mera likartade inresebestämmelser i USA och Sverige, så att icke svenska medborgare i fortsättningen utsättas för alla slags trakasserier och till och med på amerikanskt initiativ förvägras rätten att arbeta på svenska fartyg medan amerikanska medborgare utan visering och utan någon som helst kontroll får resa hur de önska i vårt land?

I motiveringen till frågan har herr Johansson till en början hänvisat till att svenska medborgare är underkastade viseringsskyldighet för inresa till Förenta staterna medan Sverige icke upprätthåller något motsvarande viseringstväng i förhållande till medborgare i Förenta staterna. Bakgrunden till denna bristande reciprocitet i viseringshänseende, som kännetecknar förhållandet mellan Förenta staterna och även andra europeiska länder än Sverige, är att Förenta staterna står såsom mottagare av en betydande immigration från Europa under det att någon motsvarande utvandring från Förenta staterna till Europa icke förekommer. Detta historiskt betingade förhållande torde förklara att viseringstväng i sådan omfattning bibehållits i USA. Någon framställning till Förenta staterna om avskaffande av viseringsskyldigheten för svenska medborgare är icke under övervägande. Icke heller överväges från svensk sida att införa viseringstväng för medborgare i Förenta staterna. Jag kan upplysa, att antalet svenska medborgare som under det senaste året erhållit visering för inresa till Förenta staterna från Sverige utgjorde över 4 000.

Den av Sverige tillämpade viseringsfriheten beträffande medborgare i Förenta staterna innebär emellertid icke, som herr Johansson vidare hävdar, att

dessas inresa och vistelse i Sverige icke är underkastad någon kontroll. Vanliga svenska regler om avvisning, förpassning och utvisning av icke önskvärda utlänningar gäller även för medborgare i Förenta staterna i den mån de skulle vara att anse såsom icke önskvärda här i landet. Under sin vistelse här är de vidare såsom andra utlänningar underkastade reglerna om bostadsanmälan och uppehållstillstånd.

Herr Johansson uppehåller sig vidare vid det förhållandet att sjömän ombord på svenska fartyg vägrats landstiga i amerikanska hamnar, då de är eller av de amerikanska myndigheterna misstänkes vara kommunister. Härmed förhåller sig så, att de amerikanska myndigheterna av säkerhetsskäl funnit sig böra uppställa föreskrifter som bl. a. förbjuder utländska kommunister att landstiga. Detta innefattar en amerikansk rättslig reglering, som visserligen kan förefalla oss här i landet främmande, men som icke kan föranleda någon intervention från svenska regeringens sida, eftersom det här är fråga om den inre rättsliga ordningen i en utländsk stat. Vad som från de svenska myndigheternas sida kan göras är att försöka undanröja missförstånd beträffande faktiska förhållanden, då ett sådant missförstånd kan antagas ha legat till grund för de amerikanska myndigheternas bedömning av ett särskilt fall. Jag vill tillägga, att de fall då svenska sjömän på grund av misstankar om kommunism vägrats landstiga i Förenta staterna varit mycket få.

Härpå anförde:

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Jämförande studier av de båda interpellationssvarens tonfall torde vara mycket lärorika för ledamöterna av denna kammare. Lika hätsk som man i det första fallet var, lika obetingat är man utan alla protester beredd att följa den

Svar på interpellation ang. åstadkommande av likartade inresebestämmelser i USA och Sverige.

inre rättsliga ordningen i det andra landet. Lika angelägen som man är att till varje pris ingripa så ofta som möjligt i det första fallet, lika hundraprocentig är frånvaron av vilja att ingripa i det andra — inte ens för att få litet lägre fylleriböter.

Om jag tar det sista svarets punkter i tur och ordning, så säger hans excellens utrikesministern, att regeringen icke överväger att försöka åstadkomma någon ömsesidighet beträffande viseringsreglerna i Sverige och i Förenta staterna. Marshallhjälpens upphörande borde väl annars ge anledning till en omprövning av desamma, ty det är ju inte riktigt snyggt att så skilda bestämmelser skall gälla. Utrikesministern förklarade detta med att Förenta staterna är ett gammalt immigrationsland och sade, att man i Sverige inte har några motsvarande problem. Men är det där numera riktigt sant, herr utrikesminister? Förenta staternas karaktär av stort immigrationsland är väl i stort sett förbi. Tar man hänsyn till ländernas storlek, så undrar jag, om inte vi har minst lika stor immigration som Förenta staterna. Vi har ju hela stadsdelar här i staden, som domineras av immigranter. Jag tror därför inte att utrikesministerns jämförelser håller. Jag noterar därvidlag endast frånvaron av all vilja till förändring från svenska regeringens sida.

Gentemot min anmärkning om den bristande kontrollen säger utrikesministern, att amerikanska resenärer också är underkastade anmälningstväng, och att utvisning av icke önskvärda personer sker. Men nog är det ändå en fruktansvärd skillnad på olika utlänningar i detta land. Som jag hade anledning påpeka redan förra tisdagen, har det amerikanska underrättelseväsendet sannoligen inte rönt någon uppmärksamhet från den svenska säkerhetspolisens sida. Det arbetar lika ostört som Hitlers spioner före Stalingrad. Det finns just inga hinder för amerikanerna, om de

vill besöka våra militära anläggningar, och om några amerikaner återfinnes i motorbåtar ute i skärgården, så ser man aldrig en rad om det i tidningarna. Det händer visserligen ibland att de går på grund långt ute vid Landsort, men det föranleder inga åtgärder. Det hände t. o. m. att en gång fastnade en av dem i ett fisknät på Hårsfjärden, men det blev bara en notis det också. För dem finns det just inga gränser. Men det är på de hållen man skall söka efter spioner, i stället för att tala om vaksamhet på arbetsplatserna, där man fåfängt söker efter dem! Spionerna finns i de högsta kretsarna. Amerikanerna behandlar detta land som om de rådde om det.

Jag skall i detta sammanhang inte så mycket dra in ambassadörens och diplomatens verksamhet, men det är anmärkningsvärt hur den amerikanske ambassadören kan fara till Sjuhäradsbygden eller annorstädes och kalla tillsammans alla traktens industriledare och hålla stora konferenser med dem. Han kan också uppträda på en svensk helgedom som Skansen och angripa en tredje makt. En medlem av utrikesminister Undéns parti, en distriktsledare i det socialdemokratiska ungdomsförbundet, tjänstgör exempelvis som betald introduktör för amerikanerna i den svenska arbetarrörelsen och i en särskild amerikansk informationstjänst. Så nog är det skillnad, och nog är det dåligt med kontrollen — så dåligt t. o. m. att svenska folket börjar fråga sig vart det hela skall bära hän.

Sedan kommer jag till de jämförelser med den debatt vi hade nyss, vilka jämförelser jag huvudsakligen skall ägna mig åt. Inom parentes vill jag som en replik till utrikesminister Undén säga, att när det gällde fallet »Wielun», så gick den svenska polisen inte ombord på fartyget för att de misstänkte ett brott, ty polisen visste när man gick ombord, att den man det var fråga om inte var misshandlad!

Svar på interpellation ang. åstadkommande av likartade inresebestämmelser i USA och Sverige.

Därmed lämnar jag de polska jämförelserna.

Sedan sade herr Svensson i Göteborg, att något sådant inte hänt i andra länder. Jag vill då erinra om de fall, som omtalats i pressen, där misshandlade och trakasserade sjömän i sydamerikanska hamnar länge och fåfängt sökt hjälp hos vårt lands konsulat.

Jag skall här ta ett par exempel på hur Förenta staternas myndigheter och regering genom grov inblandning i svenska angelägenheter hindrar svenska medborgare att fortsätta sitt arbete och tvingar dem bort från sina anställningar. Det första exemplet är typiskt för de övriga. Det gäller båtsmannen på »Braheholm», vilket fartyg går på Sverige—Amerika—Mexikolinjen. Utrikesminister Undén framhöll här nyss som något oerhört att den polska polisen låtit svenska sjömän ställa upp på däck, men när »Braheholm» anlände till New York, kallades hela besättningen till förhör hos de amerikanska myndigheterna. Båtsmannen tillfrågades, om han var medlem av kommunistiska partiet. Den frågan tyckte båtsmannen inte att han behövde svara på. De ville också veta hur många medlemmar partiet hade och hur många av dessa som tillika var medlemmar av sjöfolksförbundet. Båtsmannen förklarade fortfarande, att han inte hade någon anledning att upplysa om det. Det visade sig då att amerikanerna genom spionage genom konsulatet i Göteborg hade uppdagat, att denne sjöman en gång hade stått uppställd på en facklig vallista, som ansågs för kommunistisk. Med den motiveringen vägrade de amerikanska myndigheterna att låta honom gå i land i Amerika. Och inte nog med det. De tillsatte också en revolverbeväpnad vakt, som följde båtsmannen överallt på däck, och som t. o. m. satt utanför toaletten, när han var där, och utanför dörren när den svenske sjömannen låg och sov.

Hela denna procedur upprepades se-

dan i detalj, när »Braheholm» kom till New Orleans. Det uppges — jag kan dock inte säga det med bestämdhet — att det svenska rederiet sedan fick betala för denna vakthållning. Rederiet förklarade också sedan att denne båtsman inte var önskvärd på båten. Han måste därför mönstra av och ta ett sämre betalt arbete på en medelhavsbat.

Jag kan, herr Svensson i Göteborg, dra fram en hel del sådana exempel. Jag vill här bara erinra om de nio skandinaviska sjömän, som för en tid sedan gick i land i Göteborg och då hade mycket att berätta. De hade råkat stanna i Amerika en dag längre än de 29 dagar de fick vara där för att få ta hyra på nytt, och följderna blev att samtliga utsattes för mycket allvarliga trakasserier och till slut skickades hem. Jag hänvisar till sjömännen Albert Karlsson från Essunga och Nils Lundberg från Lund, som kan vittna om ett fall, där en av deras norska kamrater häktades över julen i USA och stängdes in i en frysbox och utsattes för många andra trakasserier. När han ville skriva hem, rev t. ex. polisen hänsynslöst sönder brevet. Det var amerikanska polisfasoner mot människor, som icke begått något brott utan bara varit i Amerika en dag för länge.

Jag kan också ta ett annat exempel, som inte rör sjömän. Som jag nämnde redan i min interpellation finns det gamla svenskamerikaner, som en gång har varit aktiva inom fackföreningsrörelsen och som nu försökt få resa hem till »det gamla landet», som de säger, men som förvägrats detta för sin fackliga aktivitets skull. Detta hade varit en sak för statsminister Erlander att tala om, när han var över i USA! Jag tror dock inte att det var sådana problem som sysselsatte honom, när han talade med Truman och de andra kusinerna.

Vidare sade excellensen Undén att det endast har förekommit i några få

Svar på interpellation ang. åstadkommande av likartade inresebestämmelser i USA och Sverige.

fall, att svenska sjömän blivit avvisade i amerikanska hamnar. Jag antar dock att det inte är utrikesministern obekant, att detta beror på att avstängningen sker redan i Göteborg eller annan svensk hamn. På grund av den fräcka spioneriverksamhet som Amerika, fullkomligt opåttalt, får fullfölja i Sverige, har amerikanerna skaffat sig fullständiga politiska åsiktslistor över de svenska sjömännen, vilka listor sedan lämnas in till rederierna. Så fort sjömansförmedlingen i Göteborg eller annorstädes sedan anvisar en sjöman — som amerikanerna misstänker vara kommunist — till en båt, destinerad till Staterna, får vederbörande veta, när han kommer ner till båten, att han inte är önskvärd. Det kan ligga fyra eller fem likadana båtar inne, men denne sjöman får ändå vänta och ta en sämre båt. Så fort Amerikalinjens stora passagerarfartyg Kungsholm eller Grips-holm får en ny besättningsman, får denne undergå samma slags förhör som båtsmannen på »Braheholm». Här säger man nu, att sådana saker ingriper man inte emot, de hör till Amerikas inre rättsordning. Det är bara i Polens inre rättsordning man anser sig böra ingripa! Här tillåter man alltså de amerikanska myndigheterna att bedriva åsiktsförföljelse mot svenska medborgare, samtidigt som man står här i riksdagen och säger, att vi inte skall bestraffa åsikter. Men vi tillåter amerikanerna att göra det!

Utrikesminister Undén förklarar i interpellationssvaret, att vad svenska myndigheter kan göra är att undanröja missförstånd. Får jag tolka detta så, att om man upptäcker att någon kanske inte är kommunist, så upplyser man amerikanerna om detta, men om vederbörande är kommunist, så anser man att amerikanerna är i sin fulla rätt att handla som de gör?

Vi kan göra jämförelser mellan Polen och Amerika. Vi behöver bara tänka

oss att den polska regeringen skulle få utöva spionage i Sverige, så att man i Polen visste vilka åsikter människorna här hade, och sedan avvisade de sjömän, som seglade på Polen och som inte hade sådana åsikter, som man där tyckte om. Jag kan tänka mig vilket vulkanutbrott av raseri som då skulle uppstå i den svenska pressen och riksdagen. Om den västerländska kulturformen någon gång skulle ramla omkull definitivt för herr Braconier, så gjorde den väl det då! Men när det gäller Amerika, är allt sådant i sin ordning. Här i Sverige gör man svenska fyllhundar, slagskämpar och smugglare i Polen till nationalhjältar och utvecklar den psykologiska krigföringens metoder i hetskampanjen mot detta land, trots att ingen har bestritt att många av dessa sjömän är rötägg — detta är inte mina ord, det är Morgon-Tidningens — som här sig synnerligen illa åt i polska hamnar.

Det är detta vi kallar för dubbel bokföring i utrikespolitiska frågor. När det gäller Amerika tillåter man vilken grov inblandning som helst för att avstänga människor, som icke begått något brott, utan som är hederliga svenska, nyktra och skötsamma yrkesmän. De skall köras bort från sina jobb på en utländsk makts befallning. Sveriges myndigheter gör ingenting då, men de följer intensivt alla fall som gäller fyllbultar i Polen.

Denna servilitet i väster och aggressivitet i öster är en illustration till den påtagliga förändring i utrikespolitiken, som hänger samman med pågående hetskampanj mot kommunisterna och manifestationerna i samband med statsminister Erlanders amerikaresa. Det hände för några år sedan här i kam-maren att en man, som nyss gått ur regeringen, talade om att »ingen upplyst människa bestred», att Hitlertyskland var »förutbestämt att intaga en ledande ställning i Europa», och att

Svar på interpellation ang. åstadkommande av likartade inresebestämmelser i USA och Sverige.

det vore »tacknämligt om Hitler kunde organisera Europa bättre än de demokratiska staterna kunnat göra». Är det inte en återklang av samma sak när häromdagen statsminister Erlander gick i land på svensk jord och i servila ordalag talade om, för att citera ordagrant »den ansvarskänsla med vilken dessa män», alltså Amerikas styresmän, »betraktar Amerikas ledande roll i världen». Jag tror att vi skall se den dubbla bokföringen i belysning av detta svenska accepterande av Amerikas ledande roll i världen såsom när man en gång accepterade Tysklands. Jag tror att vi skall göra slut på denna dubbla bokföring och kräva samma behandling för alla sjömän i alla hamnar i världen, att man inte skall göra kampanjer med slagskämpar såsom nationalhjältar å ena sidan men å andra sidan fullständigt avstå från protester, när herrefolket i väster bär sig åt precis hur det vill med svenska sjömän, som sköter sitt arbete på svenska båtar.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag har ingen anledning att ta upp herr Johanssons i Stockholm utgjutelser till någon granskning. Jag skall bara återföra honom till det enkla faktum, eftersom han gör dessa jämförelser mellan behandlingen i polska och amerikanska hamnar, att det inte förekommit, såvitt jag vet, att man i Amerika gått längre än att man förbjudit en del personer landstiga, detta i överensstämmelse med den viseringspolitik man där slagit in på. Visserligen är det en stor olägenhet för en sjöman att inte få landstiga, men det skall väl ändå inte jämföras, förefaller det mig, med att man riskerar att dömas till mångårigt frihetsstraff för mycket bagatellartade förseelser som skett i vissa fall i Polen. Jag hoppas att herr Johansson i Stockholm inte glömmer bort det fak-

tum, att det är dessa förhållanden man har att jämföra med varandra.

Herr **SVENSSON** i Göteborg: Herr talman! Eftersom herr Johansson i Stockholm dragit in svenska sjömän även i denna debatt har jag velat säga några ord också på denna punkt.

Jag är den förste att beklaga alla övergrepp, som göres mot svenska sjömän, eller ingrepp i deras fri- och rättigheter, det må vara från vilket lands myndigheter som helst. Jag vet inte om det kan vara så förfärligt många fall, som det nu kan vara fråga om. Såvitt jag har mig bekant har det under de senaste tre å fyra åren — åtminstone efter vad som kommit till vår kännedom förekommit tre fall, där svenska sjömän blivit vägrade att stiga i land under det att fartyget legat i amerikansk hamn. Ett fall var det, som herr Johansson i Stockholm var inne på, nämligen det som gällde båtsmannen på »Braheholm». Två andra fall har vi vår uppmärksamhet fäst på, men det kan hända att därvidlag namnförväxling ägt rum. I varje fall är dessa fall föremål för undersökning. Beträffande båtsmannen på »Braheholm» är herr Johanssons i Stockholm relation av inledningen nog så riktig. Men när båtsmannen vände sig till mig och jag fick hans version av de amerikanska myndigheternas uppdagande av att han skulle vara kommunist, så låg den litet annorlunda till än herr Johansson sade. Jag frågade honom nämligen när han var hos oss: »Ja, men är du kommunist?» Ja, det ville han nu inte erkänna att han var. »Men kan du inte räkna ut på något sätt hur de amerikanska myndigheterna kan tänkas ha fått kännedom om detta?» Han nämnde då att han stått på en facklig kommunistisk lista i Göteborg. »Hur kunde de amerikanska myndigheterna ha fått kännedom om det?», frågade jag. Nej, det kunde han inte svara på i annan

Svar på interpellation ang. opinionen inom Förenta Nationerna mot bakteriekriget.

mån än att han trodde, att det var en annan man ombord på fartyget, som möjligen kunnat ge de amerikanska immigrationsmyndigheterna ett sådant tips. Båtsmannen och denne andre man ombord hade nämligen varit i livlig diskussion om vad som var bäst: öst eller väst. Han sade att diskussionen varit hetsig och att det kunde tänkas, att det var den mannen som gjort anmälan till de amerikanska myndigheterna. Detta var hans version, när han talade med mig.

För övrigt kan jag tala om för herr Johansson i Stockholm, att en rätt ingående undersökning gjorts av båtsmannens fall och att hänvändelse gjorts till amerikanska utrikesdepartementet — State Department — som också svarat på hänvändelsen men därvid hänvisat till att det var fråga om inre amerikanska angelägenheter, och att man naturligtvis har rättighet att förbjuda dem som inte anses därtill lämpade att komma in i landet. Det är väl ungefär samma förhållande i de länder, som herr Johansson i Stockholm anser vara mera demokratiska än de västerländska. I de förra tillåter man väl inte heller personer som är misshagliga att utan vidare komma in i landet.

Eftersom herr Johansson i Stockholm redan från början kopplat ihop dessa två interpellationssvar om svenska sjömäns behandling skall jag till slut, herr talman, passa på att göra en liten deklaration, nämligen att om herr Johansson i Stockholm kan medverka till att svenska sjömän få samma behandling, samma fri- och rättigheter vid sina besök i polska och andra hamnar i folkdemokratierna som de får i de amerikanska hamnarna, så kan jag garantera, att herr Johansson skall få röna alla svenska sjömäns tacksamhet.

Herr JOHANSSON i Stockholm: Herr talman! Jag skall gärna medverka till att svenska sjömän blir väl behandlade

i alla hamnar i världen. Men jag har inte hört något fall, då svenska sjömän i östfart blivit berövade sitt arbete för sina åsikters skull. Detta har däremot förekommit i väster, såsom nyss har erkänts.

Både herr Svensson i Göteborg och herr utrikesministern går förbi vad jag framböll och säger, att det är bara tre fall det härvidlag kan vara fråga om, Jag har ju redan påvisat, att det mest upprörande ligger inte i detta utan däri att en hel massa sjömän avstängts från sitt arbete redan i Göteborg genom det spionage, som amerikanerna där utför.

Till slut, herr utrikesminister, är det en inre amerikansk angelägenhet vilka sjömän som arbetar på svenska fartyg, det gäller inte bara att de inte får gå i land utan också att de på amerikansk order betraktas som inte önskvärda och får gå ifrån sitt arbete? Är detta en inre amerikansk angelägenhet? Jag anser att det är en inre svensk angelägenhet och att Sverige bör hävda detta mot den amerikanska herrefolksregimen.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Jag känner inte till de fall som herr Johansson i Stockholm här anfört, men är det så att sjömännen vet på förhand att de inte får gå i land i amerikanska hamnar på grund av sin kommunistiska inställning, är det väl i deras eget intresse att de inte följer med båtar dit.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 4.

Svar på interpellation ang. opinionen inom Förenta Nationerna mot bakteriekriget.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**, som yttrade: Herr talman! Ledamoten av denna kammar herr Hagberg i Luleå har med

Svar på interpellation ang. opinionen inom Förenta Nationerna mot bakteriekriget.

kammarrens tillstånd till mig riktat följande fråga: Överväger regeringen någon framställning eller annan aktion för att i Förenta Nationerna stödja opinionen mot bakteriekriget?

I anledning därav vill jag säga följande.

Från nordkoreansk och kinesisk sida har sedan slutet av februari i år gjorts gällande, att FN-styrkorna i Korea skulle som ett led i krigföringen ha utspritt bakterier på både koreanskt och kinesiskt område.

Såväl ledningen för FN-styrkorna som amerikanska regeringen har kategoriskt tillbakavisat dessa anklagelser. Den amerikanske utrikesministern föreslog den 4 mars, att en undersökning skulle företagas genom Internationella rödakorskommittén eller annat opartiskt organ. Detta förslag har icke accepterats av motparten.

Vad som hittills inträffat är således endast, att FN-styrkorna beskyllts för bakteriekrigföring och att de som framställt anklagelserna vägrat att medverka till en opartisk, internationell undersökning. Jag begränsar mig till detta enkla konstaterande.

Härefter anförde:

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! I enlighet med god parlamentarisk sed vill jag tacka hans excellens utrikesministern för att han besvarat min interpellation.

Jag har frågat herr utrikesministern, om regeringen överväger någon framställning eller annan aktion för att i Förenta Nationerna stödja opinionen mot bakteriekriget. I stället för att besvara denna fråga meddelar utrikesministern, att »FN-styrkorna» beskyllts för bakteriekrigföring — något som tidigare torde vara känt för alla läskunniga människor — och att anklagaren vägrat medverka till en opartisk internationell undersökning. Detta är som synes icke ett svar på frågan. Lika litet

täcker det som inträffat det blygsamma »endast», som utrikesministern nöjer sig med för att karakterisera vad som inträffat.

Problemet är inte uttömt med ett ståndpunktstagande för eller mot de av nordkoreanska och kinesiska regeringarna resta officiella anklagelserna mot Förenta staternas stridskrafter i Fjärran Östern för att ha igångsatt bakteriekrig. Även de som gärna vill tro det bästa om de amerikanska generalerna och regeringen, och till dem bör man väl inräkna utrikesministern, kan inte utan vidare vifta bort så allvarliga anklagelser. Ännu mindre kan de viftas bort med en osanning. Det förhåller sig visst inte så, att de som framställt anklagelserna vägrat medverka till en opartisk internationell undersökning. Tre fakta kan omedelbart åberopas som vederlägger påståendet: för det första har redan en undersökning genomförts och offentliggjorts, den över hela världen omskrivna undersökningen av demokratiska juristers världsassociations kommission. För det andra har Sovjetunionens representant J. A. Malik vid Förenta Nationernas nedrustningskommissions sammanträde den 19 mars föreslagit undersökning av frågan om överträdelse av förbudet mot bakteriekrig, att frågan om förbud mot användning av bakterievapnet skall återupptas samt att de, som bryter mot bakteriekrigsförbudet, skall ställas till ansvar. För det tredje har världsfredsrådet på sitt möte i Oslo beslutat tillsätta en opartisk internationell undersökningskommission. Som svensk representant har rådet försökt få professor Gunnar Olin. Man får hoppas, att dennes vägran inte föranletts av någon obehörig påtryckning. Att internationella Röda korset inte kan åsättas beteckningen opartisk visades bl. a. av dess rymliga samvete inför de nazistiska krigsförbrytelserna under det andra världskriget.

Min fråga motiverades främst med de

Svar på interpellation ang. opinionen inom Förenta Nationerna mot bakteriekriget.

kinesiska och koreanska myndigheters anklagelser mot de amerikanska myndigheterna för att ha tillgripit bakterievapen både i Korea och nordöstra Kina. Men frågan berör naturligtvis inte endast Fjärran Östern; den har också med framtiden att göra. Såsom jag i interpellationen erinrat, betraktas denna form av krigföring som förbrytelse mot mänskligheten och som direkt stridande mot folkrätten. Haagkonventionerna av den 29 juni 1899 respektive 18 oktober 1907 förbjuder en sådan form av krigföring, och ännu klarare fastställs detta i Genèveprotokollet av den 17 juni 1925, vilket ratificerats respektive accepterats av fyrtio stater, däribland vårt eget land. På samma linje ligger konventionen mot folkmord, som denna riksdag redan eller så sent som i förra månaden godkänt.

Alldeles oberoende av vad som nu försiggår i Fjärran Östern är det alltså anledning att behandla denna fråga som ett allvarligt problem, vilket inte kan viftas bort vare sig med ett oriktigt påstående eller med några intetsägande meningar. Som bekant är Förenta staterna och Japan de enda stormakter, som inte godkänt Genèveprotokollet. Så sent som år 1947 hindrade den amerikanske presidenten att denna fråga upptogs i senaten. Förra amerikanske försvarsministern Forrestal meddelade den 12 mars 1949, att hans departement hade ett omfattande program för bakteriekrig. Vid Genèvekonferensen i juni 1949 fortsatte Förenta staternas regering sitt motstånd mot förbud för bakteriekrig. I november 1946 skrev den amerikanska tidskriften *Life*, att 4 000 bakteriologer i staterna Indiana, Mississippi och Utah ända sedan 1942 är sysselsatta med att utforska de biologiska stridsmedlens offensiva möjligheter. Hela den amerikanska pressen skrev senare om denna sak.

Uttalanden av de amerikanska generalerna Bullene, Creasy och Loucks lovordar också den kemiska och bakterio-

logiska krigsföringen. I senaste numret av *News Letter*, som utges av de amerikanska vetenskapsmännens federation, offentliggöres ett uttalande från organisationen om att långvariga förberedelser bedrivits i Förenta staterna för användning av bakterievapnet. Man har enligt samma tidskrift lagt ned miljoner dollar för utforskning av bakteriologiska krigsmedel, och man har, som det heter, »uppfunnit metoder att använda bakterier, trädsvampar, virus, sjukdomsalstrare och gifter från levande organismer för att sprida död bland människor, djur och växter eller framkalla sjukdomar hos dem».

Den 9 juli 1950 publicerades i *Morgon-Tidningen* stort uppslaget ett telegram från TT-Reuter. Detta telegram hade rubricerats »Utrotning med bakterier föreslås mot ryskt anfall». En inofficiell engelsk-fransk kommitté med sådana kända amerikaorienterade medlemmar som förra franske konseljpresidenten Reynaud, förra inrikesministern André Le Troquer, vice ordföranden i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna René Cassin, förra ambassadören i Förenta staterna Paul Claudel och den kände Maurice Schuman samt engelsmännen lord Brabason, lord Vansittart och vice flygmaruskalken Donald Bennet hade utformat förslaget. Kontentan av det var att västmakterna skall förbereda »en atombombs- och bakterieoffensiv av sådan omfattning, att Sovjet kan läggas öde på några få timmar». Beträffande skadegörelsen säges, att några timmar efter anfallet »Moskva, Leningrad, Kiev eller Odessa, Dnjeprdammen och fabriker i Magnitogorsk skall ha praktiskt taget upphört att existera samt att grödan skall stå i brand över tusentals kvadratkilometer mellan Ukraina och Sibirien». Ja, så resonerar Förenta staternas agenter i Europa.

Det förhåller sig alltså så, att Förenta staterna medvetet förbereder bakteriekrig. Dessa förberedelser äger rum i

Svar på interpellation ang. opinionen inom Förenta Nationerna mot bakteriekriget.

strid mot folkrätten och i strid mot av de flesta folk godkända regler för krigföringen. Detta är mycket uppseendeväckande.

Den amerikanske överbefälhavaren, general Bradley, förklarade i januari inför senatutskottet, att det förefanns — som det hette — »en bestämd militärplan», vars resultat, om den genomfördes, skulle bli »mera överraskande än något som hittills ägt rum under Korea-kriget». Enligt de koreanska och kinesiska regeringarnas uppgifter, vilka bekräftats av den internationella juristkommissionen, har dessa planer på bakteriekrig, i varje fall experiment i stor skala, börjat sättas i verket. Den 28 januari fällde amerikanska flygplan enligt återopade uppgifter den första satsen av smittoförande insekter i Korea. Den 3 mars upptäcktes infekterade insekter i nordöstra Kina.

Juristkommissionen säger i sin uppmärksammade rapport, att den undersökt fyra provinser i Korea liksom ett tiotal städer och förhört mer än 100 vittnen under några veckor. Den har sett flugor, loppor, spindlar, skalbaggar, vägglöss, syrsor, mygg och andra insekter av särskild art, av vilka många tidigare inte förekommit i Korea. I vissa fall har de funnits på snön eller flodisen i så låg temperatur som — 20 grader Celsius. De har varit infekterade, säger kommissionen, med olika bakterier: kolera, pest, tyfus, paratyfus, dysenteri och andra bakterier. Även bakterier för att sprida sjukdomar bland kreaturen har konstaterats. I byn Bal-Nam-Ri, där insekter utspreds den 18 februari, hade pest utbrutit den 25 februari, då 50 personer insjuknade, av vilka 36 dog under tiden fram till den 11 mars. Åtskilliga liknande exempel återopas av kommissionen.

Kommissionen omnämner en hel serie av andra former av krigsförbrytelser, som praktiserats i Korea. I dess slutsatser heter det:

»Genom att uppsätligt sprida myg-

gor och andra med bakterier avsiktligt besmittade insekter i syfte att sprida död och sjukdomar inom den koreanska folkarmén och bland civilbefolkningen i Nordkorea begår Förenta staternas stridskrafter i Korea ytterst allvarliga och fruktansvärda förbrytelser, vilka på det grövsta kränker bestämmelserna i Haagkonventionen av 1907 beträffande lagarna och sätten för landkrigföring samt den allmänt erkända lag om förbud mot bakteriologisk krigföring, som bekräftades i Genèveprotokollet 1925.» Ett liknande konstaterande göres från undersökningen av nordöstra Kina.

Herr talman! Man kan inte vifta bort detta. Ett omfattande material har framlagts för att bestyrka anklagelsen. Nytt material fortsätter att strömma in, som bestyrker de tidigare uppgifterna.

Men även om Sveriges regering föredrar att tåga inför vad som försiggår i Fjärran Östern, har den dock underskrivit en högtidlig konvention, Genèveprotokollet, där den förpliktar sig att verka för att även andra regeringar skall ansluta sig till förbud mot bakterie- och giftgaskrigföring. Denna underskrift går inte att vinka bort. Regeringen må tro och säga vad den vill om vad amerikanerna gör i Fjärran Östern, men den kan inte förneka deras egna erkännanden, av vilka några här återopats, om förberedelserna till bakteriekrig liksom det material, som föreligger rörande förberedelser till bakteriekrig i stor skala.

Att tåga inför detta är inte bara i strid mot Genèveprotokollet, det är att med sin tystnad underlätta förberedelser, som hotar mänskligheten med en omätlig katastrof.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Herr Hagberg i Luleå behöver tydligen inte någon opartisk undersökning. Han är redan på det klara med vad som har skett där borta i Fjärran Östern. Han

Svar på interpellation ang. opinionen inom Förenta Nationerna mot bakteriekriget.

gjorde en invändning mot att jag i mitt interpellations svar inte hade svarat på hans fråga. Men hans fråga, huruvida regeringen ville ansluta sig till en aktion i Förenta Nationerna, var ju föranledd av att det enligt hans mening just nu har förekommit fall av bakteriologisk krigsföring och att det är detta som borde motivera en aktion i Förenta Nationerna. Och alla hans citat gick ju ut på att ge det intrycket, att Förenta staterna på förhand är misstänkt för att gilla användningen av bakteriologiska krigsmedel och att amerikanarna därför också bör vara misstänkta för att i själva verket ha använt dem där ute i Korea.

Herr Hagberg förnekar, att man på kinesisk och nordkoreansk sida mot satte sig en opartisk undersökning. Man hade i själva verket, menar han, hänvisat till tre olika vägar för undersökningen. Den första var den internationella juristkommittén, som redan har varit där ute och gjort en undersökning. Men den är, som herr Hagberg torde veta, en rent kommunistisk organisation, som ingalunda kan motsvara kravet på en opartisk undersökningskommission.

Vidare talade han om den idé, som hade lanserats av den ryska representanten i nedrustningskommissionen, att själva nedrustningskommissionen skulle ta upp detta problem och göra en undersökning om vad som har hänt i Korea. Det är ju tämligen orimligt att denna förhandlingskommission, som diskuterar förbud mot olika krigsvapen, skulle konstituera sig som en undersökningskommission eller för sin del sätta i gång en undersökning. Den kan syssla med själva principfrågan om stärkande av förbudet mot bakteriologiska krigsmedel, men den kan inte rimligen användas för en undersökning av de nu påstådda fallen.

Slutligen hänvisade herr Hagberg till världsfredskonferensen i Oslo, vilken också är en kommunistisk täckorganisa-

tion, kan man väl gott säga, och som i varje fall inte kan anses fylla några som helst krav på opartiskhet. Men varför accepteras då inte från herr Hagbergs och hans meningsfränders sida den Internationella rödakorskommittén för detta ändamål? Jo, säger herr Hagberg, den är inte opartisk, och det har den visat genom sitt uppträdande under det sista kriget. Men hur kan det då komma sig, att det i de olika rödakorskonventioner, som underskrevs 1949 och som underskrevs även av Sovjetunionen och de andra öststaterna, förekommer uttalanden som ger erkännanden åt rödakorskommittén? Det står t. ex. i en av konventionerna, att en opartisk, humanitär organisation, sådan som Röda korsets internationella kommitté, äger erbjuda parterna i konflikter sina tjänster. Detta gällde skyddet för civilbefolkningen. I en annan av dessa rödakorskonventioner heter det, att Röda korsets internationella särställning på detta område städse skall förbli erkänd och respekterad.

Man har alltså i en rad konventioner varit ense om att ge uttryck åt sin uppskattning av Röda korsets internationella kommitté såsom en opartisk, humanitär kommitté. Man kan därför inte, som herr Hagberg gör, underkänna denna kommitté, om man inte vill underkänna det ställningstagande, som även öststaterna medverkat till i de nämnda konventionerna.

Dessutom ligger ju en undersökning av denna art helt inom området för rödakorskommitténs verksamhet under krigstid. Det finns alltså all anledning, om man vill göra en konkret undersökning, att tänka sig en procedur under medverkan av rödakorskommittén. För övrigt har den amerikanske utrikesministern i det uttalande, som jag förut hänvisade till, uttryckligen sagt, att man på det hållet också kunde vara med om någon annan opartisk kommitté.

Jag tycker att herr Hagberg, om han

Svar på interpellation ang. opinionen inom Förenta Nationerna mot bakteriekriget.

verkligen själv trodde på de påstådda fallen av bakteriologisk krigföring, skulle göra saken den bästa tjänsten genom att uppmana sina egna meningsfränder att medverka till en opinion för Röda korsets anlitanande i denna fråga.

Herr HAGBERG i Luleå: Herr talman! Herr utrikesministerns kommentar skulle ha varit värdefullare, därest han gått in på det spörsmål, som jag här ställt och som även ställdes i interpellationen, nämligen frågan, huruvida Sverige har anledning att göra någonting för att motverka utnyttjandet av bakterievapen inte bara i de fall där de används utan också i de fall, där förberedelser görs för att använda dem. Den frågan vill herr utrikesministern inte gå in på, och ändå har, såsom jag erinrade om, Sverige genom sitt underskrivande av Genèveprotokollet förbundet sig att verka för att regeringar, som ännu inte har underskrivit detta fördömande av bakteriekrigföring, gör det.

Jag tror faktiskt att det är litet under herr utrikesministerns värdighet att vifta bort en utredning bara med påståendet att den består av kommunister. Nu är det ju inte alls bevisat av herr utrikesministern, och det är för resten inte möjligt för någon att bevisa, att den internationella juristkommission, som jag talade om, består av kommunister. Men alldeles oavsett den politiska sammansättningen av en sådan kommission tror jag att man, när den inför hela världen offentligt lägger fram sitt material, skall pröva detta från en annan utgångspunkt än den politiska uppfattning, som vederbörande har. Enligt min mening måste materialet vara det primära och de människor, som framlagt detta material, vara sekundärt i synnerligen hög grad.

Beträffande en annan fråga som jag berörde, att Förenta Nationernas nedrustningskommission skulle ta upp detta spörsmål, nöjer sig utrikesminis-

tern med att vifta bort detta under hänvisning till kommissionens stora uppgifter. Jag tror att en av kommissionens uppgifter, om jag inte minns alldeles fel, är att bearbeta frågan om förbud mot användande av atomvapen och andra vapen för massutrotning av människor, och utrikesministern håller säkerligen med mig om att bakterievapen liksom gasvapen tillhör denna kategori. Det kan följaktligen inte vara så opåkallat, att denna kommission skulle ta upp detta spörsmål och genomföra en kompletterande utredning.

Angående det tredje spörsmålet, att man från olika länder skulle sammanställa en ännu bredare undersökningskommission än den tidigare, ville utrikesministern inte tala därom på grund av att beslutet härom fattats vid världsfredsrådets möte i Oslo, men här har vi dock en möjlighet att konkret pröva, om det finns någon önskan att åstadkomma en opartisk undersökning. Jag känner inte professor Gunnar Olin personligen, men jag har läst om hans verksamhet. Såvitt jag kan förstå är han inte någon deciderat politisk människa — i varje fall tror jag inte att han har några sympatier för vänsterpolitiken. Men han är en av oss alla respekterad vetenskapsman, och just hans namn ger för Sveriges vidkommande ett begrepp om hur det är meningen att sammansätta denna utredningskommission.

Jag är för min del övertygad om att denna kommission skulle bättre svara mot uppgiften än en rödakorskommitté, men härvidlag spelar ju min och herr utrikesministerns uppfattning ganska ringa roll, tycker jag, liksom också vad utrikesministern anförde om att inom Förenta Nationerna har i vissa konventioner även de s. k. öststaterna accepterat vissa funktioner för Röda korset. Det väsentliga är väl ändå att de regeringar, som nu närmast är berörda, har avvisat Röda korsets intervention på detta område just med hän-

Svar på interpellation ang. avskrivningsrätten i vissa fall beträffande skog på rot.

visning till inte så mycket dess roll under det andra världskriget som till senare anklagelser som har rests.

Herr talman! Detta är de kommentarer som utrikesministerns förklaringar här kunde påkalla. Jag vill upprepa ännu en gång, att jag tror att det ligger helt i andan av det beslut, som Sveriges riksdag har fattat i dessa frågor — särskilt anslutningen till Genèveprotokollet men också anslutningen till konventionen mot folk mord — om Sveriges regering ser som sin uppgift att verka för att alla regeringar skall underskriva och understödja konventionen om förbud mot bakteriekrig. Det var synd att utrikesministern inte närmare ville ingå på denna fråga.

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **UNDÉN**: Herr talman! Ja, herr Hagberg i Luleå, allt har sin tid. Den svenska regeringen kommer nog att ta ståndpunkt i fråga om bakteriologiska vapen, när den frågan i sinom tid kommer upp i nedrustningskommissionen. Men vad som från herr Hagbergs meningsfränders sida åsyftas är, att man skall *just nu* sätta i gång en speciell aktion i denna fråga för att därmed ge opinionen i världen det intrycket, att det har förekommit bakteriologisk krigföring under den senaste tiden, och därmed föregripa den utredning, som man säger att man är beredd att medverka till.

Herr Hagberg hade inte någon verklig förklaring att ge, varför det inte skulle vara lämpligt att använda Röda korsets internationella kommitté. Han sade att regeringarna har avböjt detta. En sådan åtgärd har ju föreslagits från amerikansk sida men inte bara det, utan en rad öststater har skickat in till Internationella rödakorskommittén protester mot det påstådda bakteriologiska kriget. Rödakorsföreningarna i Ungern, Polen, Rumänien och Bulgarien har skickat in protester till Internationella rödakorskommittén, och dessa protester

jämte Förenta staternas regeringsanhållan har föranlett att Internationella rödakorskommittén redan förklarat sig beredd att tillsätta en undersökningskommission, som är helt opartisk och består av erkända experter från länder som inte deltar i Koreakriget. Därvid förutsätter man samtycke från bägge parter och att denna undersökningskommission skall få tillfälle att samarbeta både med myndigheterna och de experter, som respektive myndigheter utser på bägge sidor av gränsen.

På detta sätt, säger rödakorskommittén, skulle varje krigförande part få tillfälle att kontrollera det arbete, som göres av undersökningskommissionen. Jag tycker inte att man kan begära en bättre undersökningsmetod än den som här är föreslagen, och jag kan inte förstå, varför denna undersökningsmetod avvisas.

Herr **HAGBERG** i Luleå: När utrikesministern säger att varje sak skall ha sin tid, så vill jag bara kort och gott tillägga, att jag hoppas att den svenska regeringens samvete i denna fråga inte skall sova alltför länge, d. v. s. så länge att de förberedelser som jag här talat om — alldeles oavsett vad som nu sker i Kina och Korea — hunnit till det stadium att hela världen har dragits in i ett bakteriekrig. Det kan ibland vara en fara i att vänta alltför länge.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5.

Svar på interpellation ang. beredande av möjlighet för dem, som under år 1951 inköpt skog på rot men icke under detta år verkställt avverkning, att avskrivna värdet av avskrivningsrätten enligt de grunder, som gälla för råvaror.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **SKÖLD**, som yttrade: Herr

Svar på interpellation ang. avskrivningsrätten i vissa fall beträffande skog på rot.

talman! I en med andra kammarens tillstånd framställd interpellation har herr Wirtén till mig framställt följande fråga:

Är herr statsrådet villig medverka till att enskilda och företag, vilka under år 1951 inköpt skog på rot men icke under samma år verkställt avverkning, erhålla möjlighet att avskriva värdet av avverkningsrätten på samma sätt som tidigare, d. v. s. enligt de normer som gälla för råvaror?

I anledning härav får jag anföra följande.

Inkomst av rörelse skall beräknas enligt bokföringsmässiga grunder. Detta innebär att hänsyn skall tagas bl. a. till värdet å rörelseidkarens varulager. Av anvisningarna till 41 § kommunal-skattelagen framgår, att när det gäller skattskyldig, som har vad skattelagarna kallar ordnad bokföring, skall den i räkenskaperna gjorda värdesättningen å tillgångar, som är avsedda för omsättning eller förbrukning, bl. a. varulager, frångås endast om särskilda omständigheter föranleder därtill. Från denna allmänna regel har emellertid föreskrivits det undantaget, att om kontrakt rörande framtida leverans av varor upptagits såsom tillgång, så får nedskrivning på kontraktet göras endast med belopp som svarar mot inträffat eller med sannolikhet befarat prisfall.

Frågan om vilka regler som vid den skattemässiga inkomstberäkningen skall gälla vid värderingen av en förvärvad rätt till avverkning av rotstående skog, besvaras icke uttryckligen i kommunal-skattelagen. Detta spörsmål har emellertid, i form av begäran om förhandsbesked, nyligen underställts riksskattenämndens prövning. Riksskattenämnden har därvid förklarat, att en sådan avverkningsrätt *icke* kan hänföras till varulager och att, följaktligen, reglerna om lagervärdering icke skall tillämpas när fråga är om värdering av avverkningsrätter.

Riksskattenämndens beslut har genom besvär underställts regeringsrättens prövning, och regeringsrätten har förklarat att bestämmelserna om värdesättningen av leveranskontrakt måste, jämlikt grunderna för detta stadgande, anses tillämpliga jämväl på värdesättningen av skogsavverkningsrätter.

Genom vad sålunda förekommit är alltså gällande bestämmelsers innebörd i förevarande hänseende klarlagd. Nedskrivning godtages endast om denna är betingad av konstaterat eller sannolikt inträffande prisfall.

Interpellanten har erinrat om de stiggande priserna på rotstående skog under höstmånaderna 1951 och de svårigheter, som i vissa fall skulle kunna uppkomma för sågverksägare, därest dessa icke bereddes tillfälle att nedskrivna avverkningsrätterna enligt reglerna för varulager.

Jag vill erinra om att i proposition nr 377 till 1945 års höstriktsdag, vilken proposition låg till grund för lagstiftningen om nedskrivning på leveranskontrakt, hade frågan om nedskrivning på avverkningsrätter särskilt uppmärksamats, nämligen i anslutning till ett i vissa remissyttranden framfört önskemål att bestämmelserna om nedskrivning på kontrakt borde så utformas att de icke komme att omfatta även avverkningsrätter. Såsom skäl härför åberopades att för skogsförädlingsindustriens del råvaruanskaffningen regelmässigt till övervägande del vilade på kontrakt, som ej vore fullgjorda vid årsskiftet, då balansdagen i allmänhet inföll.

I propositionen avvisades emellertid denna tanke, och dåvarande finansministern uttalade som sin mening att behovet av nedskrivningsmöjligheter fick anses i huvudsak tillgodosett genom rätten till nedskrivning för prisfallsrisk. Detta uttalande godtogs av bevillningsutskottet och riksdagen.

Sedan dåvarande finansministern och riksdagen år 1945 tillkännagav sin

Svar på interpellation ang. avskrivningsrätten i vissa fall beträffande skog på rot.

mening angående hur frågan om nedskrivning på skogsavverkningsrätter borde bedömas, torde sådana omständigheter icke ha inträffat som enligt min mening för närvarande bör föranleda ett annat bedömande. Med hänsyn till de av statsmakterna vidtagna åtgärderna i investerings- och kreditbegränsande syfte skulle det även framstå såsom egendomligt att i nuvarande läge öppna nya möjligheter till vinstreglerande dispositioner.

Det har uppgivits, att beskattningsnämnderna på något eller några håll icke skulle ha tillämpat reglerna om leveranskontrakt på avverkningsrätterna och att vissa skattskyldiga därför ansett sig kunna räkna med ett motsvarande förfarande även vid 1952 års taxering. Huru härmed förhåller sig kan icke utrönas utan vidlyftiga undersökningar. Emellertid har jag inhämtat, att, såvitt för riksskattenämnden är känt, taxeringsmyndigheterna efter år 1945 icke i något fall har uttryckligen medgivit fri nedskrivning på avverkningsrätter. Den omständigheten att en sådan nedskrivning likväl passerat oanmärkt — måhända beroende på att nedskrivningen icke redovisats så att densamma framgått av självdeklarationen eller andra för taxeringsmyndigheterna tillgängliga handlingar — kan uppenbarligen icke utgöra skäl för en lagändring. Det torde även kunna antagas, att utsikterna att få verkställda nedskrivningar på avverkningsrätter godtagna vid taxeringen i sin mån bidragit till de mycket höga priserna hösten 1951 på rotstående skog, varför det måste anses ha varit önskvärdt att gällande bestämmelsers innebörd blivit allmänt uppmärksammas.

En viss nedgång i virkespriserna har konstaterats under innevarande år. I den mån prisfall vid årsskiftet förelagat eller då befarats, medger gällande bestämmelser en häremot svarande nedskrivning på avverkningsrätten. Med hänsyn härtill och till befintliga möj-

ligheter att nedskryva inneliggande varulager torde tillräckliga möjligheter ur konsolideringssynpunkt få anses föreligga.

Av det sagda framgår att jag icke funnit tillräckliga skäl föreligga att nu föreslå ändrade bestämmelser på förvarande område.

Härefter anförde

Herr WIRTÉN: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret på min interpellation. Det hade ju varit önskvärdt att detta svar hade kommit tidigare, innan tiden för bokslutens verkställighet varit utlupen.

Jag är emellertid ändå tacksam för att svaret kom, även om man på förhand kunde räkna ut vad det skulle innebära, sedan riksskattenämnden gjort sitt bekanta uttalande och regeringsrätten tolkat 41 § kommunalskattelagen på samma sätt som riksskattenämnden.

En tolkningsfråga får man väl ändå säga att detta är, eftersom av nämnda paragraf icke tydligt framgår, om köpt skog på rot får räknas som varulager eller ej. Efter vad som nu framkommit vet man ju detta, och man vet också vad man har att rätta sig efter.

Emellertid kan jag i detta sammanhang icke underlåta att framhålla några synpunkter av ganska stor vikt för denna fråga.

Man får nog skilja på förvärvat avverkningsrätt till skog, som löper i flera år, och köpt skog på rot efter stämpningslista, där ett visst antal träd är stämplade och avsedda att avverkas inom ett år.

Längre tillbaka i tiden var det ju rätt vanligt att sådana avverkningsrätter kunde förvärvas och att de kunde räcka en tid av ända till 49 år. Denna tid har nu förkortats till fem år. I sådana fall, där avverkningsrätten gäller flera år, synes det mig naturligt att detta icke kan räknas som varulager, ty här kan

Svar på interpellation ang. avskrivningsrätten i vissa fall beträffande skog på rot.

ju köparen utnyttja tiden och samtidigt låta skogen ökas kvantitativt.

I det senare fallet ställer det sig anorlunda. Där har köparen förvärvat ett visst antal noggrant märkta träd med uppmätt och angivet kubikinnehåll, som blir detsamma vare sig avverkningen sker före eller efter den 1 januari. Med den tolkning som skett får den, som lyckas avverka sin på rot köpta skog före den 1 januari, avskriva sin egen- dom som varulager, under det att en annan, som köpt på samma sätt men som på grund av omständigheter som han kanske icke ens rår över icke lyckats få sina träd avverka inom samma tid, icke kan begagna sig av denna annars självklara rätt att räkna sina träd som varulager.

Om sedan en annan person har bokföringen så lagd, att bokslut göres per den 30 juni, och om denne köpt skog på rot på hösten, har han givetvis hunnit avverka sitt, och han får alltså värdera det hela såsom varulager. Man kan väl icke komma ifrån att här uppstår både irritationsmoment och orättvisor de båda näringsidkarna emellan.

Jag skall ta ett annat exempel. Om en sågverksägare fyller sitt tömda lager genom att köpa timmer, får han utan vidare bokföra detta som varulager. Om han i stället köper stämplade träd på rot för omedelbar avverkning men av olika anledningar ej hinner verkställa avverkningen inom bestämd tid, får han endast nedskriva värdet om prisfall ägt rum. Det synes mig uppenbart, att missförhållanden här föreligger, vilka på ett eller annat sätt borde rättas till. Då timmer på upplagsplats och timmer i flottled får räknas som varulager, borde väl också köpt skog på rot få räknas som sådant.

Det verkligt allvarliga i denna fråga är att tolkningen av kommunalskattelagen på denna punkt kommit till allmänhetens kannedom vid en tidpunkt, då sågverksägarna praktiskt taget tömt sina lager på sågade varor och därefter

av såväl staten som enskilda köpt skog på rot till mycket höga priser. De flesta gjorde det i god tro att denna vara skulle få betraktas som varulager.

Det är också givet att om en dold reserv på ett enda år skall tagas fram och läggas till den övriga inkomsten, måste det bli en skatt av sådan dimension att vederbörande icke kan klara detta utan att taga upp lån. Detta kommer alltså att ha efterverkningar under en lång följd av år. Samtidigt försvagas företagen på ett allvarligt sätt genom att det ej längre finns någon reserv att tillgripa vid de kritiska situationer, som företagare måste räkna med. Det är utan tvekan ett mycket stort antal sågverksägare som — för att använda ett mildt uttryck — kommer i ett mycket brydsamt läge. Lika uppenbart är det att många sågverksägare, framför allt de mindre, icke tål en sådan påfrestning utan i många fall omedelbart kommer under isen.

Jag vill därför vädja till herr finansministern att ha denna fråga i välvillig åtanke och söka åstadkomma en större rättvisa på detta område.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 6.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet den på bordet liggande motionen nr 623 av herr *Kollberg m. fl.*

§ 7.

Föredrogs, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, statsutskottets utlåtanden nr 10 och 85—105, bevillningsutskottets betänkande nr 30, bankoutskottets utlåtanden nr 15 och 16, första lagutskottets utlåtanden och memorial nr 15—19, andra lagutskottets utlåtande nr 32, tredje lagutskottets utlåtanden nr 16—20, jordbruksutskottets utlåtanden och memorial nr 16—23 samt andra kamma-

Interpellation ang. försäljning av restaurangblandning till enskilda konsumenter.

rens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 18 och 21.

§ 8.

Interpellation ang. försäljning av restaurangblandning till enskilda konsumenter.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till

Fru GÄRDE WIDEMAR, som yttrade: Herr talman! Enligt statens livsmedelskommissions cirkulär 3255/1949 med bestämmelser om upphävande av ransoneringen av matfett m. m. återfinnes i anmärkning 2 till punkt 13 angående ändrade normalpriser på smör m. m. en bestämmelse att s. k. restaurangblandning bestående av hälften smör och hälften margarin inte får försäljas i konsumentförpackning utan endast tillhandahållas på restauranger och av liknande förbrukare. Det normalpris som därvid fastställdes för smör var 5 kronor 70 öre per kilogram, och enligt överenskommelse skulle detaljhandelspriset på margarin icke överstiga 2 kronor 60 öre per kilogram. Eftersom dessa priser för länge sedan överskridits torde cirkuläret i denna del icke längre vara tillämpligt. Den omständigheten att, såvitt upplysts, cirkuläret icke återkallats synes emellertid ha medfört en viss osäkerhet för industri och handel på denna punkt och medverkat till att restaurangblandning icke saluföres till enskilda konsumenter.

Ur de enskilda hushållens synpunkt skulle det vara av stort värde att få möjlighet till inköp av restaurangblandning. Nuvarande priser på smör har medfört att det för en stor del av de svenska hushållen ställer sig för dyrt att tillgodose behovet av matfett med smör i samma utsträckning som tidigare. Husmödrarna har därför i allt större utsträckning övergått till margarin i en del fall blandat med smör, vilket senare emellertid är en arbetsam

och tidsödande procedur. Möjligheten att inköpa restaurangblandning skulle innebära en väsentlig fördel för de enskilda hushållen och på många håll kanske leda till ökad smörförbrukning.

Under åberopande av dessa synpunkter får jag härmed hemställa om andra kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få framställa en fråga, huruvida herr statsrådet är villig att avgiva en förklaring, att myndigheterna icke kommer att lägga hinder i vägen för försäljning av restaurangblandning till enskilda konsumenter.

Denna anhållan bordlades.

§ 9.

Anmäldes och godkändes tredje lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 161, till Konungen i anledning av väckta motioner om utredning angående särskilda lagstiftningsåtgärder för att tillgodose de till Smålands Ta-berg knutna naturskyddsintressena.

§ 10.

Anmäldes, att till herr talmannen under sammanträdet avlämnats följande motioner, nämligen

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 170, med förslag till sjömanslag, m. m., motionerna:

nr 624 av herrar *Svensson* i Göteborg och *Lindberg*;

nr 625 av herr *Hagård*; och

nr 626 av herr *Dahlgren m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 176, angående åtgärder i prisreglerande syfte på jordbrukets område under senare delen av produktionsåret 1951/52 motionerna:

nr 627 av herrar *Widén* och *Ståhl*;

nr 628 av herr *Hæggbloom m. fl.*;

nr 629 av herr *Hæggbloom*;

nr 630 av herr *Ohlin m. fl.*; och

nr 631 av herr *Karlsson* i Stuvsta m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 187, med förslag till strandlag motionerna:

nr 632 av herrar *Boman* i Stafsund och *Johansson* i Mysinge;

nr 633 av herr *Stjärne m. fl.*; och

nr 634 av herr *Hjalmarson m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 192, angående statens övertagande av Hjälmarens och Kvismarens sjösänkingsbolag åvilande förpliktelser i fråga om underhåll av farled m. m. i Hjälmaren motionen nr 635 av herr *Aqvist*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 197, med förslag till allmänt resereglemente m. m. motionerna:

nr 636 av herr *Rubbestad m. fl.*;

nr 637 av herr *Svensson* i Stenkyrka m. fl.; och

nr 638 av herr *Braconier*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 200, med förslag till förordning om tillfällig begränsning av rätten till fri avskrivning å maskiner och andra inventarier vid inkomsttaxeringen, m. m., motionerna:

nr 639 av herr *Hjalmarson m. fl.*; och

nr 640 av herrar *Edström* och *Fagerholm*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 203, angående inrättande och tillsättande av lärartjänster i folkskolan i vissa särskilda fall, m. m., motionen nr 641 av herr *Kyling m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 205, med förslag till ändringar i 1947 års allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen, m. m., motionen nr 642 av fröken *Höjer m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 206, angående inrättande av ett nordiskt råd motionen nr 643 av herr *Johansson* i Stockholm m. fl.;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 213, med förslag till lag om

ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., motionerna:

nr 644 av fröken *Liljedahl m. fl.*;

nr 645 av herrar *Edström* och *Fagerholm*;

nr 646 av herr *Strandh m. fl.*;

nr 647 av fru *Gärde Widemar*;

nr 648 av herr *Hagberg* i Luleå m. fl.; och

nr 649 av herr *Sjölin* och fru *Sandström*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 214, med förslag till förordning om ändring i förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter motionen nr 650 av herr *Christenson* i Malmö;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 215 med förslag till lag angående ändring i lagen den 29 juni 1946 (nr 431) om folkpensionering, m. m., motionerna:

nr 651 av herr *Anderson* i Sundsvall;

nr 652 av herr *Netzén m. fl.*;

nr 653 av herr *Hagård*;

nr 654 av herr *Larsson* i Luttra m. fl.; och

nr 655 av herr *Holmberg m. fl.*;

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 220, angående studiehjälpverksamheten vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter motionen nr 656 av herr *Hammar m. fl.*; samt

i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 230, med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 § bidragsförskottslagen den 11 juni 1943 (nr 382) motionen nr 657 av fru *Sjöstrand m. fl.*

Dessa motioner bordlades.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 6.12 em.

In fidem
Gunnar Britth.

Onsdagen den 30 april.

Kl. 10 fm.

§ 1.

I enlighet med kammarens därom den 23 innevarande april fattade beslut skulle nu företagas val av ej mindre tjugofyra valmän för utseende av dels fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor än även tolv suppleanter för dessa valmän; och lämnades, då till en början val av valmännen skulle äga rum, på begäran ordet till

Herr **FÖRSTE VICE TALMANNEN**, som yttrade: Herr talman! För vart och ett av de val som skall företagas vid detta plenum ber jag att få avlämna en »gemensam lista», vilken har godkänts av de av kammaren valda ledamöterna av talmanskonferensen. Varje lista upptar namn på så många personer som det ifrågavarande valet avser.

Den av herr förste vice talmannen för detta val avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Andersson i Löbbo
 Johnsson i Kastanjegården
 Andersson i Munkaljungby
 Svensson i Grönvik
 Bergström
 Malmborg i Skövde
 Eriksson i Sandby
 Skoglund i Doverstorp
 Johansson i Norrköping, fru
 Stjärne
 Mårtensson i Uddevalla
 Persson i Norrby
 Nilsson i Landskrona
 Sandström, fru
 Nordgren, fru
 von Seth
 Olsson i Gävle
 Fröderberg

Olsson i Mellerud
 Jönsson i Rossbol
 Severin
 Åqvist
 Skoglund i Umeå
 Sjölin

De av kammaren utsedda ledamöterna i talmanskonferensen hade genom anteckning å listan bestyrkt, att de godkänt densamma.

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de personer, vilkas namn upptagits på listan, utsedda till valmän.

§ 2.

Företogs val av suppleanter för de under nästföregående paragraf omförmälda valmännen.

Den av herr förste vice talmannen för detta val avlämnade listan upptog under partibeteckningen »Gemensam lista» följande namn:

Forsberg
 Gunnarsson
 Gustafson i Dädesjö
 Hansson i Önnarp
 Jacobson i Vilhelmina
 Christenson i Malmö
 Humla, fru
 Hjalmarson
 Sköldin
 Wohlin, fru
 Johansson i Norrfors
 Fagerholm

De av kammaren utsedda ledamöterna i talmanskonferensen hade genom anteckning å listan bestyrkt, att de godkänt densamma.

Sedan herr talmannen för kammaren uppläst denna lista, blev den av kammaren godkänd; och förklarades de

Svar på fråga ang. tillgodoräkning av tjänstgöring som studierektor vid studieförbund som tjänstår vid sökande av lärarbefattning.

personer, vilkas namn upptagits på listan, utsedda till valmanssuppleanter.

§ 3.

Justerades protokollsutdrag angående de i §§ 1 och 2 omförmälda valen.

§ 4.

Svar på fråga ang. tillgodoräkning av tjänstgöring som studierektor vid studieförbund som tjänstår vid sökande av lärarbefattning.

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet PERSSON, som yttrade: Herr talman! Med kammarens tillstånd har herr Widén frågat mig »om tjänst som studierektor inom de av skolöverstyrelsen godkända studieförbunden kommer att medföra att anställningstiden får tillgodoräknas som tjänstår vid sökande av lärarbefattningar».

Frågan om i vad mån tjänstgöring inom det fria och frivilliga folkbildningsarbetet skall kunna tillgodoräknas för erhållande av behörighet att söka ordinarie lärartjänster har bland annat berörts av 1944 års folkbildningsutredning i dess första betänkande (SOU 1946:68). I sitt yttrande över detta betänkande tillstyrkte skolöverstyrelsen i huvudsak ett förslag som utredningen framlagt och framhöll, att tid varunder läroverkslärare, folkhögskollärare och folkskolans lärare tjänstgjort som studierektor, instruktör eller konsulent borde få tillgodoräknas vid ansökan till tjänst, men däremot icke inräknas i den tid, som erfordrades för behörighet till ordinarie tjänst.

Frågan är nu om de gällande bestämmelserna bör ändras. Jag vill därvid anföra, att bestämmelserna om behörigheten beträffande läroverkslärare enligt min mening inte bör ändras i antydd riktning, då tiden för att vinna

behörighet här är relativt kort, två år.

Beträffande folkhögskollärare förhåller det sig så, att den nya folkhögskolestadgan stipulerar som behörighetsvillkor för rektor och ordinarie ämneslärare fyra års full tjänstgöring vid läroanstalt under offentlig kontroll, därav vid folkhögskola i fråga om rektor minst tre år och i fråga om ämneslärare minst 20 veckor. Det synes mig rimligt att, i den mån den stipulerade tiden inte gäller tjänstgöring vid folkhögskola, en viss del därav borde kunna få fullgöras genom tjänst såsom studierektor för ett studieförbund eller konsulent hos ett bildningsförbund eller därmed jämförliga tjänster.

En framställning från Samverkande bildningsförbunden, som samtidigt ingivits, understryker just önskvärdheten av omprövning på den sistnämnda punkten.

Jag ämnar därför föranstalta om att skolöverstyrelsen erhåller i uppdrag att utreda frågan om meritvärderingen av tjänster inom folkbildningsarbetet och avgiva de förslag, som en sådan utredning kan motivera.

Härpå anförde

Herr WIDÉN: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för svaret på min enkla fråga. Jag konstaterar med tillfredsställelse statsrådets positiva inställning till lösningen av detta problem. För folkbildningsarbetet är det givetvis av stor betydelse att studierektorer och i övrigt den personal som är anställd är av hög kvalitet. Detta bör givetvis även vara ett allmänt intresse, då statsmakterna och de kommunala organen ger sitt stöd åt denna verksamhet. För närvarande får sådan tjänst tillgodoräknas vid sökande av befattning vid läroverk, folkhögskola och folkskola men däremot icke inräknas i den tid som kräves för behörighet att vinna ordinarie tjänst. Jag

tror det är av stor vikt att denna fråga snarast möjligt omprövas, och jag tror att den också är högaktuell. Jag hoppas därför att den av statsrådet utlovade utredningen inte skall ta jämförelsevis lika lång tid som det har tagit att erhålla svar på min enkla fråga.

Överläggningen var härmed slutad.

§ 5.

Föredrogs var för sig följande å kammarens bord vilande motioner; och hänvisades därvid

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 624 av herrar *Svensson* i Göteborg och *Lindberg*;

nr 625 av herr *Hagård*; och

nr 626 av herr *Dahlgren m. fl.*;

till jordbruksutskottet motionerna:

nr 627 av herrar *Widén* och *Ståhl*;

nr 628 av herr *Hægglom m. fl.*;

nr 629 av herr *Hægglom*;

nr 630 av herr *Ohlin m. fl.*; och

nr 631 av herr *Karlsson* i Stuvsta *m. fl.*;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 632 av herrar *Boman* i Stafsund och *Johansson* i Mysinge;

nr 633 av herr *Stjärne m. fl.*; och

nr 634 av herr *Hjalmarson m. fl.*;

till statsutskottet motionerna:

nr 635 av herr *Åqvist*;

nr 636 av herr *Rubbestad m. fl.*;

nr 637 av herr *Svensson* i Stenkyrka *m. fl.*; och

nr 638 av herr *Braconier*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 639 av herr *Hjalmarson m. fl.*; och

nr 640 av herrar *Edström* och *Fagerholm*;

till statsutskottet motionerna:

nr 641 av herr *Kyling m. fl.*; och

nr 642 av fröken *Höjer m. fl.*;

till utrikesutskottet motionen nr 643 av herr *Johansson* i Stockholm *m. fl.*;

till bevillningsutskottet motionerna:

nr 644 av fröken *Liljedahl m. fl.*;

nr 645 av herrar *Edström* och *Fagerholm*;

nr 646 av herr *Strandh m. fl.*;

nr 647 av fru *Gärde Widemar*;

nr 648 av herr *Hagberg* i Luleå *m. fl.*;

nr 649 av herr *Sjölin* och fru *Sandström*; och

nr 650 av herr *Christenson* i Malmö;

till behandling av lagutskott motionerna:

nr 651 av herr *Anderson* i Sundsvall;

nr 652 av herr *Netzén m. fl.*;

nr 653 av herr *Hagård*;

nr 654 av herr *Larsson* i Luttra *m. fl.*; och

nr 655 av herr *Holmberg m. fl.*;

till statsutskottet motionen nr 656 av herr *Hammar m. fl.*; samt

till behandling av lagutskott motionen nr 657 av fru *Sjöstrand m. fl.*

§ 6.

Föredrogs den av fru *Gärde Widemar* vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående försäljning av restaurangblandning till enskilda konsumenter.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 7.

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner angående av kommunindelingsreformen betingade ändringar i lagen om ordning och villkor för ändring i kommunal och ecklesiastik indelning m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Utgifter under riksstatens tionde huvudtitel.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 10, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställ-

ningar rörande egentliga statsutgifter för budgetåret 1952/53 under tionde huvudtiteln, avseende anslagen inom handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Kommerskollegium: Avlöningar.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln, punkt 4, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordade ändringar i personalförteckningen för kommerskollegium, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53, dels ock till Kommerskollegium: Avlöningar för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 1 973 200 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Nordenson m. fl.* (I: 276) och den andra inom andra kammaren av herr *Birke* (II: 330), i vilka hemställts, att riksdagen måtte besluta att inom kommerskollegii monopolutredningsbyrå utöka antalet tjänster, dels å avdelningen för specialundersökningar i enlighet med kommerskollegii förslag, redovisat i 1949 års statsverksproposition, tionde huvudtiteln, dels å nyupprättad avdelning för analys av pris- och marknadsförhållanden i enlighet med kommerskollegii förslag, redovisat i 1952 års statsverksproposition, tionde huvudtiteln, samt att bevilja härför erforderliga medel,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bergvall* (I: 277) och den andra inom andra kammaren av herr *Kollberg m. fl.* (II: 329), i vilka hemställts,

att riksdagen måtte besluta utöka antalet tjänster inom kommerskollegii monopolutredningsbyrå med en 1:e aktuarie och två amanuenser för inrättande av en ny avdelning för analys av pris- och marknadsförhållanden i enlighet med det kommerskollegii förslag, som återgivits i årets statsverksproposition, 10:e huvudtiteln, samt bevilja härför erforderliga medel.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 276 och II: 330 samt I: 277 och II: 329,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för kommerskollegium vidtaga de ändringar, som angivits i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1952;

b) godkänna av utskottet föreslagen avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

c) till Kommerskollegium: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 1 973 200 kronor.

Reservation hade avgivits av herr *Ohlon*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Bergh*, *Skoglund* i Doverstorp, *Staxäng*, *Kollberg*, *Widén*, *Wedén* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 276 och II: 330 samt I: 277 och II: 329,

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att i personalförteckningen för kommerskollegium vidtaga de ändringar, som i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1952 och av utskottet angivits;

b) godkänna av reservanterna föreslagen avlöningsstat för kommerskollegium, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1952/53;

c) till Kommerskollegium: Avlöningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett förslagsanslag av 2 020 600 kronor.

Kommerskollegium: Avlöningar.

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr KOLLBERG: Herr talman! Frågan är väl nästan om här inte håller på att utbildas ett slags tradition. Den skulle bestå i att kommerskollegium ideligen begär en blygsam personell förstärkning av sin monopolutredningsbyrå och att denna förstärkning lika regelbundet förvägras av Kungl. Maj:t och riksdagen.

För någon kanske denna fråga om inrättande av några stycken tjänster i monopolutredningsbyrån verkar som onödig envishet. Men ägnar man frågan det intresse den onekligen förtjänar och ser man den i dess stora sammanhang, så lär man inte kunna komma till någon annan uppfattning än den, att riksdagen här förfarit ologiskt och på sätt och vis i strid med tidigare beslut.

Det riksdagsbeslut jag här åsyftar daterar sig till 1946. Det var ju då monopolutredningsbyrån tillskapades, och det var då riktlinjerna för dess arbetsätt drogs upp. Och, som alla vet, denna byrå kom inte precis till av en slump. Närmast föregicks den av 1936 års näringsorganisationssakkunnigas utredning och den väldiga utredning som kommissionen för efterkrigsplanering under professor Myrdal lyckades kämpa ihop.

I det här sammanhanget finns det också all anledning att fråga sig vad orsaken var till att Myrdalskommissionen, som i andra avseenden gick ganska radikalt fram, just i denna fråga om vad staten borde göra åt karteller och trustar intog en så pass försiktig hållning.

Orsaken var, att det alldeles tydligt saknades ett sakligt utredningsmaterial för ett bedömande av vilka slutliga åtgärder som lämpligen kunde vidtas mot kartellerna. Det var inte heller första gången detta konstaterande gjordes. Det går igen som ett stående tema i alla utredningar alltsedan 1920-talet.

Alla var vi 1946 överens om att nu äntligen borde det göras något för att råda bot på denna brist. Vi upprättade monopolutredningsbyrån, och själva dess konstruktion tycktes utgöra en garanti för att ett sakligt bedömande av hela den synnerligen invecklade kartellfrågan skulle bli möjligt inom en inte alltför avlägsen framtid.

Vad har hänt sedan 1946? Jo, monopolutredningsbyrån har kommit i gång med sitt arbete, och såvitt jag vet, bedrivit det på ett sådant sätt att ingen funnit anledning till kritik. Tvärtom får man nog säga att resultatet av byråns verksamhet hittills kanske till och med överträffat de förhoppningar man ställde på den.

Men som bekant har byrån inte kommit i gång med arbetet på *alla* de områden som man från början avsåg. Byrån skulle ju arbeta på tre avdelningar: en som registrerade förekommande avtal, en som utförde specialundersökningar och en som ägnade sig åt pris- och marknadsanalyser, syftande till att få en uppfattning om konkurrensinskränkningarnas inverkan på prisnivån samt till att klarlägga huruvida något »dolt» kartellsamarbete förefanns även efter det att avtalen officiellt upphävts.

En sådan uppdelning förefaller naturligt. Och det var alltså naturligt att arbetet på de tre avdelningarna inte kunde starta samtidigt. Innan man tog itu med specialundersökningar skulle ju först ske en grundläggande registrering, och först sedan byrån varit i gång en tid blev det aktuellt med pris- och marknadsanalyserna.

Jag skall inte trötta kammaren med en längre utläggning om detta. Jag vill bara stryka under att först sedan byrån getts tillfälle att utöva samtliga dessa tre funktioner, kan man hoppas på att den gamla dunkelheten kring kartellerna och deras verkningar något skall skingras.

Trots ett imponerande arbete från byråns sida vet vi fortfarande i grund

Kommerskollegium: Avlöningar.

och botten inte stort mer än vi visste förut, nämligen att det förekommer ett relativt utbrett kartellsamarbete inom näringslivet och att det kan befaras ha vissa konsekvenser bl. a. för prisnivån.

Vad monopolutredningsbyrån hittills gjort, det är att den gett oss en mängd exempel på förekommande konkurrensinskränkningar. Mera har den inte kunnat göra, och, det vill jag kraftigt stryka under, det är nu inte dess fel, utan här är det tyvärr riksdagen som satt stopp. Trots upprepade framställningar har riksdagen vägrat att ställa erforderliga resurser till byråns förfogande.

Motiveringen till att byrån inte kunnat få den begärda förstärkningen har under sista tiden främst varit att man borde avvakta nyetableringssakkunnigas betänkande. Som bekant har nu detta betänkande framlagts, och ett flertal remissinstanser har redan hörts.

Det förtjänar att observeras att såväl sakkunnigas majoritet som reservanterna varit helt överens om att verksamheten inom monopolutredningsbyrån under alla förhållanden skall fortsättas. Till samma uppfattning har även alla hittills hörda remissinstanser kommit.

Det skulle föra för långt om jag här skulle gå in på en diskussion av lämpligheten att nyetableringssakkunniga en gång kopplades in på *hela* kartellfrågan innan monopolutredningsbyrån knappast mer än hade hunnit börja sitt arbete. Man skulle ju på sätt och vis kunna säga, att det rätteligen borde ha varit nyetableringssakkunniga som fått vänta i avvaktan på att beslutet om monopolutredningsbyrån skulle fullföljas, inte som det nu blivit att monopolutredningsbyrån skjutits i andra hand i förhållande till nyetableringssakkunniga.

Men, huru som helst härmed, måste man konstatera att nyetableringssakkunniga egentligen inte kommit med något nytt utredningsmaterial av den sakliga halt som det väl var meningen

att monopolutredningsbyrån en gång skulle kunna lägga fram.

Jag har all aktning för de enorma ansträngningar som gjorts för att släpa ihop de över tusen sidor som nyetableringssakkunnigas betänkande utgör, men jag kan inte finna annat än att sakkunniga *utgår* från den förutsättningen, att det föreligger tillräckligt med utredningsmaterial om kartellerna och deras verkningar.

Med det sagda vill jag på intet sätt rikta någon kritik mot de sakkunniga. Jag vill endast slå fast, att det betänkande som vi tidigare måst avvakta, på intet sätt gjort den diskuterade förstärkningen av monopolutredningsbyrån överflödigt. Tvärtom är det väl så, att behovet av en analyserande verksamhet från byråns sida nu känns angelägnare än någonsin.

Skulle det inte kännas betydligt mera betryggande, när vi nu inom den närmaste framtiden kommer att få ta ställning till nyetableringssakkunnigas förslag, om vi då hade tillgängligt något slag av material för ett bedömande av kartellernas verkningar? Är inte det högst angeläget, och är det inte så mycket mera angeläget som den av nyetableringssakkunniga föreslagna synnerligen omfattande lagstiftningen just skall bygga på en distinktion mellan skadliga och icke skadliga karteller?

Men, herr talman, vad vet vi i dag om vilka karteller som är skadliga och vilka som icke är skadliga? Och vad har vi gjort för att få fram ett sakligt material för belysande av den frågan?

Men jag kan ändå inte låta bli att göra den reflexionen, att hade monopolutredningsbyrån tidigare fått den förstärkning, som kommerskollegium föreslagit, så skulle vi kanske i dag vetat något mer om kartellerna och deras verkningar. Därmed skulle vi också haft lättare att så småningom ta ställning till nyetableringssakkunnigas förslag.

Den saken är det ju ingalunda för

Kommerskollegium: Avlöningar.

sent ännu att reparera, och det är därför jag känner mig föranlåten att så bestämt yrka på en omedelbar förstärkning av monopolutredningsbyrån.

Med det sagda tror jag mig tillräckligt ha förklarat, varför jag anser att statsutskottets motivering för avslag icke kan godkännas. Jag kan inte finna någon anledning till att denna fråga skulle behöva »anstå i avvaktan på behandlingen av nyetableringssakkunnigas betänkande». Tvärtom anser jag då snarare att behandlingen av nyetableringssakkunnigas förslag behöver anstå till dess monopolutredningsbyrån hunnit framlägga ytterligare material och getts tillräckliga resurser att verkligen bli i stånd att göra det.

Vad jag här anfört påverkas uppenbarligen inte heller av frågan om byrån i fortsättningen bör få arbeta på tre avdelningar, som det från början var tänkt, eller om den lämpligen skall organiseras som flera parallellt arbetande grupper, som också föreslagits. Det är ju en fråga som vi inte behöver ta ställning till nu och som alldeles tydligt inte berörs av den nu föreslagna förstärkningen.

Vad som däremot är ägnat att inge någon oro är den passus i departementschefens motivering som rör priskontrollens eventuella insats i denna fråga. För det första får man väl säga, att denna uppgift knappast faller inom priskontrollnämndens område. Vad nämnden skulle behöva är väl tvärtom ett mer omfattande material från monopolutredningsbyrån. Och att sådant material verkligen behövs, bestyrks ju i själva verket av departementschefen, då han rekommenderar att priskontrollnämnden bör avdela särskild personal för att i samarbete med monopolutredningsbyrån sätta i gång med de undersökningar som det här är tal om.

Jag skall här avhålla mig från att närmare gå in på det perspektiv som öppnar sig om en dylik anordning skulle vidtas. Man har t. ex. all anledning,

tycks det, att fråga sig om det verkligen är meningen att priskontrollnämnden i framtiden rent av skall helt få suga upp monopolutredningsbyrån och ersätta den.

För dagen vill jag emellertid endast peka på det olämpliga i ett sådant arrangemang. Om det är så att man erkänner behovet av dylika undersökningar, så bör dessa givetvis hänskjutas till det organ som riksdagen tillskapat just för sådana uppgifter. I det här fallet tycks det inte finnas någon anledning att göra något avsteg från en så självklar sats.

Inom parentes kan man också fråga sig, hur det i verkligheten ligger till med priskontrollnämndens uppgifter, eftersom det anses att nämnden har personal att avdela för sådana speciella undersökningar. Det är väl aldrig så att de »ordinarie» uppgifterna sinat och nämnden därför ser sig om efter nya arbetsområden?

Över huvud taget förefaller detta ställningstagande, denna tvekan att komma till verklig klarhet i den viktiga kartellfrågan och denna sammankoppling med priskontrollen, en aning olyckligt.

För ett liberalt betraktelsesätt råder det ingen som helst tvekan om en friare konkurrens' överlägsenhet både över ett hårt kartellbundet och ett statsövervakat näringsliv. Det är därför det synes mig vara av vital betydelse att monopolutredningsbyrån äntligen ges möjligheter att sprida ljus över kartellfrågans verkliga läge.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till den av herr Ohlon m. fl. avlämnade reservationen.

Herr WARD: Herr talman! Efter den skrivning, som statsutskottets majoritet presterat i denna fråga, förefaller det mig vara tämligen onödigt att röra upp en mycket omfattande diskussion. Statsutskottet har ju ställt sig synnerligen positivt till saken men finner att man

Statens hantverksinstitut: Utrustning och inredning.

för närvarande inte bör biträda kommerskollegiets framställning. Herr Kollberg har själv redogjort för skälen till detta statsutskottets ställningstagande. Vi anser nämligen, att när nyetable-ringssakkunnigas yttrande är ute på remiss och alla remissvar ännu inte inkommit bör man kunna ge sig till tåls tills dessa papper ligger på bordet för att därefter ta definitiv ställning till frågan.

Jag skall inte, herr talman, yttra mig om huruvida denna anordning i fråga om priskontrollnämndens inkopplande härvidlag är den lämpligaste, men nog förefaller det mig som om departementschefen skulle kunna få pröva den utvägen innan han tar definitiv ställning till frågan rörande den tredje avdelningen. Jag är för min del övertygad om att denna avdelning kommer förr eller senare, och jag tycker att man borde kunna lugna sig något år för att sedan bestämma i saken.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr KOLLBERG: Herr talman! Herr Ward sade, att han var övertygad om att en tredje avdelning på monopolutredningsbyrån skulle komma så småningom. Detta är naturligt, ty vi kan aldrig få någon full klarhet rörande kartellernas verkningar förrän denna tredje avdelning kommer. Jag vill bara understryka det anmärkningsvärda i att riksdagen år efter år uppskjuter denna sak just i ett läge då frågan om kartellernas verkningar är under allmän diskussion.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels och på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kollberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given

varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 4:o) i utskottets förevarande utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kollberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 109 ja och 55 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 5—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

Punkterna 32—34.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 35.

Statens hantverksinstitut: Utrustning och inredning.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln, punkt 36, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

Vidare hade i två likalydande motio-

Statens hantverksinstitut: Utrustning och inredning.

ner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Näsgård m. fl.* (I: 278) och den andra inom andra kammaren av herr *Svensson* i Alingsås *m. fl.* (II: 326), hemställts, att riksdagen ville för budgetåret 1952/53 besluta om anvisning av anslag för utrustning och inredning vid statens hantverksinstitut räknat till 75 000 kronor i huvudsak i enlighet med den disposition, som styrelsen för institutet föreslagit i sina riksdagspetita för nästkommande budgetår.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 278 och II: 326, till Statens hantverksinstitut: Utrustning och inredning för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 25 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlon, Sundelin, Bergh, Kollberg, Widén, Wedén* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 278 och II: 326, till Statens hantverksinstitut: Utrustning och inredning för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 50 000 kronor.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Utskottet redovisar på denna punkt i sitt utlåtande bl. a. en motion av undertecknad m. fl. i denna kammar.

Vi hade i motionen hemställt om en ökning av anslaget med 50 000 kronor, som skulle gälla hantverksinstitutets utrustning och inredning. Detta instituts arbete är av den art, att institutet måste vara försett med den allra bästa utrustning för att kunna ge den undervisning som är erforderlig till det klientel, som genomgår dess kurser. Den erfarenhet jag har av hantverksinstitutet talar för att det är mycket berättigat att tillgodose institutets be-

hov. Visserligen säger utskottet, att man för vissa ändamål har beviljat tilläggsanslag på 50 000 kronor, men det gäller faktiskt en helt annan verksamhetsgren än den motionärerna pekat på. Det låter sig inte göra att undervisa redan tidigare i viss mån utbildat folk med föråldrad utrustning och materiel, som är gammalmodig. För att kunna på ett något så när tillfredsställande sätt ge undervisning till ledarna av våra hantverk ute i bygderna måste man följa med vad som händer och sker på det tekniska området.

Jag är å andra sidan synnerligen tacksam för att utskottet i sin skrivning varit förstående för denna del av hantverksinstitutets uppgifter. Utskottet har skrivit mycket välvilligt. Men jag måste ändå vädja till vederbörande i departementet att se till, att hantverksinstitutets verkliga behov av anslag för sin verksamhet för framtiden måtte tillgodoses bättre än vad som skett under de senare åren, för att över huvud taget denna verksamhet skall fylla sin uppgift.

Vid denna punkt är fogad en reservation. Den tillgodoser inte helt vad motionärerna har önskat. Men av praktiska skäl kommer jag att yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen för att om möjligt nå ett något bättre resultat än det utskottet har föreslagit.

Herr WARD: Herr talman! Det är med tillfredsställelse jag noterar, att herr Svensson i Alingsås ansåg, att vi skrivit mycket välvilligt. Det har vi gjort inte bara för formens skull utan därför att vi anser, att verksamheten vid institutet är mycket betydelsefull och att det är nödvändigt att förstärka institutets utrustning.

Vi har ägnat mycket stor uppmärksamhet åt denna betydelsefulla detalj i huvudtiteln. Vi har bl. a. haft föredragning av överdirektören vid institutet jämte en annan person och på det sätt

Statens hantverksinstitut: Särskilda rationaliseringsundersökningar.

tet inhämtat alla upplysningar. Det är klart, att överdirektören ömmar mycket för högre anslag än vad Kungl. Maj:t har ansett sig kunna föreslå, men vi blev inte riktigt övertygade om att vi i nuvarande läge kan gå längre än Kungl. Maj:t har föreslagit.

Vi erinrar också i vår skrivning om de tilläggsanslag, som herr Svensson i Alingsås omnämnde. Låt vara att det gäller något annat än vad det nu närmast är fråga om. Men detta anslag ådagalägger ju i alla fall att regeringen också ömmar för detta institut. Om Kungl. Maj:t ytterligare prövar saken, ligger denna också i mycket goda händer.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Fröderberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 35:o) i utskottets utlåtande nr 10, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen.

Herr Fröderberg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavos 107 ja och 59 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

*Punkten 36.***Statens hantverksinstitut: Särskilda rationaliseringsundersökningar.**

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Petrén* (I: 279) och den andra inom andra kammaren av herr *Kristensson* i Osby *m. fl.* (II: 323), hade hemställts, att riksdagen måtte till Bidrag till statens hantverksinstitut: Särskilda rationaliseringsundersökningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 50 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 279 och II: 323.

Reservation hade avgivits av herrar *Ohlon, Sundelin, Bergh, Staxäng, Kollberg, Widén, Wedén* och *Nihlfors*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 279 och II: 323, till Statens hantverksinstitut: Särskilda rationaliseringsundersökningar för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 25 000 kronor.

Punkten föredrogs. Därvid anförde:

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! Det är uppenbart, att hantverket och småindustrien utgör en betydelsefull del av vårt näringsliv. Det framgår både av antalet sysselsatta och av produktionsvärdet. Det är därför av stor vikt, att denna del av vårt näringsliv ytterligare förkovras och får ökad livskraft. Det kan ske genom ökad rationalisering. Statens hantverksinstitut ut-

Statens hantverksinstitut: Särskilda rationaliseringsundersökningar.

för på detta område en rådgivande verksamhet. Det har erhållit medel från ett par branscher för detta arbete och har vidtagit vissa undersökningar när det gäller skradderi- och skomakeribranschen och där möjliggjort en viss rationalisering. Ett tiotal olika branscher har anhållit hos institutet om undersökningar av möjliga rationaliseringsåtgärder inom deras områden, men institutet har tyvärr inte haft medel här till. Inom hantverket föreligger stort intresse för rationaliseringar. Det framgår av uttalanden vid flera tillfällen från Sveriges hantverks- och småindustriorganisation. Men man betonar också från det hållet, att dessa undersökningar kostar mer än vad den enskilde många gånger har råd att betala.

Nu säger utskottet, att dessa undersökningar i görligaste mån bör bekostas av enskilda. Det kan emellertid finnas allmänna omkostnader, som är svåra att lägga på de enskilda företagen. Dessutom kan undersökningarna understundom ha en så allmän karaktär och så stor omfattning, att det inte är rimligt att lägga hela denna kostnad på den enskilde uppdragsgivaren.

Det är därför av vikt att hantverksinstitutet har medel från det allmänna till sitt förfogande för att täcka en del av dessa kostnader. Det är därför som hantverksinstitutet en följd av år anhållit om statsbidrag på 50 000 kronor för detta ändamål. Detta önskemål har jag tagit upp i en motion. Nu har reservanterna yrkat ett belopp på 25 000 kronor. Jag anser detta vara ett steg på vägen.

Jag vill med dessa synpunkter, herr talman, yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herr Ohlon m. fl. på denna punkt.

Herr WARD: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort.

Den verksamhet, som herr Kristensson nyss omnämnde, är av stor samhällelig betydelse men har självfallet

också minst lika stor betydelse för de enskilda företagen och deras organisationer. Nog finns det anledning att i detta sammanhang påminna dessa branschorganisationer om att de har en uppgift att fylla genom att understödja hantverksinstitutet i en verksamhet, som de sedan kommer att dra ekonomisk fördel av. Därför har vi ansett att vi inte kan bifalla motionen.

Dessutom är det för alla känt, att ett utskott som sysslar med budgetering har att ta hänsyn till olika önskemål. Man får göra avvägningar både den ena och den andra gången och försöka tillgodose det som förefaller vara det allra angelägnaste och låta det andra anstå tills vidare.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr KRISTENSSON i Osby: Herr talman! I anledning av herr Wards anförande vill jag erinra om att jag är fullt medveten om att det måste vara ett intresse också för enskilda att understödja den verksamhet som det här gäller, men såsom jag framhöll i mitt förra anförande finns det en del uppdrag, som är av allmän natur och som knappast bör bekostas ensamt av den enskilde uppdragsgivaren. Det vore därför värdefullt med ett statsbidrag även på detta område. Jag vill tillägga att beviljandet av ett sådant bidrag skulle innebära att man behandlade här ifrågavarande verksamhetsområde på samma sätt som andra områden inom svenskt näringsliv.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Statens kommitté för byggnadsforskning. — Byggnadsforskning.

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 36:o) i utskottets utlåtande nr 10 röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter inlagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Kristensson i Osby begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 107 ja och 60 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 37—39.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 40.

Statens kommitté för byggnadsforskning.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid

Herr NIHLFORS: Herr talman! Jag ber att få säga några ord närmast med anledning av att jag till denna punkt fogat en blank reservation tillsammans med ledamoten av denna kammare herr Wedén.

I en motion har jag tillsammans med andra motionärer hemställt om ett anslag på 70 000 kronor till statens kommitté för byggnadsforskning. Enligt vårt förmenande är kommitténs personal underdimensionerad för de uppgifter som den har att fylla. Vi har därför tänkt oss en höjning av anslaget med 11 200 kronor i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag, vilket skulle möjliggöra

anställande av ytterligare en teknisk assistent.

Utskottet förklarar för sin del att man inte anser det föreligga något omedelbart behov av ytterligare personalförstärkning, men samtidigt erinrar utskottet om att Kungl. Maj:t i proposition nr 128 äskat ett anslag av 100 000 kronor såsom bidrag till viss upplysningsverksamhet rörande byggnadstekniska frågor. Denna proposition har ännu inte behandlats av riksdagen. Jag vill nu bara uttala en förhoppning om att detta utskottets uttalande är att betrakta som en fingervisning beträffande möjligheterna att överskrida här ifrågavarande anslag, som ju utgör ett förslagsanslag.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 41.

Byggnadsforskning.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln, punkt 42, föreslagit riksdagen att till ifrågavarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 330 000 kronor.

Vidare hade i de båda likalydande motionerna I: 205 av herrar *Lindblom* och *Petrén* och II: 276 av herr *Nihlfors m. fl.* hemställts, såvitt här vore i fråga, att riksdagen måtte till Byggnadsforskning för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 205 och II: 276, såvitt här vore i fråga, till Byggnadsforskning för budgetåret 1952/53 anvisa ett reservationsanslag av 330 000 kronor.

Reservation utan angivet yrkande hade avgivits av herrar *Sundelin*, *Heslbom*, *Wedén* och *Nihlfors*.

Byggnadsforskning.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr NIHLFORS: Herr talman! Denna punkt utgör en fortsättning, kan man säga, på föregående punkt. Statens kommitté för byggnadsforskning har under många år haft till sitt förfogande ett anslag på 300 000 kronor för understödjande av forskningsverksamheten på byggnadsområdet. Vid upprepade tillfällen har man hos Kungl. Maj:t gjort framställning om att få anslaget höjt, men så har inte skett. I höstas begärde kommittén ett anslag för kommande budgetår på 500 000 kronor, vilket innebär en höjning med 200 000 kronor. Kommittén framhöll därvid att det egentligen förelåg behov av ett anslag på över 700 000 kronor. Det egendomliga är emellertid att departementschefen för sin del inte velat sträcka sig längre än till en anslagsökning av 30 000 kronor, alltså med 10 procent. Såvitt jag förstår, har dock inte Kungl. Maj:t företagit någon bedömning av själva sakfrågan, utan det har bara skett en uppräknig, som inte ens motsvarar penningvärdets fall. Anslaget har alltså i realiteten minskats jämfört med tidigare.

Vi har ju på alla möjliga sätt försökt komma till rätta med bostadsbristen och byggnadskostnadernas stegring. Det pågår också inom olika instanser undersökningar om hur man skulle kunna motverka den starka stegringen av byggnadskostnaderna. Enligt min uppfattning är det under sådana förhållanden oundgängligen nödvändigt att man inte är knusslig med anslagen till byggnadsforskningen utan att man verkligen ser till att det finns medel till förfogande för att stimulera till en forskning, som i sinom tid kan medföra resultat i form av rationaliseringar av byggnadsindustrien och byggnadsproduktionen över huvud taget och även åstadkomma förbättringar i övrigt. Jag vill t. ex. nämna åtgärder för en förbättring av

förvaltningstekniken på bostadsområdet och ett förbilligande därigenom av omkostnaderna, för att nu bara beröra en detalj som kommittén för byggnadsforskning sysslat med. Kommittén har även ägnat sig åt en sådan sak som att stimulera forskningen på uppvärmnings- och ventilationsteknikens område, och man har dessutom utövat en omfattande publiceringsverksamhet som varit av stor betydelse.

Jag kan inte heller förstå annat än att utskottet vid sitt ståndpunktstagande varit ologiskt, när utskottet säger att man finner det väl motiverat att anslaget höjes men sedan nöjer sig med att acceptera departementschefens förslag om en ökning av anslaget med futtiga 30 000 kronor. Det kan inte, herr talman, vara riktigt att vi vid ett tillfälle deklarerar vårt stora intresse för att man med all makt skall sträva efter ett nedpressande av kostnaderna för bostadsproduktionen, för att omedelbart efteråt motsätta oss en välbehörlig höjning av ett anslag på ett par hundra tusen kronor. Det är dock här fråga om mycket stora investeringar — om jag inte minns fel investeras det årligen omkring 4 miljarder kronor i husbyggnadsverksamheten i Sverige. Det innebär att varje felinvestering, varje avstående från rationaliseringar på området medför onödiga kostnadsfördyringar. Det är alltså fråga om en mycket liten påspädning av de verkliga utgifterna, när man begär att få öka anslaget till byggnadsforskning med 200 00 kronor.

Jag ber, herr talman, att på denna punkt få yrka bifall till motion nr 276 i denna kammare.

Herr WARD: Herr talman! Herr Nihlfors har här talat om att det är en mycket futtig anslagsökning som utskottet föreslår. Ja, visst kan man tycka att 30 000 kronor är ett ringa belopp i detta sammanhang, men herr Nihlfors får ursäktas att statsutskottet, med den

Bidrag till handelshögskolan i Stockholm.

allmänna inställning som utskottet måste ha i fråga om medelsanvisningen, inte utan vidare är benäget att godtaga en sådan ökning med 200 000 kronor som föreslagits av motionärerna. Det sker ju en viss höjning av anslaget även genom utskottets förslag, som alltså innebär ett steg framåt i den riktning som herr Nihlfors nu så varmt talar för. Men vi bör nog skynda långsamt även på detta område och se oss för en smula innan vi går in för alltför stora anslagsökningar.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NIHLFORS: Herr talman! I anledning av vad herr Ward sagt vill jag bara konstatera att när det gäller frågan om bostadsproduktionens rationalisering finns det nog inte någon som delar herr Wards uppfattning om att vi bör skynda långsamt.

Herr OHLIN: Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, men jag kan inte underlåta att erinra om att eftersom penningvärdet försämrats med mer än 10 procent — något som jag förmodar att herr Ward är på det klara med — innebär det belopp, som herr Ward här talat för, en reell *minskning* av anslaget.

För min del anser jag att utskottet, om det inte varit berett att biträda motionen i dess helhet, åtminstone borde ha försökt undvika en sådan minskning av anslaget och i stället föreslagit någon reell höjning av detsamma.

Herr WARD: Herr talman! När jag talade om att vi bör skynda långsamt hade jag inte speciellt förevarande anslag i tankarna, utan jag menade att vi över hela linjen måste vara försiktiga med att uppräknat anslagen.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels

ock på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 42—54.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 55.

Lades till handlingarna.

Punkterna 56—71.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 72.

Bidrag till handelshögskolan i Stockholm.

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SEVERIN: Herr talman! Jag har tillsammans med några andra ledamöter av kammaren väckt en motion i denna fråga. Motionens yrkande går ut på en höjning av anslaget till såväl Stockholms som Göteborgs handelshögskola. För Stockholms vidkommande yrkar vi på en höjning med 197 000 kronor och för Göteborgs med 190 000 kronor.

Motionerna har naturligtvis — höll jag på att säga — avstyrkts av utskottet. Avstyrrandet har emellertid åtföljts av en motivering, som inger förhoppning om att de i motionerna framförda önskemålen inom en relativt kort tid skall kunna tillgodoses. Även om jag naturligtvis hellre skulle ha sett att utskottet hade ansett sig kunna tillstyrka motionerna, är jag dock tacksam för den förståelse, som utskottet har visat för de i motionerna framburna förslagen. Handelshögskolorna fyller en viktig uppgift i den högre utbildningens tjänst. Med hänsyn till statsanslagens storlek måste dessa högskolors verksamhet anses vara mycket billig för statsverket. Efterfrågan på den vid handelshögskolorna utbildade arbetskraften är mycket stor liksom den är när det gäller den övriga högre utbildade arbetskraften.

Bidrag till handelshögskolan i Stockholm.

Handelshögskolornas ekonomiska status har ursprungligen tänkts vila på fondavkastning och elevavgifter. Att så inte längre kan ske, att handelshögskolorna kommit i rätt svåra ekonomiska förhållanden, beror till mycket väsentlig del på penningvärdets försämring. Hade inte penningvärdet undergått en sådan försämring som verkligen har skett, skulle den avkastning, som fonderna ger, i långt vidare utsträckning varit tillräcklig för att täcka skolornas utgifter. Hur man än bedömer det ekonomiska växelspel, som lett fram till penningvärdets försämringen, kan staten aldrig ställas utanför händelseförloppet. Ur den synpunkten skulle man våga säga att den omständigheten, att handelshögskolornas svårigheter, till mycket väsentlig grad åtminstone, beror på penningvärdets försämring, medför en förpliktelse för staten att träda in, när inte längre fondernas avkastning räcker till.

Nu har något ökade anslag beviljats för att hjälpa skolorna ifrån den nödfallsutväg, som man måst tillgripa för att få debet och kredit att gå ihop. Man har nämligen måst höja elevavgifterna till mycket höga belopp — vid Stockholms handelshögskola till 675 kronor och vid Göteborgs handelshögskola till 500 kronor. Någon nedsättning av dessa höga elevavgifter kan dock vinnas på grund av de nu beviljade högre anslagen. Det är emellertid ganska klart att handelshögskolornas finansiering måste läggas om och hela frågan underkastas en omprövning. Om jag förstått utskottets utlåtande rätt är utskottet av samma mening. Utskottet säger nämligen: »Vid nu angivna förhållanden synes utskottet angeläget, att frågan om handelshögskolornas ekonomiska ställning snarast tages under närmare omprövning. Önskvärt vore, om förslag i ämnet kunde föreläggas riksdagen redan i höst.»

Som jag nämnde skulle jag naturligtvis ha varit mera tillfredsställd, om ut-

skottet ansett sig kunna tillstyrka motionerna. Med den motivering utskottet framlagt anser jag det emellertid icke lönt att här i kammaren yrka bifall till motionerna. Jag är nämligen säker på att ett sådant yrkande skulle avslås av kammaren. Jag vill i stället understryka vad utskottet finner angeläget: att handelshögskolornas ekonomiska ställning snarast tages under närmare omprövning och om möjligt förslag i frågan förelägges riksdagen redan i höst. Om detta kan bli fallet anser jag, att motionerna har fyllt en betydande uppgift.

Herr GUSTAFSON i Göteborg: Herr talman! Under denna punkt har statsutskottet uttalat sig om motionen nr 113 även i vad den avser handelshögskolan i Göteborg, och jag vill därför under denna punkt göra några reflexioner. Jag vill uttrycka min glädje över att departementschefen i år haft tillfälle att tillgodose de förra året motionsvis framlagda förslagen om ökning av anslaget i syfte att sänka terminsavgifterna. Jag måste emellertid sedan beklaga att motionens yrkande i år inte blivit bifallet.

Jag har begärt ordet för att vädja till statsrådet att se till, att det anslag som utbetalas från handels- och sjöfartsfonden blir så pass tillmätt, att inte handelshögskolan skall behöva ytterligare tära på sina redan mycket starkt decimerade fonder. Vi är alla överens om att det inte gärna kan vara fråga om att under nuvarande förhållanden låta handelshögskolorna inskränka sin verksamhet. Jag vill därför instämma i den vädjan, som herr Severin nyss framförde, nämligen att hela denna fråga blir föremål för en mycket snabb undersökning, som tar upp frågan om handelshögskolornas fortsatta arbete i samarbete med staten och vederbörande kommun.

Med denna förhoppning avslutar jag detta anförande utan att framställa något yrkande.

Avsättning till fonden för idrottens främjande.

Herr **WARD**: Herr talman! Då det här icke framställts något yrkande, som strider mot utskottets förslag, är det kanske tämligen överflödigt att å utskottets vägnar ta till orda. Jag har emellertid begärt ordet för att muntligen understryka vad utskottet här skrivit. Det är ytterligt angeläget att denna sak blir ordnad på ett för högskolorna tillfredsställande sätt.

Dessutom skulle jag vilja anföra — vilket också framförts inom utskottet — att man, när man sysslar med denna sak borde ägna en något större uppmärksamhet åt huruvida inte respektive kommuner, Stockholms stad och Göteborgs stad, borde kunna finansiellt träda emellan för att hjälpa till att bygga upp dessa skolor och göra deras ställning säker. Göteborg har, tror jag, ett någorlunda hyggligt kommunalt bidrag, medan förhållandena i Stockholm är skandalösa på detta område. Nog tycker jag att högskolans styrelse skulle kunna göra sig påmind hos de kommunala myndigheterna i syfte att få dem att göra en större insats än hittills skett.

Vidare yttrades ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 73—99.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 100.

Avsättning till fonden för idrottens främjande.

Kungl. Maj:t hade i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln, punkten 110, föreslagit riksdagen att till ifrågakvarande ändamål för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 6 000 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hansson m. fl.* (I: 37) och den andra inom andra kammaren av herr *Allard*

m. fl. (II: 58), i vilka hemställts, att riksdagen vid behandlingen av tionde huvudtiteln till Avsättning till fonden för idrottens främjande måtte anvisa ett anslag av 7 000 000 kronor,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Öhman* och *Helmer Persson* (I: 149) samt den andra inom andra kammaren av herr *Dahlgren m. fl.* (II: 185).

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 37 och II: 58 ävensom med avslag å motionerna I: 149 och II: 185, såvitt här vore i fråga, till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1952/53 anvisa ett anslag av 6 500 000 kronor.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid anförde:

Herr **DAHLGREN**: Herr talman! I en motion i år har vi liksom tidigare erinrat om den svenska idrottsrörelsens snabba utveckling. Denna har, som vi nu kan konstatera, inneburit, att rörelsen i dag räknar i runt tal 10 000 organisationer med 800 000 medlemmar. Då är korporationer och andra fristående organisationer inte medräknade. Den svenska idrottsrörelsens betydelse för ungdomens fostran är obestridd, och vi konstaterar att nära hälften av den manliga ungdomen i vårt land är aktiva idrottsmän. Idrottsrörelsen, liksom friluftslivet över huvud taget, skulle emellertid kunna fylla en mycket större uppgift än hittills, om bättre förutsättningar föreläge och statsmakterna visade en större förståelse då det gäller det ekonomiska stödet.

Jag skall inte förneka, att de åtgärder som hittills vidtagits kan verka betydande, inte minst åtgärderna från kommunernas sida. Samtidigt konstaterar man dock, att dessa åtgärder är otillräckliga. Vi har för vår del ansett, att tiden nu skulle vara inne att staten

Avsättning till fonden för idrottens främjande.

gåve ett mera effektivt stöd för att på det viset undanröja de ekonomiska och tekniska hinder som finns för att folkets breda massa i tillräcklig utsträckning eller mera regelbundet skall kunna utöva idrott och friluftsliv. Vi har pekat på det trängande behov som finns av simhallar och andra idrottsanläggningar. Vi har erinrat om den vinst, som samhället skulle kunna notera, om ungdomen i dag fick större möjligheter att utöva idrott och därigenom undvika många frestelser, som förr eller senare kan betyda, att ungdomen hamnar i brottslighet. I vår motion har vi samtidigt pekat på den ökade pressen i samhällslivet, vilken ställer stora krav på att man sörjer för möjligheterna till fysisk träning.

De ekonomiska problem idrottsrörelsen har att brottas med är så kända och omdiskuterade, att jag inte behöver ta upp dem till ny behandling. I ett beslut 1939 har riksdagen emellertid tagit principiell ståndpunkt till den ekonomiska sidan. Detta innebär att fonden för idrottens främjande skulle erhålla 50 procent av tipsmedlen. 20 procent av samma medel skulle avsättas till fonden för friluftslivets främjande.

Vi har erinrat om detta beslut i vår motion och sagt, att om detta beslut skulle ha följts, så skulle idrottsrörelsen i dag haft ett anslag av mer än 200 miljoner kronor. Idrottsrörelsen har fått 55 miljoner kronor, ett i och för sig aktningvärt belopp, men detta är dock avsevärt mindre än vad 1939 års riksdagsbeslut innebar.

I vår motion har vi också tillåtit oss att erinra om det anmärkningsvärda i att idrottsrörelsen före andra världskriget kunde erhålla 79,6 procent av vinstmedlen. Krigsåren medförde givetvis en sänkning. Endast 16,9 procent av vinstmedlen gick under denna tid till idrotten. Detta förhållande kan kanske förklaras av att det rådde krig i världen, men hur skall man kunna

förklara att idrottsrörelsens andel av vinstmedlen efter krigsslutet sjönk till 14,5 procent? Detta är svårare att förstå.

Det förslag som i dag ligger på kammarens bord betyder en ännu lägre procentuell andel av de inkomster, som kommer staten till godo. Det är givet att en sådan politik i fråga om anslag till idrottsrörelsen medfört betydande svårigheter för denna rörelse. I vår motion har vi samtidigt pekat på, att ledarutbildningen inom idrottsrörelsen blir lidande på dessa ekonomiska missförhållanden.

Jag skall inte trötta kammaren med att tala om hur få idrottsanläggningar och simhallar som byggts under det senaste årtiondet eller rättare sagt hur stort behovet är på detta område men hur litet av detta behov som verkligen tillfredsställts. Detta är väl känt och bestrides knappast av någon. Vi har som sagt tidigare haft anledning att diskutera detta.

I utskottsutlåtandet finns det en redogörelse, som tidigare varit känd i idrottskretsar. Av den framgår, att nära hälften av de medel som behövs, eller nära 40 procent, måste anskaffas genom nöjesarrangemang, dans o. d. Då frågar man sig: hur stor förlust gör inte idrottsrörelsen genom att behöva sätta in kanske de bästa ledarkrafterna för dylika arrangemang och låta sina duktiga, uppoffrande och obetalda entusiaster på detta sätt lägga ned mycket arbete och tid, som de i stället skulle ha kunnat använda för sin verkliga uppgift som idrottsfostrare.

När vi förra året i riksdagen fattade beslut i denna fråga, förelåg ett förslag från regeringen, som också riksdagsmajoriteten accepterade och som innebar att man höjde priset per tipsrad med 5 öre. Motiveringen till denna höjning var att man därigenom skulle få medel att ge idrottsrörelsen, som då fick sitt anslag höjt. Jag framhöll vid

Avsättning till fonden för idrottens främjande.

det tillfället, att denna höjning av priset för tipsrad skulle, om den verkligen skulle kunna motiveras, innebära, att den härigenom uppkomna ökningen av vinstmedlen ograverad ginge tillbaka till idrottsrörelsen. Motiveringen för beslutet var ju att av denna del av vinsten skulle hälften gå tillbaka till idrottsrörelsen. Man räknade med att detta skulle ge en merinkomst på tre miljoner kronor. Dessa beräkningar höll inte — jag höll på att säga som vanligt — utan nu konstaterar man, att merinkomsten blir sex miljoner. Om man skulle vara konsekvent i förhållande till förra årets beslut, skulle idrottsrörelsen i dag kunna räkna på ett betydligt högre anslag än det som nu föreslås. Så är inte fallet. Visserligen ökar utskottet på utöver regeringens förslag — i och för sig aktningvärt — men man aktar sig att ta steget fullt ut och besluta om anslag av en storlek som ligger i närheten av behovet.

Man uppskattar inkomsterna av tipsmedlen till cirka 48 miljoner kronor, men i detta belopp är givetvis inte inräknat alla de inkomster staten har av skatter i samband med idrottsspel och idrottstävlingar.

Jag konstaterar i utskottsutlåtandet, att trots att utskottet finner en anslagsökning utöver vad Kungl. Maj:t föreslagit i hög grad påkallad, stannar man vid ett förslag, som innebär en andel av 13,5 procent av hela inkomsten av de vinstmedel, som beräknas inflyta. Jag konstaterar således, att man fortsätter på den inslagna vägen; idrottsrörelsens del av de intjänta pengarna blir mindre. Utskottets förslag, såsom det föreligger, innebär att idrottsrörelsen i realiteten icke får något mera än vad man tog in genom de beslut, som fattades föregående år, och staten gör själv stora vinster. Jag konstaterar, att idrottsrörelsen har i ännu högre grad än förut blivit en god inkomstkälla för staten.

Utskottet anser att det i nuvarande läge inte är möjligt att förverkliga de av 1939 års riksdag godkända principerna för fördelning av tipsmedlen. Jag vet inte, om jag vågar påstå, att denna skrivning tyder på att man från utskottets sida inte står främmande för tanken, att man någon gång i framtiden verkligen skall följa 1939 års beslut. När man talar om att man i nuvarande läge inte är beredd medge någon ökning, tycker jag det vore på sin plats, att man finge reda på i vilket läge vi skall hamna för att man skall vara färdig att ta detta steg. Kan man över huvud taget tänka sig ett bättre läge än det nuvarande, då vi i dag kan konstatera hur mäktigt överbalanserad budgeten är och vi konstaterar inkomstkällor av en storleksordning, som ingen hade vågat föreställa sig, just på idrottsspel, idrottstävlingar och på tipsmedel? Kan man tänka sig en bättre förutsättning för att infria det en gång givna löftet?

Jag skall inte heller ta upp frågan om byggandet av nya idrottsplatser. Jag konstaterar, att utskottet som vanligt hänskjuter frågan till Kungl. Maj:t att bestämma hur stor del av avsättningsanslaget till idrottens främjande skall reserveras för idrottsanläggningar. Jag vill bara passa på att i detta sammanhang framhålla nödvändigheten av att regeringen i fortsättningen visar större generositet när det gäller tilldelning av byggnadskvot till idrottens och friluftslivets ändamål.

Nu har utskottet i sin skrivning inte direkt sagt ifrån, vilken ställning det tar till beslut vi i vår motion har erinrat om, men utskottets ställningstagande innebär ju, att vi av formella skäl icke kan yrka bifall till vår motion. I den situation som föreligger kommer vi således att stödja de förslag, som är bättre än regeringens. Jag uttrycker den förhoppningen, att det inte skall dröja alltför länge innan man tar en konkret och riktig ställning, så att

Avsättning till fonden för idrottens främjande.

idrottsrörelsen skall slippa tiggas sig till de medel som den utan tvivel är mer än väl värd.

Herr ALLARD: Herr talman! Jag har inte för avsikt att fresta kammarens ledamöter med något långt anförande. Det är emellertid några synpunkter, som jag gärna vill framföra.

Först vill jag uttala ett tack till utskottet för den uppskattning utskottet visat idrottsrörelsen. Jag tänker då särskilt på den uppskattning som höjningen av anslaget med 500 000 kronor innebär. Jag tänker också på utskottets uttalande, att det anser det behjärtansvärt att idrotten erhåller ett verkningsfullt stöd från statsmakternas sida. Den motivering, som utskottet anför för anslagshöjningen, visar att man inom utskottet ägnat idrottsrörelsens ekonomiska problem en ingående prövning. Vid prövningen har man också fått fram starka skäl för den ökning man här begär, så starka, så riktiga och så hållbara skäl, att jag är något förvånad över att utskottet inte har kunnat acceptera den höjning, som begärts i motionerna. Om utskottet stannat för ett bifall till motionerna om en höjning av anslaget med en miljon kronor, skulle slutsatsen säkerligen ha passat något bättre till den utomordentliga avhandling, som utskottet här har presterat. Det går emellertid att ändra anslaget, så att slutsatsen passar bättre, och jag kommer för den skull att ställa yrkande om bifall till motionerna.

Det är tre skäl, som gör att jag ansett det riktigt att ställa ett sådant yrkande. Det första skälet är, att även om idrottsrörelsen får en ökning av anslaget för nästa budgetår, innebär inte detta att de ekonomiska förhållandena blir bättre för idrottsrörelsen, ty under nästkommande budgetår får idrottsrörelsen vidkännas vissa speciella utgifter. Jag tänker i det fallet närmast på de kostnader, som rörelsen får vidkännas för olympiaden. Jag tänker också på de

extra kostnader, som uppkommit på grund av att löner, taxor och porton har stigit. Trots att utskottets förslag innebär en höjning i förhållande till föregående år, innebär det ingen förbättring i ekonomiskt avseende för rörelsen. Det innebär snarare en försämring.

Mitt andra skäl för bifall till motionerna är, att denna försämring troligtvis torde komma att drabba anslaget till idrottsanläggningar. Det är synnerligen beklagligt, då det på många platser föreligger ett stort behov att få hjälp med idrottsanläggningar. Det är inte bara fråga om byggande av nya idrottsanläggningar, utan det gäller kanske framför allt reparation och underhåll av redan befintliga anläggningar.

Mitt tredje skäl är att tipsinkomsterna med all säkerhet kommer att bli större än vad som beräknats i statsverkspropositionen. Det finns för den skull utrymme för ett bifall till motionen. Även om motionerna II: 58 och I: 37 skulle bifallas, som yrkar på ett anslag om sju miljoner kronor till idrotten, innebär ett bifall till motionerna inte någon minskning av statsinkomsterna i förhållande till de beräkningar, som gjorts i statsverkspropositionen.

Jag skulle kunna anföra ytterligare skäl, som talar för ett bifall till motionerna, men jag gör det inte. Jag vill sluta med att yrka bifall till de likalydande motionerna II: 58 och I: 37.

I detta anförande instämde herrar *Gunnarsson, Kyling, Hagård, Nilsson* i Bästekille, *Ericsson* i Näs, *Nestrup, Boman* i Stafsund, *Hedqvist, Gustafsson* i Borås och *Stjärne*.

Herr HÄCKNER: Herr talman! Jag kan i allo instämma i min medmotionärs, herr Allards, yttrande. Jag kan ytterligare tillägga, att redan den summa, som begärdes i motionen, var hållen mycket starkt i underkant. Hade man vetat, när motionen skrevs, att inkom-

Avsättning till fonden för idrottens främjande.

terna av tipsmedel skulle öka på det sätt, som nu kan anses vara troligt, hade motionerna sannolikt gått ut på ett betydligt högre belopp. Jag skulle också tro att i sådant fall hade den kompromiss, kan man väl säga, som utskottet kommit till, gett till resultat ett högre belopp.

Jag finner alltså att de sakliga skälen talar för att kravet i motionen är ännu mera ett minimikrav än det var från början. Då det finns ett så stort utrymme för ytterligare en halv miljon och när statens inkomster stiger på ett sätt som nu har sagts, borde det vara möjligt för kammaren att trots den återhållsamhet, som i allmänhet måste ådagläggas, gå med på vad som föreslagits i motionen. Resultatet blir ju att statsverket får mera än vad man från början förutsatt.

Jag ber att få instämma i herr Allards yrkande.

Herr WARD: Herr talman! Herr Allard gjorde sig i någon mån skyldig till en överdrift, när han utgick ifrån att idrottsrörelsens ekonomiska ställning skulle bli sämre sedan den fått en miljon kronor mer än den åtnjutit förut.

Det framgår av den avhandling som herr Allard talade om, att utskottet omfattat frågan med mycket stort intresse och velat göra sitt allra bästa. Jag tycker, mina herrar, att det är otacksamt mot utskottet att demonstrera så som man här har gjort. Det har man ju för all del full rätt att göra, särskilt som motionen är mera en masspetition än en motion i vanlig mening, där alla på förhand engagerat sig.

Här föreslår nu regeringen höjning av anslaget med 500 000 kronor. Utskottet föreslår ytterligare 500 000 kronor. Då tycker jag att man borde med tacksamhet registrera ett sådant tillmötesgående i stället för att yrka på det mest extrema förslag som är framställt.

Jag vill, herr talman, med detta ingalunda ha sagt att allan rättfärdighet är

skipad mellan staten och idrottsrörelsen genom den fördelning, som nu är på tal. Det fordras säkerligen en ytterligare förskjutning, innan man kan förklara sig tillfredsställd på den punkten. Men här har också inträffat en hel del som man måste ta hänsyn till, nämligen i fråga om statsverkets behov av inkomster. Vi skall hoppas att det ljusnar en smula på den fronten så småningom och att man kan gå vidare på den väg som utskottet här beträtt.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ALLARD: Herr talman! Jag är tvungen att replikera herr Ward helt kort.

Jag vill inte låta det stå oemotsagt i kammarens protokoll, att mitt anförande skulle vara ett bevis på otacksamhet. Jag framhöll att jag ville uttala ett tack till utskottet för den uppskattning, som utskottet visat idrottsrörelsen. Jag vill ännu en gång uttala ett sådant tack. Man sätter inom idrottsrörelsen säkerligen mycket stort värde på den goda vilja som utskottet har visat.

På en punkt måste jag bestrida en uppgift, som herr Ward lämnade, nämligen att motionen skulle vara en masspetition. Motionen i andra kammaren är underskriven, om jag inte missminner mig, av fyra kammarledamöter.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen framställde propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den i ämnet väckta motionen II: 58; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Allard begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 100:o) i utskottets utlåtande nr 10, röstas

Avsättning till lotterimedelsfonden.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionen II: 58 av herr Allard m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets i punkten gjorda hemställan.

Punkten 101.

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 102.***Avsättning till lotterimedelsfonden.**

Punkten föredrogs; och yttrade därvid:

Herr NIHLFORS: Herr talman! Vid denna punkt föreligger till behandling de likalydande motionerna nr 93 i första kammaren och nr 159 i andra kammaren, i vilken senare jag är en av motionärerna. Vi har ansett att utskottet bort uttala sig för att vid fördelning av lotterimedel Folkrorelsernas konstfrämjande bör erhålla en fördubbling av sitt nuvarande obetydliga anslag på 20 000 kronor.

Det är ju så, att lotterimedelsanslaget har höjts, och motionärerna har ansett det angeläget att den folkbildning på konstens område, som Konstfrämjandet ombesörjer, inte försämras i effektivitet. Även här har man tyvärr att konstatera en penningvärdeförsämring, som speciellt kan försämrade också möjligheterna för Konstfrämjandet att sprida upplysning om sin verksamhet och att ordna med visningar ute i landsorten av god konst. Därvid har man att beakta den fördyring av resekostnaderna som inträtt på sistone och som givetvis starkt trycker en organisation, som har

ambulerande konstutställningar och särskilt besöker avlägsna trakter som aldrig tidigare haft konstutställningar.

Det finns anledning att också här betona att Folkrorelsernas konstfrämjande är en institution som har stiftats av LO, Arbetsgivareföreningen, Kooperativa förbundet, HSB, Nationalmuseum och Riksförbundet för bildande konst. Flera andra stora folkrörelseorganisationer har sällat sig till dessa som stödjare och gynnare. Jag vill betona att det är ett intresse framför allt för landsbygden, att lotterimedel ställs till förfogande för denna organisation, så att den i fortsättningen kan fullgöra sina intentioner på sådant sätt, att det kan bli till glädje för konsten. Framför allt har organisationen en stor betydelse i det hänseendet, att den försöker motarbeta det hötorgskonstmångleri som förekommit på landsbygden. Det enda man kan motarbeta detta med är upplysning och åter upplysning.

Utskottet har framhållet med rätta, att det ankommer på Kungl. Maj:t att fördela de anvisade medlen och att det därför inte kan komma i fråga att riksdagen vidtar någon åtgärd i anledning av dessa motioner. Vi hade naturligtvis hoppats att utskottet skulle skrivit litet mera positivt och rakt på sak från utskottets sida i denna fråga. Man kan naturligtvis säga, att utskottet sökt tillmötesgå vår önskan genom att betona att det liksom tidigare håller före att landsbygdens och de mindre städernas behov måste tillgodoses, och det skall ske, menar det tydligen, genom understöd åt Folkrorelsernas konstfrämjande.

Alltnog, jag får för min del med kännedom om statsrådet Ericssons personliga intresse för konst, hoppas, att statsrådet vid sin fördelning av dessa lotterimedel beaktar vad som framlagts i motionen och på det sättet slutgiltigt kommer att ställa de medel till förfogande för Konstfrämjandet, som man på detta håll anser erforderliga.

Herr WARD: Herr talman! Jag delar det mycket varma intresse som herr Nihlfors gjort sig till tolk för, och jag önskar i likhet med honom, att departementschefen vid fördelningen av dessa pengar skall ta hänsyn till vad som anförts i motionen och till vad herr Nihlfors här sagt.

Vi har i statsutskottets första avdelning hela tiden vid behandlingen av dessa frågor följt principen att inte ge oss in på fördelningsfrågor. Det skulle föra oss orimligt långt att göra det; vi skulle inte behärska dessa frågor. Därför räknar vi alltid med att fördelningsfrågorna måste bli en Kungl. Maj:ts angelägenhet och inte en riksdagens. Det enda vi gjort därvidlag är, att vi upprepade gånger, liksom vi gjort nu, betonat, att landsbygdens intresse skall tillgodoses bättre än hittills. Att utskottet skulle gå längre i fråga om den praktiska fördelningen, vore knappast lämpligt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 103—105.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 106.

Lades till handlingarna.

§ 9.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar och omkostnader vid statens sinnessjukhus och statens anstalt för fallandesjuka m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till avlöningar och omkostnader vid poliskåren i Boden;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av visst äldre anslag;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 91, i anledning av väckta motioner om anslag för budgetåret 1952/53 till Europarörelsens läroanstalt;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1952/53, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., i vad propositionen avser anordnande av förbättrade lokaler för domkapitlet i Växjö m. m. samt ombyggnad av domkapitelshuset i Västerås m. m.; och

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

**Lärlingsutbildning inom muraryrket
m. m.**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till främjande av lärlingsutbildning inom muraryrket m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 98, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastik-ärenden för den 7 mars 1952, föreslagit riksdagen att till Främjande av lärlingsutbildning inom muraryrket m. m. för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehått en inom andra kammaren av herrar *Lager* och *Senander* väckt motion (II: 518), vari hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om utarbetandet av sådana bestämmelser för utbetalandet av ifrågavarande anslag, att detta helt skulle tillfalla lärlingarna och murarlagen, som omhändertade yrkesutbildningen.

Utskottet hemställde,

a) att riksdagen måtte till Främjande av lärlingsutbildning inom muraryrket m. m. för budgetåret 1952/53 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 200 000 kronor;

b) att motionen II: 518 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **LAGER**: Herr talman! Det förslag som utskottet här förelägger kommer från regeringen, och utskottet har inte haft några egna synpunkter att anföra. Syftet med förslaget är att ställa 200 000 kronor till förfogande för att främja utbildningen av yrkesarbetare i byggnadsfacket, främst murare, direkt på arbetsplatserna.

Jag har ingenting att invända mot detta syfte. Jag tror tvärtom, att vad som kan göras bör göras för att stärka byggnadsarbetarkåren. Uppförande av bostäder och andra byggnader tycker jag för min del tillhör de mera angelägna områdena inom produktionslivet. Men jag har svårt för att förstå, att detta syfte kan främjas genom det förslag som här föreligger. Jag har nämligen svårt att begripa, att ynglingar och unga män skulle underkasta sig utbildning till murare därför att byggmästarna får pengar av statskassan. Det är nämligen byggmästarna och för övrigt inte byggmästarna i allmänhet utan storbyggmästarna som skall ha dessa 200 000 kronor.

Jag tror det finns en invändning till att göra, nämligen att man här från statsmakternas sida går in på linjen att ingripa i avtal, som ingåtts mellan parterna på arbetsmarknaden. Det finns avtal som reglerar murarlärlingarnas ställning. Byggmästarna har åtagit sig att betala en viss summa till lärlingarna under den tid de utbildas, och, om jag inte är alldeles fel underrättad, gjordes ett tilläggsavtal alldeles nyss, där byggmästarna också gick med på att ge ersättning till murarlagen, som har hand om lärlingarnas utbildning. Nu innebär föreliggande förslag emellertid, att byggmästarna får gå till statskassan och hämta en del, för övrigt det mesta, av det som de betalar till murarlärlingarna under den första utbildningstiden.

Jag tror att det behövs stimulans för **unga män och ynglingar** att lära sig speciellt muraryrket, ty den avlöning, som består under den första lärlingstiden, är mycket dålig i betraktande av deras ålder. Det är ju så i byggnadsfacken och kanske speciellt i muraryrket, att de lärlingar som inträder där är äldre än vad lärlingar är i allmänhet. För Stockholm redovisades genomsnittsåldern förra året för murarlärlingarna till 22,5 år. Det är alltså i stor utsträckning vuxna män, som lär sig

Lärlingsutbildning inom muraryrket m. m.

muraryrket, och den avlöning som består dessa under det första halvåret är ju inte på långt när rimlig i betraktande av deras ålder och de behov av ekonomisk art som därmed följer.

Jag tror således att anslaget hellre borde utgå till lärlingarna och murarlagerna, som har hand om lärlingarnas utbildning. Det förslag som nu föreligger kommer att framkalla den enligt min mening ganska groteska situationen, att när en storbyggmästare i Stockholm har haft en murarlärling, så utdelas det stipendier eller en engångspremie, när lärlingen blivit utlärd, men lärlingen får inte premien och inte heller de som lärt honom att mura, utan i stället får byggmästaren premien från statskassan. Jag tror inte att man i arbetarkretsar kan finna detta rimligt och riktigt.

Jag ber därför att få yrka bifall till den motion jag tillsammans med herr Senander har väckt.

Herr SVENSSON i Grönvik: Herr talman! Det förslag som här föreligger, är resultatet av överläggningar mellan Byggnadsförbundet, Svenska murareförbundet och Svenska byggnadsarbetareförbundet samt berörda ämbetsverk. Jag förutsätter därför, att alla de skäl som den föregående ärade talaren här anfört har varit föremål för behandling vid dessa överläggningar och att Murareförbundet då icke har underlåtit att bevaka murarnas intressen. När det nu har framlagts ett förslag, som såvitt jag kan bedöma är fotat på de överläggningar som förevarit, kan man väl inte med fog göra de erinringar mot förslaget, som herr Lager här gjort. Förslaget kommer ju från de myndigheter, som närmast beröres av den föreliggande bristen på murare, och grundar sig som sagt på de förda överläggningarna parterna emellan.

Jag kan för övrigt meddela kammaren att vi i vår verkstadsskola nere i Ljungby förut har haft vissa svårighe-

ter med elevrekryteringen i murarskolan, men det har blivit bättre elevanslutning sedan vi fått tillgång till vissa stipendier från just byggmästarna. Det är ingen tvekan om att dessa stipendier har stimulerat pojkar till att gå igenom skolans murarutbildning.

I det förslag som här föreligger har departementschefen bl. a. framhållit följande: »I de nuvarande bestämmelserna rörande understöd från anslaget till befrämjande av praktisk lärlingsutbildning hos hantverksmästare ifrågasätter jag ingen ändring...» Av detta läser jag ut, att statsrådet icke ansett sig böra vidta någon ändring i nu gällande bestämmelser, eftersom de är resultatet av överläggningar mellan berörda parter.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Herr LAGER: Herr talman! Jag noterar vad herr Svensson i Grönvik sade, nämligen att han har erfarenhet av att stipendierna ökar intresset hos unga män och ynglingar för att bli lärlingar i muraryrket. Om jag fattade herr Svensson i Grönvik rätt, så har det i det fall han nämnde varit byggmästarna som delat ut stipendier. Men när nu statsmakterna går att bevilja anslag till lärlingsstipendier, så förstår jag inte varför man nödvändigtvis måste ge dem till byggmästarna, för att dessa eventuellt sedan skall ge stipendier till sina lärlingar.

Herr EDENMAN: Herr talman! Detta är uteslutande en teknisk fråga. Det är nämligen så, att ifrågavarande lärlingar utöver lärlingslönen ofta också får vanligt ackord, vilket de egentligen inte skulle ha. Man tycker på arbetsplatserna att det är trevligare att ha dem med i murarlagerna, och därför får de som sagt ackord, vilket de inte skulle fått, om de bara skulle avlönas som lärlingar. Det är detta ackord som byggmästarna ge-

Anskaffning av yllevaror.

nom stipendier, eller vad man nu vill kalla det, delvis får ersättning för. Märkvärdigare är det inte. Lärningarna får alltså dessa stipendiepengar ackordsvägen, och ersättning för de utbetalda ackorden utgår sedan till byggmästarna. Det är samma metod som beträffande hantverksutbildningen hos hantverksmästare.

Sedan vill jag liksom herr Svensson i Grönvik erinra om att det förslag som här föreligger har framkommit efter förhandlingar mellan överstyrelsen för yrkesutbildning, arbetsmarknadsstyrelsen och de berörda fackförbunden. Jag tror därför inte att man, som herr Lager vill göra gällande, kan säga att arbetarparten har blivit lurad. Det hela är en teknisk fråga, ingenting annat.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels och på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till den i ämnet väckta motionen; och biföll kammaren utskottets hemställan oförändrad.

§ 11.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående studielån med statlig kreditgaranti åt s. k. flyktingstudenter;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgif-

ter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde; och

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anslag för budgetåret 1952/53 till statens institut för folkhälsan jämte i ämnet väckta motioner.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 12.

Anskaffning av yllevaror.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anskaffning av vissa yllevaror för sjukvårdsberedskapen och civilförsvaret.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Fröken ÖBERG: Herr talman! Jag har begärt ordet vid denna punkt för att få uttrycka min tillfredsställelse över att förevarande utskottsutlåtande har fått den formulering som fallet är. Härigenom har utskottet infriat det löfte, som dess talesman herr Mårtensson i Uddevalla för några veckor sedan gav här i kammaren, då han motiverade varför utskottet avslagit en motion om upprättande av ett beredskapslager för civilförsvaret. Herr Mårtensson i Uddevalla sade den gången, att det är möjligt att vi vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 122 skulle kunna inrymma någonting, som gav Kungl. Maj:t rätt att förfoga över medel av det äskade anslaget i propositionen för just detta ändamål. På den skrivning som utskottet i sitt utlåtande gjort märker jag, att detta herr Mårtenssons löfte har infriats. Hänvisande till det svar som statsrådet här gav för några veckor sedan om samarbete mellan kvinnoorganisationerna i dessa frågor vill jag påpeka att medel nu också ställts till Kungl. Maj:ts förfogande. Det är för mig myc-

Motion ang. anmälningsskyldighet för industriföretag rörande förestående inskränkningar i driften.

ket viktigt att detta beredskapslager lägges upp i tid, och jag vill därför här uttala min tillfredsställelse över att möjlighet nu ges att så sker. Jag har ju nödgats att ett par gånger i år kritisera statsutskottets utlåtanden, och därför tycker jag att det inte är mer än rätt att jag nu, när så kan ske, ger utskottet detta erkännande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 13.

Föredrogs vart för sig:

statsutskottets utlåtanden:

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor i samband med omläggning av föreningen Styrso kustsanatoriums verksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner; nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1952/53 till lindring i mindre bemedlade patienters å landsbygden sjukvårdskostnader; och

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående vissa anslag för budgetåret 1952/53 till de statliga och statsunderstödda alkoholistanstalterna m. m.; samt

bevillningsutskottets betänkande nr 30, i anledning av väckt motion angående behandlingen i skattehänseende av upplåtelse av avverkningsrätter.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och betänkande hemställt.

§ 14.

Motion ang. anmälningsskyldighet för industriföretag rörande förestående inskränkningar i driften.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 15, i anledning av väckt motion angående anmälningsskyldighet för industriföretag rörande förestående inskränkningar i driften.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Det utskottsutlåtande som föreligger här är ju ett svar på en motion, som har fäst uppmärksamheten på det förhållande, som i synnerhet under senare tid ägt rum, nämligen att vissa företag gått i författning om att inskränka driften eller helt och hållet nedlägga rörelsen utan att det förekommit något som helst varsel till de anställda och utan att man i något avseende besvärat sig med att underrätta vederbörande statliga eller kommunala myndigheter om vad som var förestående.

Det kan ju, herr talman, inte ifrågasättas annat än att sådana åtgärder i ett läge som detta både för statsmakterna och för de kommunala organen kommer att verka på ett sätt, som vållar stora svårigheter. Om ett företag på en mindre ort lägger ner driften och helt hastigt låter tre-, fyra- eller femhundra människor ställas utanför fabriksportarna blir det ju fråga om ett ansvar, som får övertagas av staten och kommunerna. Motionärerna anser det inte vara för mycket begärt att då ett företag står inför situationen att av en eller annan anledning nödgas nedlägga driften och avskeda personalen, det också låter vederbörande, inte bara de anställda — men framför allt dessa — utan också kommunens och statens organ på detta område i så god tid som över huvud taget är möjligt få kännedom om vad som är förestående, så att vederbörande skall kunna vidtaga åtgärder för att i god tid omplantera arbetskraften, eller på annat sätt möta en eventuell arbetslöshet. Det är därför motionärerna räknar med införandet av anmälningsskyldighet för företagen, så att vid en inskränkning i större omfattning eller ett nedläggande av driften detta i tid skall komma till vederbörande allmänna organs kännedom.

Motioner om åtgärder för en generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån m. m.

Nu har vederbörande utskott, som haft att handlägga motionen, konstaterat att arbetsmarknadsstyrelsen å ena sidan och Industriförbundet, Arbetsgivareföreningen och Industriens produktionsråd å andra sidan träffat en ny överenskommelse, som innebär att vederbörande företag, oavsett om det är anslutet till nu nämnda organisationer eller inte, skall anmäla driftnedläggelsen eller driftinställelsen senast två månader före det en sådan inställelse skall ske. Det är naturligtvis svårt att just nu kunna överblicka vad detta kommer att betyda. Är det så att man från företagets sida är beredd att följa denna överenskommelse, vilket jag hoppas, då kommer väl överenskommelsen som sådan att få en viss betydelse, som går i den riktning motionärerna tänkt sig. Vi har nämligen inte på något sätt ansett, att det skulle vara det allena saliggörande att man finge en lagstiftning på detta område. Kan man i stället träffa en överenskommelse mellan parterna på dessa områden, som är effektiv och som kommer att följas, tror jag att motionen ändå har lett till det resultat som var avsett med densamma.

Jag vill också gärna understryka vad utskottet här har sagt nämligen: »Därest erfarenheten ger vid handen att den frivilliga överenskommelse som nu slutits icke fungerar med tillräcklig effektivitet eller eljest väsentligt ändrade förhållanden skulle inträda, bör man emellertid enligt utskottet räkna med att ifrågavarande spørsmål kan komma att upptagas till förnyat övervägande.» Jag tolkar detta utskottets uttalande som om utskottet menar, att man bör pröva de vägar, vilka man nu slagit in på genom den träffade överenskommelsen, och skulle överenskommelsen inte hållas av vederbörande industriföretag är tiden inne att söka sig andra vägar för att neutralisera verkningar av den art jag här erinrat om.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Herr SEVERIN: Herr talman! Som framgår av förevarande utskottsutlåtande har utskottet i princip varit ense med motionärerna i denna fråga. Endast den omständigheten att arbetsmarknadsstyrelsen har träffat en ny överenskommelse med Industriförbundet och Svenska arbetsgivareföreningen m. fl. institutioner, som är berörda av denna fråga, och av denna anledning yrkar avslag på förslaget om att för närvarande vidtaga åtgärder och i stället menar, att man skall avvakta resultatet av denna nya överenskommelse, har föranlett utskottet att avstyrka motionen. När nu herr Svensson i Alingsås inte ställde något yrkande vill jag bara ytterligare understryka den sista meningen i utskottets utlåtande, där det sägs att förhållandena på detta område följes med uppmärksamhet och att, om erfarenheterna ger vid handen att den nya överenskommelsen icke lämnar ett så tillfredsställande resultat som utskottet har förutsett, frågan upptages till förnyat övervägande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 15.

Motioner om åtgärder för en generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån m. m.

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 16, i anledning av väckta motioner om åtgärder för en generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån m. m.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr KARLSSON i Stuvsta: Herr talman! Den motion av mig m. fl., som här föreligger till behandling, kan i viss mån kallas för en principmotion. Den rekommenderar vissa linjer i fråga om prispolitiken och borde egentligen

Motioner om åtgärder för en generell sänkning av pris- och levnadskostnadsnivån m. m.

ha behandlats i samband med den av oss i förra veckan diskuterade frågan om priskontrollens verksamhet. Jag har en känsla av att ett regifel begåtts, när denna motion som nu bli fallet diskuterats isolerat.

Med hänsyn emellertid till den omständigheten att frågan om priskontrollen och dess utformning redan diskuterats och avgjorts av riksdagen skall jag inte dra upp någon längre diskussion nu utan endast påpeka en sak. Motionen väcktes vid riksdagens början, och motionärerna kunde då följaktligen inte ta hänsyn till de hithörande frågor, som senare framkommit från regeringens sida och därefter behandlats av riksdagen. Jag tänker då närmast på konjunkturskatten. Vidare har ju regeringen i viss mån tillgripit subventionslinjen i fråga om livsmedlen genom propositionen om prisuppgörelsen med jordbruket.

Den prispolitiska linje som förfäktas i motionen går i korthet ut på att vi genom olika åtgärder skulle söka åstadkomma en viss frikoppling av prisnivån inom landet från de våldsamma prisrörelser, som äger rum på den internationella marknaden, och att detta skulle kunna åstadkommas på så sätt att de genom exportprisernas våldsamma stegring förorsakade exportvinsterna indras till statskassan för att användas till nedsubventionering av importpriserna, detta allt i syfte att söka stabilisera den inhemska prisnivån.

Vidare föreslås i motionen åtgärder för att åstadkomma prissänkningar, särskilt där prissättningen påverkas av monopol. I sitt utlåtande över motionen har statens priskontrollnämnd avböjt — jag får väl tolka utlåtandet så — linjen om en fristående svensk prisnivå. Man menar väl att exportvinsterna på andra vägar kan steriliseras och begränsas. Man avser här givetvis exportavgifter och konjunkturvinstbeskattning. Över huvud taget avvisas här

den prispolitiska linje, som anges i motionen, och beträffande monopolpriserna är nämnden överens om att åtgärder bör vidtagas, men man hävdar att man redan sökt ingripa i de fall där detta varit möjligt.

Motionärerna är givetvis mycket väl medvetna om att regeringens och andra myndigheters prispolitik gått ut på att anpassa prisnivån i vårt land till prisnivån i den kapitalistiska världen. Det är därför ingen överraskning att priskontrollnämnden tagit den ståndpunkt som skett till motionen. Men det riskfyllda i denna politik och de följder för penningvärde, levnadskostnader och en stabil prisnivå, som blir resultatet av denna politik, kan man nog inte komma ifrån. De våldsamma svängningarna i fråga om priserna i länderna i väster blir också normgivande här, och perspektivt sett måste vi även räkna med att i en annan situation, då prisutvecklingen går i motsatt riktning, kommer vi att få uppleva våldsamma ekonomiska konvulsioner. Det är närmast detta vi velat peka på, och ingenting har framkommit, tror jag, som skulle bevisa att den linje, som motionärerna förordat, i och för sig skulle vara oralistisk eller omöjlig att genomföra.

Utskottet har inte närmare gått in på saken utan endast hänvisat till den prispolitik som har genomförts. Mot ett enhälligt utlåtande från bankoutskottet, som ger sin anslutning till den förda prispolitiken, tjänar det väl inte mycket till att ställa något yrkande. Men motionen kanske ändå har spelat sin roll så till vida att den redovisat, att det inom den svenska riksdagen dock inte har funnits fullständig anslutning till den prispolitik som genomförts utan att det också pekats på andra vägar. Det kanske kan ha sin betydelse att registrera detta för framtiden.

Herr talman! Med hänsyn till de om-

Motioner om beredande av ökade möjligheter för arrendatorer av kronojord att förvärva jakträtt å av dem innehavda egendomar.

ständigheter som jag här nämnt skall jag inte ställa något yrkande.

Herr SEVERIN: Herr talman! Herr Karlsson i Stuvsta har inte ställt något yrkande. Det spörsmål, som tagits upp i den väckta motionen, är för övrigt så omfattande, att om det skulle genomdiskuteras här, så skulle det kräva åtskillig tid. Ur den synpunkten skall jag inskränka mig till att med hänvisning till vad utskottet har sagt i sitt utlåtande yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 16.

Föredrogs vart efter annat:

första lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 15, i anledning av väckta motioner om ratifikation av en år 1947 mellan vissa länder ingången konvention rörande skeppsmätning;

nr 16, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande första lagutskottets utlåtande nr 9 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillfällig ökning av regeringsrådets antal, dels ock i ämnet väckt motion;

nr 17, i anledning av väckta motioner om en allmän översyn av gällande regler om frihetsberövande;

nr 18, i anledning av väckta motioner angående lagstiftning i syfte att trygga ett fortsatt innehav av jordbruksegendomar inom samma familj eller släkt vid generationsväxlingarna; och

nr 19, i anledning av väckta motioner angående dels revision av lagstiftningen om epilepsi som äktenskapshinder, dels revision av giftermålsbalkens bestämmelser om förbud mot äktenskaps ingående med särskild hänsyn till föreskriften om fallandesjuka och dels utredning av frågan om vilka sjukdoms-

tillstånd som vetenskapligt kunna rubriceras såsom äktenskapshinder, m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående tillägg å de livräntor som utgå enligt förordningen den 11 juni 1943 (nr 347) om vissa ersättningsar vid införandet av statsmonopol å importen av tobaksvaror, dels ock i ämnet väckt motion; samt

tredje lagutskottets utlåtande nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden m. m., såvitt propositionen hänvisats till behandling av lagutskott, dels ock en i ämnet väckt motion.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 17.

Motioner om beredande av ökade möjligheter för arrendatorer av kronojord att förvärva jakträtt å av dem innehavda egendomar.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckta motioner om beredande av ökade möjligheter för arrendatorer av kronojord att förvärva jakträtt å av dem innehavda egendomar.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid

Herr ANDERSSON i Björkäng: Herr talman! Motionärerna har i de två likalydande motioner, som redovisas i föreliggande utskottsutlåtande, velat fästa riksdagens uppmärksamhet på att det finns vissa kronoarrendatorer som inte har samma möjligheter att idka jakt som andra människor här i landet. Det är de små arrendatorerna på kronodomänerna långt uppe i skogarna som inte har den möjligheten. De som bor så där långt uppe, så långt från kulturcentra, om jag så får säga, har inte

Motioner om åtgärder till förhindrande av vandringsfiskens undanträngande genom kraftverksbyggen.

alls samma möjligheter till nöjen och förströelse som andra, och det kunde väl inte vara annat än befogat att de åtminstone hade möjligheter att få den förströelse som jakten kan ge de människor, som är intresserade av den.

Det är också underligt att man i de fall, då kronoarrendatorerna har jakt rätt, tagit undan älgjakten och jakten på rådjur och hjort. Detta har kanske varit en av anledningarna till att åtminstone älgen har förökats i sådan utsträckning att den gör förfärligt stor skada, inte bara på skörden på de odlade markerna utan även på växande skogar. Vanliga jordägare har ju möjlighet att under jakttiden bjuda till att decimera älgarnas antal, men det har inte kronoarrendatorerna, och därför härjar älgarna kanske särskilt hårt på deras marker.

Det var en kronoarrendator som ringde mig för någon tid sedan och frågade, om jag ansåg att det var klokt av honom att köpa en gård. Han hade nämligen möjlighet att få köpa en gård på 35 tunnland åker och 50 tunnland skog för 70 000 kronor. Jag sade åt honom, att det kan väl inte vara klokt att i dessa tider köpa en sådan gård, ty man riskerar ju att det blir sämre tider. Och varför skulle ni köpa en gård, frågade jag, som har det så bra som kronoarrendator? Ni har ju en god inkomst. Ja, det fick han lov att medge. Han tjänade 50 kronor om dagen på häst och karl. Vidare har ni pensionsrätt som kronoarrendator, sade jag. Ja, det fick han också lov att erkänna. Ni har en bra bostad. Ja, han erkände även det. Men sedan sade han: Jag kan inte stanna här, ty jag blir uppäten av älgarna. Men det finns ju en älgskadefond, sade jag, där ni får ersättning. Ja, det får jag visserligen, genmälde han. Jag kan få ersättning i pengar, men jag kan inte få ersättning för den förlorade nattsömn. Jag kan nämligen inte fördrå att älgarna förstör skörden.

Han blev alltså så gott som bortmotad av älgarna. Då menar jag, herr talman, att nog är det väl ändå mera angeläget att man skyddar människorna än att man skyddar älgarna så pass intensivt att de är färdiga att mota bort människorna. Det är ur den synpunkten, herr talman, som motionärerna i sin mån har velat bidra till att fästa riksdagens uppmärksamhet på dessa förhållanden och ge kronoarrendatorerna litet större möjligheter att utöva jakt dels för förströelses skull, dels för att de på det sättet skulle kunna bidra till att minska älgstammen, så att den något så när lämpas efter förhållandena och inte åter upp skörden på de odlade markerna.

Jag har velat få detta sagt, herr talman, men jag förstår, att när utskottet yrkat avslag på motionerna, så finns det ingen möjlighet att få någon rättelse här i dag. Därför har jag intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Föredrogs vart efter annat tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 18, i anledning av väckta motioner om visst förtydligande av 2 kap. 61 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom; och

nr 19, i anledning av väckt motion om skärpta bestämmelser angående åtgärder till motverkande av förorening av sjöar och vattendrag.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 19.

Motioner om åtgärder till förhindrande av vandringsfiskens undanträngande genom kraftverksbyggen.

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av väckta motioner om åtgärder till förhindrande av vand-

Bemyndigande att försälja kronoegendom.

ringsfiskens undanträngande genom kraftverksbyggen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid

Herr BOMAN i Stafsund: Herr talman! Jag skall inte säga många ord. Jag skall emellertid be att få tacka tredje lagutskottet för den välvilja det har visat denna motion i sitt utlåtande. Utskottet understryker »betydelsen och den allvarliga karaktären hos den i motionerna väckta frågan» och förväntar, »att det av vattenlagssakkunniga framlagda förslaget med det snaraste upptages till behandling». Vi motionärer anser denna fråga vara så viktig, att man måste ta hänsyn till den för att inte i fortsättningen laxarna och andra vandringsfisker skall bli helt avstängda från lekplatser genom de kraftverk, som numera anläggs överallt i åar och vattendrag.

Jag ber som sagt att till tredje lagutskottet få framföra motionärernas tack för den välvilja utskottet visat. Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 20.

Bemyndigande att försälja kronoegendom.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande nr 16, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande att försälja viss kronan tillhörig fast egendom, m. m.

I en till riksdagen den 14 mars 1952 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 157, hade Kungl. Maj:t under återopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag gjort framställning om medgivande för Kungl. Maj:t att under budgetåret 1952/53 enligt närmare angivna grunder utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall be-

sluta om försäljning m. m. av viss kronan eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom. Förslaget innebar bl. a., att Kungl. Maj:t skulle utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall kunna besluta om försäljning av egendomen, om taxeringsvärdet resp. uppskattade saluvärdet ej överstege 70 000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning,

a) medgiva, att Kungl. Maj:t må under budgetåret 1952/53 utan riksdagens samtycke i varje särskilt fall besluta om försäljning av kronan eller allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, såframt taxeringsvärdet å egendomen uppginge till högst 50 000 kronor, eller, där taxeringsvärde icke vore åsatt, det vid särskild uppskattning utrönta saluvärdet uppginge till högst nämnda belopp, och i huvudsaklig överensstämmelse med i förevarande proposition angivna riktlinjer föreskriva de former och villkor, under vilka försäljningarna skulle äga rum, med rätt för Kungl. Maj:t att, där så befunes lämpligt, åt central förvaltningsmyndighet överlämna beslutanderätten rörande försäljning av egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstege 20 000 kronor, respektive åt länsstyrelse, såvitt anginge allmänna arvsfonden tillhörig fast egendom, vars taxerings- eller uppskattningsvärde icke överstege 10 000 kronor;

b) förklara, att vad sålunda medgivits rörande försäljning av kronan tillhörig fast egendom skulle gälla jämväl beträffande byte samt upplåtelse under åborätt och tomträtt av sådan egendom, ävensom beträffande avstående utan ersättning av kronomark, som erfordrades till järnväg eller allmän väg, därvid dock rätten att besluta om dylikt avstående skulle få av Kungl. Maj:t överlämnas till central förvaltningsmyndighet endast i avseende å oobebyggt område av högst 5 hektars yta eller 3 000 kronors värde;

Landsbygdens avfolkning.

c) uttala att, oavsett de sålunda lämnade medgivandena, i författning eller eljest i särskild ordning meddelade föreskrifter angående rätt för Kungl. Maj:t eller förvaltningsmyndighet att försälja, byta eller under åborätt eller tomträtt upplåta kronan tillhörig fast egendom alltjämt skulle gälla.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Bror Nilsson*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka de i förevarande proposition framlagda förslagen i oförändrat skick samt att utskottet därför bort hemställa, att riksdagen måtte bifalla propositionen;

2) av herr *Jacobson* i Vilhelmina.

Utskottets hemställan föredrogs. Därvid yttrade:

Herr **BOMAN** i Stafsund: Herr talman! Jag skall endast be att få yrka bifall till herr *Bror Nilssons* reservation.

Herr **ANDERSSON** i Tungelsta: Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som följde av bifall till den vid utlåtandet fogade, med 1) betecknade reservationen av herr *Bror Nilsson*; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 21.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 17, angående upprättade förteckningar över försäljningar av viss kronan tillhörig fast egendom.

§ 22.

Föredrogs vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hem-

ställan om anslag till Bidrag till hushållningssällskapens undervisningsverksamhet m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 19, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Grundförbättringar: Statens avdikningsanslag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 20, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan rörande anslag till Bidrag till jordbrukets rationalisering samt till Täckande av förluster på grund av statlig kreditgaranti jämte i ämnet väckta motioner;

nr 21, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till inköp av maskiner för torrlägningsverksamheten;

nr 22, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1951/52, såvitt propositionen avser jordbruksärenden; och

nr 23, med anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda hemställan om fortsatt disposition av det för budgetåret 1942/43 anvisade reservationsanslaget till Understöd åt fiskare jämte i ämnet väckta motioner;

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 23.

Landsbygdens avfolkning.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 18, över motion om upprättande av en plan över erforderliga åtgärder mot landsbygdens avfolkning.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 395, hade fröken *Wetterström m. fl.* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t efter erforderlig samordning av de utredningar, som vore av betydelse för problemet om lands-

Landsbygdens avfolkning.

bygdens avfolkning, snarast möjligt låte upprätta en plan, utvisande vilka åtgärder som borde vidtagas för att dämpa denna befolkningsrörelse samt den ordning, efter vilken dessa åtgärder med hänsyn till angelägenhetsgraden och till våra ekonomiska resurser borde vidtagas.

Utskottet hemställde, att motionen II: 395 ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herr *Gustafson* i Göteborg, fröken *Vinge*, fru *Wohlin* samt herrar *Nestrup* och *Anderson* i Sundsvall, som ansett att utskottet bort hemställa att andra kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t efter erforderlig samordning av de utredningar, som vore av betydelse för problemet om landsbygdens avfolkning, snarast möjligt låte upprätta en plan, utvisande vilka åtgärder som borde vidtagas för att dämpa denna befolkningsrörelse samt den ordning efter vilken dessa åtgärder med hänsyn till angelägenhetsgraden och till våra ekonomiska resurser borde vidtagas.

2) av herr *Braconier*, som ansett, att utskottet bort hemställa, att andra kammaren för sin del måtte i anledning av motionen besluta skrivelse från riksdagen till Kungl. Maj:t med anhållan om översyn och samordnande av verkställda eller pågående utredningar, som berörde landsbygdens avfolkning och därmed sammanhängande problem, i syfte att därigenom snarast möjligt erhålla en plan utvisande i vilken ordning erforderliga åtgärder mot denna befolkningsrörelse borde vidtagas med hänsyn till deras angelägenhetsgrad, ävensom om framläggande snarast möjligt av förslag till sådana åtgärder på området, som i första hand måste komma till utförande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fröken **WETTERSTRÖM**: Herr talman! Denna fråga är så stor och omfattande, att jag givetvis inte tänker gå in på några detaljer. I sak är för övrigt alla så till vida eniga, att vi anser att här behöver göras mycket betydande insatser. Skillnaden är bara den att utskottsmajoriteten tycks anse det tillräckligt att ta varje detalj för sig och låta åtgärderna komma — om jag så får säga — i mera slumpmässig ordning, medan vi motionärer har den uppfattningen att detta mycket betydande arbete måste läggas upp efter en genomtänkt plan.

Vi betraktar det som en fördel att en mängd arbete har blivit undantaget genom alla de utredningar på skilda områden, som redan har verkställts. Vad det nu gäller är att få till stånd en syntes, en sammanfattning av hela fältet till en allmän organisationsplan. När frågan behandlades 1944 hördes 1941 års befolkningsutredning, som då yttrade följande:

»Det synes befolkningsutredningen i hög grad lämpligt att olika åtgärder, som här planerats, gemensamt beredas och samordnas. Statsmakterna böra vidare framlägga ett konkret handlingsprogram uppgjort med hänsyn till angelägenhetsgraden, bl. a. för att möta den avsevärda minskning av jordbruksbefolkningen som måste motses under de närmaste årtiondena.»

I överensstämmelse med de förslag, som framlades av de enhälliga utskottet, anhöll riksdagen i skrivelse den 28 juni 1944 om »översyn och samordnande av verkställda eller pågående utredningar som beröra landsbygdens avfolkning i syfte att därigenom snarast möjligt erhålla en plan, utvisande i vilken ordning erforderliga åtgärder mot denna befolkningsrörelse böra vidtagas med hänsyn till angelägenhetsgraden av olika sådana åtgärder, ävensom om framläggande snarast möjligt av förslag till sådana åtgärder på området, som

Landsbygdens avfolkning.

i första hand måste komma till utförande».

Jag kan inte se annat, herr talman, än att vad riksdagen då yttrade var fullt riktigt, och jag kan inte förstå att riksdagen skulle lämna den ståndpunkt, som då intogs. Sedan dess har vår landsbygd förlorat ca 20 000 människor om året, framför allt ungdomar, människor som landsbygden inte kommer att få återse annat än kanske som flyktiga turister.

Det är, förefaller det mig, bråttom. Vi har inte obegränsad tid på oss om vi verkligen skall kunna sätta stopp för flykten från landsbygden, som kommer att försiggå i allt snabbare tempo. Ett är väl säkert: i en döende bygd vill ingen stanna, utan alla som kan söker sig därifrån, och endast de äldsta blir kvar. Vi har därför inte tid med några planlösa och ineffektiva åtgärder utan måste koncentrera oss på vad som verkligen är brådskande och viktigt. Våra resurser räcker inte på långt när till för att göra allt vad vi skulle vilja göra, och därför måste vi, menar vi motionärer, sovra och välja ut det mest betydelsefulla.

Den planläggningen kan inte anförtros åt några specialorgan, och därför är utskottsmajoritetens tanke, att planeringen i stort skulle vara obehövlig därför att lantbruksstyrelsen och arbetsmarknadsstyrelsen har kopplats in på problemet, inte hållbar.

Herr talman! Jag ber med dessa ord att få yrka bifall till den av herr Bracornier avlämnade reservationen.

Herr HANSSON i Önnarp: Herr talman! Den fråga vi nu behandlar är inte ny. Den har varit föremål för uppmärksamhet sedan många år tillbaka, inte minst ifrån bondeförbundets sida.

I den stort upplagda motion, som är orsaken till detta utskottsutlåtande, framkommer ju ingenting nytt i det väsentliga. Det är sedan lång tid tillbaka kända fakta som där läggs fram.

Man kan på goda grunder säga, att det förefaller som om motionärerna och folkpartireservanterna hade varit inbegripna i en ädel tävlan om vem som bäst känner till de förhållanden, som råder på den svenska landsbygden, och de problem som är förknippade med den befolkningsförflyttning, som äger rum och beträffande vilken vi alla är eniga om att den är en samhällsföreteelse som någonting bör göras åt och göras tämligen strax.

Vi har ingen anledning att i detalj gå in på att resonera om allt vad det här rör sig om; den saken är utskottsmajoriteten och reservanterna eniga om. Vi är eniga om att det gäller en allvarlig sak, som det är i hela samhällets intresse att få tillrättalagd.

Det är med intresse man kan konstatera att det rör sig på denna front och att man är inne på mera positiva tankegångar än som tidigare har kunnat noteras.

Landsbygdens folk är ju litet betjänt med att bara få sig till livs önsketänkande och vackert utformade sympatiuttalanden. Vad som behövs är ju effektiva åtgärder, genom vilka man skall kunna förmå det folk, framför allt den yngre arbetskraften, som lös göres genom den fortgående rationaliseringen av jordbruket, att stanna kvar på ort och ställe. Jag vill därför med detta ha sagt, att kärnpunkten i hela detta stora problem är denna: vad man bör koncentrera sig på är att bereda nya arbetstillfällen, nya utkomstmöjligheter för dem, som inte längre kan finna fortsatt sysselsättning inom sitt gamla arbetsområde.

Det medel, som man här närmast är inne på att använda, är ju att söka sig fram till sådana åtgärder, att man kan få ett mera differentierat näringsliv på landsbygden och få det så konstruerat, att det innebär likvärdiga utkomstmöjligheter i alla avseenden i jämförelse med dem som finns inom tätorter och städer. Det är vi alla ense om, och

Landsbygdens avfolkning.

det är kanske det mest glädjande att kunna konstatera detta.

Emellertid är ju våra åsikter skiljaktiga i ett avseende, nämligen när det gäller under vilka former man skall kunna åstadkomma detta och i hur hög grad det allmännas ingripande kräves.

Motionärerna och reservanterna är inne på att frågan skulle lösas genom en samordning eller en planering och att det s. k. handlingsprogram, som man därigenom tänker sig komma fram till, skulle underlätta genomförandet av de erforderliga åtgärderna. Utskottet har inte kunnat finna att en sådan samordning och en sådan överblick skulle kunna effektivt tjäna sitt ändamål. Tvärtom är vi inne på den tankegången, att ett sådant program mera skulle verka försvårande. Och varför? Jo, därför att vi föreställer oss att en viktig förutsättning för att en sådan planering skall kunna ha berättigande är att det skall föreligga ett någorlunda likartat behov över hela landet. I annat fall löper man risken att få olyckliga och meningslösa strider om vilka åtgärder som skall ges den högsta angelägenhetsgraden. Det är naturligtvis mycket svårt att avgöra vilka åtgärder som skall anses mest angelägna, därför att en viss åtgärd kan vara den mest trängande och ha den största aktualiteten i en viss landsdel, under det att ett helt motsatt förhållande kan råda i en annan.

Den reservation som är avlämnad av folkpartiet är, tycker jag, i viss mån motsägande. Reservanterna säger nämligen: »Emot den i det egentliga jordbruket sysselsatta befolkningens minskning synes alltså i och för sig icke vara något att invända.» Men under punkt 1 i reservationen säger man: »Inom vissa landsbygdsområden blir befolkningen så uttunnad, att svår brist på särskilt yngre arbetskraft uppstår. Den kvarvarande befolkningens arbetsbörda blir tyngre, varigenom

flykten från bygden ytterligare påskyndas.» Men det är detta som är så allvarligt, och det är den invändning man kan göra emot vad som först säges. Den i det egentliga jordbruket sysselsatta befolkningens minskning innebär just de risker som påtalas under punkt 1, d. v. s. att arbetsbördan på den kvarvarande befolkningen ökas i oroväckande grad, och det är kanske därför som man får ha uppmärksamheten fäst på att just flykten från själva landsbygden inte bara är en följdföreteelse av den ökade mekaniseringen, utan att den också har andra orsaker.

Jag skall inte förlänga debatten i onödan, eftersom det väl är allas vår önskan att detta plenum skall sluta på ett så tidigt stadium som möjligt. Jag vill emellertid sluta med att uttrycka min tillfredsställelse över det som är enande vid bedömandet av denna fråga, och jag skulle livligt hoppas att det inte bara skall stanna vid dessa deklamationer, utan att de måtte få bli vägledande för den praktiska politik som man tydligen är beredd att fullfölja när problemen kommer vidare på riksdagens bord.

Utskottet har ju framhållit en hel del av vad som redan är i gång och vad som är tilltänkt, och det är även berört i reservationen.

Jag vill med detta, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Fröken WETTERSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! När herr Hansson i Önnarp talar om folkpartiets och högerns tävlan om att komma till rätta med problemen är det väl inte i och för sig något fel i denna tävlan. Jag skulle snarare vilja beklaga att inte bondeförbundet är med i denna, som han kallar det, tävlan.

Herr Hansson i Önnarp talade vidare om att skapa nya utkomstmöjligheter,

Landsbygdens avfolkning.

nya arbetsområden, och det är naturligtvis bra i och för sig, men det gäller i lika hög grad att behålla människorna inom de områden där de redan har sin utkomst.

Så säger herr Hansson att en sådan utredning som den nu föreslagna skulle verka försvårande och att förutsättningen för den skulle vara att behoven vore likartade inom hela vårt land. Jag begriper inte detta, ty vi har väl inte menat att utredningen skulle gå fram helt generellt; vi har menat att den verkligen skulle ta hänsyn till och bedöma de olika faktorer som spelar in inom de olika områdena.

Herr HANSSON i Önnarp (kort genmäle): Herr talman! Jag tycker att fröken Wetterströms omsorg om att bondeförbundet borde vara med i denna tävlan på något sätt vittnar om en viss okunnighet om vad som tidigare har varit. Bondeförbundet har ju i många år oförtrutet kämpat för lösandet av dessa problem, och vi har ju också vunnit vissa framgångar; jag betecknar det som en stor seger att vi nu har fått så många bundsförvanter, som till synes så helhjärtat biträder oss i våra gamla strävanden för landsbygden.

Fru WOHLIN: Herr talman! Vi är inne på en mycket ödesdiger utveckling. Den har uppmärksamrats redan av 1944 års riksdag, som begärde en utredning, en plan för lösandet av dessa problem, men en sådan plan har inte kommit fram.

Jag vill i korthet påminna riksdagen om vilka väldiga problem det här gäller.

Den könsproportion, som nu håller på att bli rådande på den svenska landsbygden, är i många avseenden katastrofal både för den personliga lyckan och för fortbeståndet av befolkningen. Att det bara finns 328 unga kvinnor i de åldrar, där man gifter sig, på 1 000 män i samma åldrar, betyder i många fall

att unga bondsöner och andra pojkar på landet, om de skulle vilja överta gårdar som det kanske lönar sig att arbeta på, gårdar som de kanske älskar, inte kan få en kvinna i bygden att gifta sig med. På många håll går karlarna ensamma på gårdarna och får sköta sysslorna både inomhus och utomhus.

Detta att kvinnorna i så mycket större utsträckning dras in till de större städerna är olyckligt för vårt folk, både för landsbygden och för staden. I staden får man ofta mycket svåra sociala problem av motsatt slag. Den väldiga överdimensionering av Stockholm och de andra stora städerna, som under de sista årtiondena har ägt rum, leder ju till en rad mycket svårlösta problem, både socialt och ekonomiskt.

Vi kan tänka på hur oerhört dyrbara investeringarna blir i Stockholm för lösandet av frågor om infartsvägar, broar och tunnelbanebyggande. Tänk på vad det kostar att förse en sådan stad med vatten och avlopp och med reningsverk, tänk på vad det kostar att förse barnen med lekplatser i en stad som Stockholm och att forsla hundratusentals människor varje dag mellan sovstäderna och arbetsplatserna. Människor står i kö för bussarna, känner sig jaktade, bor trångt, om de över huvud taget har någonstans att bo. Samtidigt blir de sociala problemen mycket svårlösta. Skilsmässofrekvensen är tio gånger så hög i Stockholm som på landsbygden, aborterna är mycket fler, ungdomskriminaliteten är mångfaldigt större, likaså alkoholism och pojckprostitution och andra saker som följer med storstadens livsform. Vi skall inte bagatellisera de väldiga problem, både sociala och ekonomiska, som uppstår i de fall där städerna blir för stora och landsbygden uttunnad.

Jag vill inte uppehålla kammarens tid länge med detta. Jag vill bara påminna om hur det på det ena området efter det andra uppstår en olycksalig kretsgång, så att uttunnningen på landsbygden, när

Landsbygdens avfolkning.

den en gång har börjat, fortsätter av sig själv i en *circulus vitiosus*; det blir svårare att få arbetskraft, svårare att få hantverkare och sämre med affärer, kommunen blir fattigare, så att den inte kan bära upp de sociala anordningarna lika bra, och så försvinner de yngre i mycket stor utsträckning. De äldre blir kvar och blir överansträngda, och det blir mycket svårt att få liv i en sådan bygd igen, när folket en gång har börjat försvinna.

Landsbygden måste uppfostra nära hälften av barnen mellan 10 och 15 år, men den får behålla bara en tredjedel av ungdomarna i åldern 20—30 år, alltså i de arbetsdugligaste åldrarna. Man får inte bagatellisera detta, ej heller ur den synpunkten, att vi på landsbygden inte längre har någon reserv av sunt folk, som kan ersätta det folkmaterial, som förslits i de stora städerna.

Nu säger rationalisterna, att det ju måste vara på detta sätt, eftersom jordbruket inte kan försörja mer än en fjärdedel av folket, d. v. s. det behövs inte mer än en fjärdedel av befolkningen för att framställa de livsmedel, som är nödvändiga för folkförsörjningen. De andra tre fjärdedelarna måste alltså sysselsättas på något annat sätt.

I så fall uppstår emellertid frågan om de inte kan sysselsättas på landsbygden i mindre industrier eller mindre tätorter. Dessa frågor har varit föremål för flera utredningar. Vi har fått ett betänkande om näringslivets lokalisering, vi har haft utredningar om landsbygdens elektrifiering, om landsbygdens förseende med vatten och avlopp och om flera andra ting. Vad som nu skulle behövas vore emellertid att vi i ett sammanhang toge upp hela detta stora problem: hur man kan få en jämnare fördelning av befolkningen mellan land och stad. Vi får absolut inte betrakta detta bara som ett landsbygdsproblem, som bara angår jordbrukare och lands-

bygdens befolkning. Problemet är precis lika stort för storstäderna och för hela folket. Det måste finnas ett optimum, en ideal storlek för en stad, ett samhälle, en mindre tätort. Och det är till detta optimum man skulle söka sig fram.

Vad kan man då tänka sig för bote-medel mot de nuvarande förhållandena? För det första måste *arbetslivet* ordnas tillfredsställande. Här möter ju hela frågan om jordbrukets rationalisering, om bostädernas rationalisering, om bi-sysselsättningar, om placering av småindustrier och filialer till stora industrier på landsbygden m. m. Hit hör också att man på landsbygden förändrar sina vanor i fråga om ersättning för familjemedlemmarnas arbete, så att söner och döttrarna i jordbrukarhemmen blir bättre betalda än för närvarande. Vidare kan man naturligtvis — som vi har gjort i Stockholms län — också i andra län tillsätta närings- och kommunikationsråd. Det närings- och kommunikationsråd, som vi har i Stockholms län, har arbetat några få år men tycks ha utträttat en hel del gott. En konsulent har tillsatts, som reser omkring i länet och som samarbetar med företagarna och de olika organisationerna och med arbetsmarknadsstyrelsen för att försöka hjälpa till att starta småindustrier på de platser, där det kan vara lönande att ordna sådana, och söker verka för att landsbygden får bättre tillgång till reparationsverkstäder och hantverkare. En undersökning har bl. a. gjorts om möjligheterna att bygga båtvarv och att utbilda båtbyggare. Man har vissa positiva erfarenheter av en sådan verksamhet och borde därför kunna gå vidare i den riktningen.

För det andra måste en hel del göras på *fritidssysselsättningarnas område*. Det har ju talats mycket om fritidslokaler, om bygdegårdar, om uppmuntran av folkhögskolor, om stöd till ungdomsrörelser av olika slag. Om vi betraktade dessa problem i det stora per-

Landsbygdens avfolkning.

spektiv, som här måste anläggas, skulle man t. ex. inte ha gjort någonting så dumt som då man här i riksdagen förra veckan röstade emot det högre bidraget till J. U. F., Jordbrukarnas ungdomsförbund, för att nu bara nämna en detalj i detta arbete. Man borde väl göra allt vad man kunde för att uppmuntra de positiva unga krafter, som arbetar konstruktivt. Alldeles särskilt på landsbygden borde det tagas krafttag för ungdomens räkning.

Det synes mig som om man borde lägga vikt vid både de sociologiska, de sociala och de psykologiska synpunkterna likaväl som de ekonomiska. Det är av största vikt, att vi tar itu med hela problemkomplexet så snart som möjligt. Det kan naturligtvis inte lösas på en gång, men vi måste i allt vårt offentliga handlande ta hänsyn till dessa frågor, såväl när det gäller utformningen av vår skattepolitik som när det gäller dyrortsgrupperingen, skolfrågorna, byggnadsregleringen, investeringsavgifterna, ungdomsvården och vägfrågorna. Det går inte att bara stirra sig blind på ett av dessa problem i taget. Det gäller inte bara vatten och avlopp eller bara fritidslokaler, utan det gäller mycket stora problemkomplex. Det behövs en planläggning, och det behövs ett organ, som tar hand om dessa frågor, fortlöpande följer dem och ser de olika statsingripandena och den politik, som föres ifrån kommunernas och statens sida, ur denna speciella synpunkt.

Vi måste planera både för nuet och framtiden, både för städerna och för landsbygden. Det föreligger ett förslag ifrån Kungl. Maj:t angående omorganisation av arbetsmarknadsstyrelsen, det organ som skulle följa näringslivets lokalisering. Jag vill inte i detta sammanhang ta ställning till detta förslag, men antingen det blir denna myndighet eller någon annan, som får sig frågorna om näringslivets planering anförtrodda, så torde saken kunna ordnas på det sätt-

et, att åt denna myndighet också anförtros en planläggning av hithörande frågor i ett större sammanhang.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den av herr Gustafson i Göteborg m. fl. avgivna reservationen.

Herr **BRACONIER**: Herr talman! Det brukar ju alltid vara så, att när beredningsutskottets ärenden kommer upp till behandling, är kammaren i uppbrotsstämning, och man vet att man för varje minut man talar måhända omöjliggör ett positivt beslut.

Jag vill bara säga till herr Hansson i Önnarp, att den argumentering, som han anförde för sitt yrkande om avslag på en motion som denna, delas ej av professor Wahlund i Landskommunernas tidskrift, när han där tar upp frågan om landsbygdens avfolkning och ställer problemet vad som kan göras för att hejda denna avfolkning. Jo, säger han, först och främst behövs det en kartläggning från det allmännas sida. Det är klart att man inom bondeförbundet kan ha olika uppfattningar i denna betydelsefulla angelägenhet, men jag anser inte att man därför att man representerar ett parti, som i många år har diskuterat frågan om landsbygdens avfolkning, skall säga att det här gäller en tävlan mellan partierna, ty vad gäller det? Jo, att skapa trivsel på landsbygden, eller just vad professor Wahlund säger i sin artikel i Landskommunernas tidskrifts kongressnummer 1951: »Vi måste göra landskommunerna befolkningsmässigt konkurrenskraftiga. Vi måste där skapa ej blott en arbetsmiljö, utan också en fritidsmiljö som är sådan, att ungdomen själv verkligen *vill* stanna.»

Vad anför då utskottsmajoriteten som argument mot reservanterna? Jo, man säger att näringslivets lokaliseringskommitté har kommit fram med sitt betänkande och att det berör det väsentliga i denna fråga. Men jag undrar verk-

Landsbygdens avfolkning.

ligen, om man löser landsbygdens problem bara genom att flytta ut industrier på landsbygden, där dessa konkurrerar med landsbygdens befolkning om arbetskraften. Är det säkert att man därmed i de rena landsbygdskommunerna skapar den trivsel, som vi anser det vara viktigt att den svenska landsbygden skall ha och det svenska jordbruket bör få?

Sedan sade herr Hansson, att förhållandena är så olika i vårt land, att man egentligen inte kan göra en utredning förrän de blir mera likartade. Då vill jag fråga herr Hansson: När skall man under sådana förhållanden över huvud taget kunna komma fram till en kartläggning av dessa förhållanden? När kommer förhållandena att vara så olikartade att man kan säga: Nu är de så enhetliga, att nu kan vi åstadkomma en utredning? Är det inte viktigt att kunna hejda denna avfolkning i tid utan att vänta på näringslivets lokaliseringsskommitté, som har kommit med ett betänkande, som ju är så utomordentligt omstritt, att man inte vet i vilka åtgärder det kan resultera? Vore det inte skäl för alla partier att ge sin anslutning till en vanlig kartläggning, en kartläggning vilken som jag sade har resonans på bondeförbundshåll? Här gäller det ju inte en stor utredning utan bara att få fram angelägenhetsgraden av åtgärderna. Inte kan det väl ligga något särskilt partitaktiskt syfte i detta från vår sida?

Jag vill ge herr Hansson i Önnarp en eloge för att han inte riktade sig mot vår reservation utan mot folkpartiets. Det får man alltså svara på från det hållet. Jag har skrivit helt kortfattat i min reservation, därför att jag oberoende av alla partipolitiska spekulationer ser det som en vital fråga för Sveriges folk, att man skapar trivsel på landsbygden oberoende av hur vi löser näringslivets problem.

Det är ifrån dessa utgångspunkter som jag har skrivit min reservation, till

vilken jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr HANSSON i Önnarp (kort genmäle): Herr talman! Herr Braconier säger, att han inte åsyftar någon större utredning utan endast en kartläggning av förhållandena, och han refererar till vad professor Wahlund i vissa andra sammanhang tidigare har uttalat. Men man har väl lov att efterlysa, vilka konkreta förslag en sådan utredning skulle komma att medföra, ty en kartläggning kan väl i och för sig inte ha någon annan uppgift än att fastställa vilka åtgärder som har den största angelägenhetsgraden. Man måste sålunda därmed avse, att åtgärderna skulle löpa i en viss ordningsföljd. Men nu är det ju så, som jag framhöll i mitt första yttrande, att vad som kanske är angeläget i fråga om Skåne inte alls är av samma angelägenhetsgrad i Norrland. Och då frågar jag herrar »planhushållare»: Hur skall man då förfara och vad blir egentligen skillnaden vid ett sådant förhållande, om man skall få fram en kartläggning, som sannolikt kommer att ge besked om att angelägenhetsgraden av olika åtgärder är mycket olika för olika landsdelar? Då kan man väl inte komma fram till en bättre planering, ty de åtgärder som behövs måste ju vidtagas med hänsyn till de förhållanden som redan finns. Det är säkert inte så svårt att göra en kartläggning av vad som finns. Det skall jag villigt erkänna. Vi har ju redan fått en ganska vidlyftig kartläggning i motionen. Och det visar hur förhållandena egentligen ligger till på detta område.

Herr BRACONIER (kort genmäle): Herr talman! Jag vill säga till herr Hansson i Önnarp, att det är naturligt att det finns stora differenser i det svenska näringslivet, men när man talar om landsbygdens avfolkning ligger väl i hela problemställningen också

Landsbygdens avfolkning.

vissa gemensamma tendenser, som kan angripas enhetligt. Hur skall vi över huvud taget kunna sätta i gång en utredning om landsbygdens problem, ifall man säger att det är så stora skillnader mellan Norrland och Skåne, att vi får lov att tillsätta en utredning i det ena fallet och en i det andra?

Har man den uppfattning, som herr Hansson i Önnarp har, tycker jag det är ytterst angeläget att partierna får komma överens om och diskutera vad man från landsbygdshåll anser vara det mest angelägna i denna situation och vilka åtgärder man i första hand skall vidta, så att inte landsbygden uttömmes på all arbetskraft och man utträttar något först när det är för sent.

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! Detta problem är, som redan sagts, mycket omfattande. Det berör inte bara landsbygden och dess avfolkning, utan det berör ju också mycket starkt städerna, främst storstäderna, som även får mycket stora problem genom befolkningens omflyttning.

Man kan naturligtvis säga att detta delvis är ett resultat av statsmakternas försyndelser i det förgångna: dyrortsgrupperingen och skattebestämmelserna. Vi skulle behöva ha en skatteutjämning, som gjorde att det gick att åstadkomma ungefär samma kommunala standard även i de kommuner, där vi har ett svagt skatteunderlag. Vi skulle behöva ha en skattelagstiftning, där exempelvis inte bolagens kommunalskatt skulle uttas i Stockholm eller på andra ställen där bolaget har sitt säte, under det att de kommuner där industrierna ligger inte får del av skattepengarna men får ta på sig de sociala utgifterna o. s. v. Det är mycket omfattande problem det här gäller.

Nu har man emellertid inte tagit upp dessa saker i motionen, utan man har i stället begärt en samordning av de utredningar som pågår och en plan för dessa åtgärder. Jag skulle vilja fråga

motionären eller reservanterna vilka utredningar man här rent konkret avser, ty det finns ju ett begränsat antal utredningar som är i gång eller är avslutade.

Här talas om vad riksdagen skrev 1944, men sedan dess har det ju inträffat ganska mycket. I motionen tar man upp några av de spörsmål, som man enligt reservanternas mening kan anse vara de viktigaste som det här gäller att komma till rätta med. Man tar upp de jordbrukspolitiska frågorna, man tar upp dyrortsfrågan, frågan om näringslivets lokalisering, bostadsfrågan, vatten- och avloppsfrågan, kommunikationerna, fritidsproblemen och den sociala omvårdnaden.

Hur ligger det då till med dessa spörsmål just för dagen? Om vi ser på de jordbrukspolitiska spörsmålen gäller det ju framför allt att åstadkomma ekonomiska betingelser, som gör jordbruket konkurrenskraftigt med andra näringar, och där räknar vi med att vi har kommit en bit längre på väg i årets prisuppgörelse än vad vi gjort tidigare.

Beträffande dyrortsfrågan ligger det så till, att vi har fått dyrortsgraderingen avskaffad på vissa områden. Jag tänker på familjebidragen till de värnpliktiga, och vi håller på med att avskaffa graderingen när det gäller bostadskostnadsgrupperingen för folkpensionärerna. Vi har vidare fått löfte om en proposition till nästa års riksdag om dyrortsfrågan i dess helhet. Det finns alltså ingen anledning att begära en samordning på dessa punkter.

Beträffande näringslivets lokalisering har vi ju fått en proposition, och i den mån man där har önskemål, som eventuellt går längre än propositionen, finns det alltså tillfälle för de intresserade att motionera i anledning av denna proposition.

Beträffande bostadsfrågan ligger det utan tvivel till på det sättet, att bostadsmyndigheterna, både bostadssty-

Landsbygdens avfolkning.

relsen och arbetsmarknadsmyndigheterna, har ett ganska stort ansvar i detta avseende. Vi har ju från vårt håll upprepade gånger påpekat, att man inte skall försvåra bostadsbyggandet på landsbygden utan att man i stället skall underlätta detta.

Beträffande vatten- och avloppsfrågan föreligger ju en utredning, som väl så småningom skall bli föremål för riksdagens behandling.

Beträffande kommunikationerna pekar motionen speciellt på de enskilda vägarna, och på den punkten finns det också en proposition på grundval av en utredning. Där finns det alltså även möjlighet att motionsvis framställa önskemål i den mån man har några.

Beträffande fritidsproblemet har man gått in på frågan om samlingslokaler i motionen, och det är tacknämligt att man gjort det, ty här finns ett mycket stort behov. Här har man emellertid pläderat för detta men sagt, att man inte kan tillstyrka någon ökad långivning för det ändamålet. Säger man emellertid att detta är önskvärt, bör man väl också fortsätta resonemanget och säga: Nåväl, då skall vi ordna de ekonomiska möjligheter, som behövs för att realisera ett sådant krav.

I fråga om den sociala omvårdnaden har man speciellt talat om att man behöver ha ökat antal hemvårdarinnor. Ifrån motionärens parti har man ju talat ganska mycket om sparsamhet. Man har från partiledarens sida hänvisat till den Wärnska utredningen. Den Wärnska utredningen vill på denna punkt, att man skall ta bort statsbidragen och låta kommunerna själva svara för alla kostnader. Är man från motionärens sida överens med den Wärnska utredningen på denna punkt, skall man kanske inte i en motion plädера för motsatsen.

Vi menar alltså, att man har kommit fram till lösningar på alla väsentliga punkter som är omnämnda i motionen. Sedan återstår frågan: Vilka utred-

ningar därutöver menar motionären och reservanterna bör bli föremål för en samordning och en plan? Den frågan förtjänar att här bli besvarad.

Herr Hansson i Önnarp har redan sagt, att här är det inte fråga om allmänna deklARATIONER om att man finner dessa problem vara så angelägna, att de omedelbart måste bli föremål för en dylik planläggning, utan det är i stället fråga om att vidta reella åtgärder. Här i riksdagen har det också många gånger funnits tillfälle att inta en positiv inställning till praktiskt taget alla dessa frågor, som ju har varit uppe vid många olika tillfällen i det förgångna.

Jag tror att det i stället kan ligga till på det sättet, att om vi nu skall begära en samordning och en plan, så innebär detta att en del av dessa praktiska åtgärder skjuts på framtiden med hänvisning till den samordning som pågår. På den punkten är det ju som alla vet så, att riksdagen är mycket konservativ. Så snart det pågår en utredning får man heller ingenting utträttat, även om man ber aldrig så mycket. Jag skulle kunna hänvisa till någonting som hände här i riksdagen några dagar före påsk. Det var herr Nihlfors, som bevekande bad riksdagen att fatta ett positivt beslut i en fråga som gällde olycksfallsersättningen, men riksdagen sade absolut nej, eftersom det hade tillsatts en kommitté, som skulle ordna en samordning av sjukförsäkrings- och olycksfallsförsäkringsfrågorna på denna punkt. Det fanns då ingen möjlighet att komma någon vart. Det skulle komma att verka precis likadant, om vi här finge till stånd en samordning. Nu är det mycket dunkelt framställt i dessa reservationer hur denna samordning skall gå till, men det har sagts av motionären här i dag, och jag har också hört från fru Wohlin, att man tänker sig en utredning som skall ta hand om denna samordning. Vi kan då vara säkra på att vi på ett eller två år inte kan

Landsbygdens avfolkning.

försöka få några praktiska åtgärder genomförda, ty då kommer man att hänvisa till att en utredning pågår, och så länge den utredningen inte kommit fram med sitt förslag kan riksdagen självfallet inte ta ståndpunkt.

Av fru Wohllins anförande fick man närmast det intrycket, att detta problem blivit aktuellt i år. Men det är kanske tvärtom så, att man nu börjar skönja att man kan komma till rätta med vissa av dessa spörsmål. Fru Wohllin talade här mycket varmt om faran av kvinnoflykten från landsbygden, och den är utan tvekan ett allvarligt problem. Men jag skulle här vilja påpeka någonting som Landskommunernas förbunds styrelse har sagt i ett yttrande om barndaghemmens verksamhet. Där påpekar man just detta och säger, att man inte kan vara med om att tillstyrka en utvidgning av denna verksamhet i städerna just med hänsyn till att detta skulle innebära en fortsatt sugning av kvinnlig arbetskraft från landsbygden. Med hänvisning till detta avstyrker man alltså en dylik utvidgning. Man får alltså avstå från att utbygga sådan verksamhet, som ytterligare drar kvinnlig arbetskraft från landsbygden. Detta är en synpunkt, som är värd att uppmärksammas och som också måste tas med i beräkningen.

Problemet är alltså mycket viktigt, men i dagens läge anser vi inte att man kan åstadkomma särskilt mycket med att begära samordning av de utredningar som är i gång eller har avslutats, ty de berör nog relativt perifera problem. De centrala problemen härvidlag är nu delvis föremål för riksdagens behandling, och för att inte fördröja åtgärderna har vi inte ansett oss kunna gå med på motionen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Fröken WETTERSTRÖM (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga

några ord till herr Larsson i Luttra utan att gå in på hela den oändliga massa detaljer, som herr Larsson drog upp.

Herr Larsson talar om alla de utredningar, som redan gjorts och som vi är fullt medvetna om, och dessutom talar herr Larsson om de begränsade ekonomiska resurser, som vi har för att fullfölja det som redan är utrett. Då, herr Larsson, är det väl ännu mera angeläget att man verkligen ser litet närmare på detta och diskuterar igenom frågan. När vi vet att vi inte har medel till hands, tycker jag att man skall begagna tiden till att se över det hela för att, som vi i motionen säger, få en angelägenhetsgradering till stånd. Eller menar herr Larsson helt enkelt att det är tillräckligt med de utredningar som är gjorda hittills, så att vi kan sätta punkt och slut där?

Fru BOMAN: Herr talman! När jag som verklig landsbygdsrepresentant, helt engagerad i detta problem, lyssnar till debatten här i dag, kan jag faktiskt inte motstå frestelsen att delta i debatten.

Det är med landsbygdsfrågorna precis som med krisen, som man ibland lever högt på: man »klarar» den och lägger den åt sidan men tar sedan upp den igen. Den har på något sätt blivit ett självändamål för de olika partierna.

Om vi i dag vill göra någonting för den svenska landsbygden, måste vi se praktiskt på problemen sådana de verkligen är. Låt mig ta ett exempel från ett annat område. Med det exportläge som har rätt under de senaste åren, då vi har haft behov av att få fram så mycket varor som möjligt för export, har det vuxit upp små samhällen i nära grannskap till städer och andra tätorter. I denna nya bebyggelse måste det bo människor, som arbetar i företagen och där fyller sin uppgift. Det har varit en angelägenhet för alla, för både industrien, den lagstiftande försam-

Landsbygdens avfolkning.

lingen och departementen, att se till att dessa människor, som gör landet en tjänst genom att sörja för produktionen, får det så bra som de över huvud taget kan få under dessa förhållanden som har uppkommit så hastigt. Man har sökt ordna bostadsfrågan så bra som möjligt, riksdagen har anvisat anslag utöver den förut knappa budgeten för installering av vatten och avlopp till nybyggnaderna, och man har i den utsträckning det varit möjligt sökt anordna samlingslokaler. Man har velat se till att dessa människor inte faller för frestelsen att överge sin nuvarande bostadsort och sitt arbete, som ju ändå måste utföras. Det har varit en angelägenhet för landet, och ingen av oss har ansett det på något sätt vara underligt att man har gått till väga på detta sätt.

I dag är vi inne på ett annat område, som faktiskt har lika stor betydelse för oss alla. Det talas mycket om landsbygden, och landsbygden blir på något vis ett begrepp som sätter sinnena i svallning. På landsbygden bor de människor, som skaffar oss mjölk och bröd och smör och kött som vi behöver för vårt dagliga uppehälle. Om vi såsom vi gjorde under den första efterkrigstiden respektive såsom vi gör i dagligt tal kallar jordbrukarna för Sveriges ryggrad eller för bondtjuvar gör det samma; vi är alla lika beroende av dem. Vi är beroende av människor, som utför en speciell gärning som är nödvändig. Vi behöver järn, möbler o. s. v., men vi behöver också bröd och smör och mjölk.

Nu kan vi inte ha ladugårdarna i städer och tätorter, utan jordbruket måste ligga ute i glesbebyggelsen. Ju större marker en jordbrukare har, desto bättre är det. Det gör att jordbrukaren alltid har långa vägar; han bor alltid isolerat. Det är en uppgift för samhället att hjälpa till med sådant, som gör det mer bekvämt och trivsamt och arbetet mera lättsamt och ekono-

miskt bärande för honom. Bor man i staden, faller det av sig självt att staden ordnar med gemensamma bekvämlighetsåtgärder, men på landet får man antingen göra det själv om man har råd, eller också får man vara utan. Det är detta som har skapat de stora skillnaderna ute på landsbygden: en del har det nog så trivsamt och arbetet är lätt, men andra utför ett oerhört tungt och mödosamt arbete, därför att deras ekonomiska ställning och deras bostadsplacering inte möjliggör för dem att rationalisera och ordna det bekvämt för sig.

Jag vill i detta sammanhang påminna om att om det i en kommun ligger en tätort i direkt anknytning till ett större landsbygdsområde och man under de senaste åren försöka skapa så mycket bekvämlighetsanordningar som möjligt, så har skattebetalarna på den rena landsbygden alltid fått vänta till sist med att få t. ex. vatten. Sådant går först till tätbebyggelsen, och sedan får också jordbrukarna det i nåder. Ändå tillhör alla samma kommun och får betala samma skatter.

Vad skall man då göra? Det har diskuterats på olika håll. Fröken Wetterström har i sin motion pekat på att man under flera år har sysslat med dessa problem rent teoretiskt. Här har flera årtal blivit nämnda. Jag minns hur jag i början av min politiska bana ägnade största uppmärksamhet åt dessa spörsmål och följde med vad som skrevs och sades. År 1944 läste vi i ett program, att man hade upptäckt att stora grupper på landsbygden, som var värda ett bättre öde, hade lämnats efter i utvecklingen men att man nu skulle uppmärksamma dem. Jag minns hur dåvarande statssekreterare Lange i jordbruksdepartementet i början av 1945 skrev till problemet om landsbygden och jordbruksbefolkningen redan då hade blivit ganska svårlöst. Dessutom kan man som det här har sagts visa på en rad statliga utredningar. De

Landsbygdens avfolkning.

har redovisat vad de har kommit fram till efter sitt arbete, men ingenting har hänt.

Herr Larsson i Luttra sade alldeles nyss i polemik mot motionären, att det inte passar att från samma håll tala om vad som skall göras och samtidigt hänvisa till den Wärnska besparingsutredningen. Ja, innan den Wärnska besparingsutredningen lades fram diskuteras denna fråga lika fullt år ut och år in, och olika utredningar kom fram. Det hade säkert funnits tillfälle och anledning att föra fram någonting konkret och positivt, som skulle möta alla de behov som upptornar sig.

Om reservationerna vill jag säga, att det förefaller mig ynkligt att man inte kan skriva en gemensam reservation när man har samma intresse i saken, särskilt som reservationerna i alla fall mynnar ut i samma sak. Den ena reservationen är späckad med redovisningar av allt det, som motionären redan har påmint om men som inte har givit oss mer i händerna. Den andra reservationen går i huvudsak ut på att dessa frågor bör kartläggas, så att man snart kan komma fram till positiva beslut.

Den första reservationen, som jag ett ögonblick vill uppehålla mig vid, behandlar kardinalfrågan i detta ärende, nämligen jordbrukets lönsamhet, men man bara påminner om den för att omedelbart därefter säga, att man inte vill diskutera frågan i detta sammanhang. Det kan jag också förstå, ty det blir väl anledning att diskutera den längre fram. Man har från olika håll motionerat i det ämnet, och därför kanske vi än en gång får anledning att begära en kartläggning eller sammanställning av de olika önskemål, som därvidlag har kommit fram.

I samband med denna första reservation vill jag påminna om en sak, som har gjort mig beklämd. För någon vecka sedan ögnade jag igenom en veckotidning, där en av folkpartiets mera

prominenta kvinnor tog upp denna fråga till debatt och visade på vad två svenska kvinnor har gjort för landsbygden. Hon nämnde först Karin Wetterström och talade om hennes motion men avspisade den ganska cyniskt med att man nog behöver all den hänsyn som kan uppbringas för att övertyga landsbygdens folk om att det är bra att ha egen bostad, tillgång till vackert väder, solsken och gröna ångar och så många naturaförmåner, som stadens och tätorternas människor aldrig får någon del av. Underförstått vill skribenten säga, att hon inte skulle ha någonting emot att byta med de människor, som bor, lever och arbetar på landsbygden. Jag vill inte byta med henne, det vill jag uppriktigt säga, ty jag tillhör dem som ingalunda underskattar alla värden på landsbygden, som vi bör tacka Gud för — som fru Wohlin påpekade i sitt anförande frodas det också många oarter i storstadens miljö. Skribenten avfärdar sedan problemet med att säga, att motionären väl där får se vad herrarna i riksdagen gör åt saken — det skulle alltså vara något slags kvinnofråga som absolut inte passar att ta fram, ett kvinnoinitiativ som måste stoppas och som herrarna i riksdagen skulle få tillfälle att behandla. — Jag upprepar vad jag sade tidigare, att det är hela svenska folkets sak att lösa denna fråga.

Den andra kvinnan, som verkligen hade gjort någonting för den svenska landsbygden, hade satt upp vävstolar i sitt hem för fyra flickor. Det är nog bra, men med fyra vävstolar kommer vi inte långt. Initiativet är beaktansvärt men bör tas upp på många andra platser om det skall kunna göra något för landsbygden. Jag önskar både Karin Wetterströms motion och denna andra åberopade kvinnas verksamhet lycka till i fortsättningen.

Jag vill till sist bara säga ett ord till herr Hansson i Önnarp: Vi behöver effektiva åtgärder och inte löst prat och

Landsbygdens avfolkning.

bör därför bifalla utskottets förslag. Utskottet åberopar utredningarna som ligger på bordet. Det är mycket prat bakom varje utredning, det vet alla som suttit med i en, men vi kommer inte långt med det. Vi behöver effektiva åtgärder, och jag yrkar därför bifall till den reservation av herr Braconier, som har fogats till utskottets utlåtande.

Herr LARSSON i Luttra (kort genmäle): Herr talman! Fröken Wetterström har här framhållit, att eftersom det föreligger en rad utredningar på detta område är det angeläget att man försöker åstadkomma en samordning. Det är nog, fröken Wetterström, i sista laget att begära en sådan samordning, då en hel del av dessa utredningar redan har varit föremål för riksdagens beslut eller det föreligger eller kan inom den närmaste tiden förväntas propositioner i saken. Jag skulle därför vilja upprepa min fråga: Vilka utredningar utöver dem, som omnämns i utskottets utlåtande, är det som reservanterna tänker på?

Herr FRÖDERBERG: Herr talman! Jag måste erkänna, att jag inte närmare läst utskottets eller reservanternas motivering, men jag skulle här bara vilja ge uttryck åt några tankar, som vi bär på i de norrländska stationssamhällena, oavsett vilket politiskt parti vi tillhör. Den ena rör byggnadskvotens fördelning och den andra lantmätarnas, jag vill säga nästan självtagna rätt att på sista tiden vägra avstyckning av vissa tomter.

När det gäller storstäderna, framför allt Stockholm, har vi fått höra att produktionen av bostäder har under de senaste åren sjunkit undan för undan på grund av brist på arbetare och byggnadsmaterial. På landsbygden — jag tänker nu närmast på Norrland som jag bäst känner till — råder det emellertid kanske lika svår bostadsbrist som i

städerna och storstäderna, i synnerhet på sådana platser där småindustrien börjat breda ut sig. Det finns där ingen möjlighet för de unga, som sätter bo, att skaffa sig en bostad, och därför drar man i väg till städerna och storstäderna, i förhoppning att man skall få det bättre där. Men när det alltså råder en sådan bostadsbrist på landsbygden och storstäderna inte kan utnyttja sin del av den byggnadskvot, som statsmakterna fastställt för hela landet, varför kan man då inte få bygga mer ute på landsbygden, där det finns tillgång till byggnadskunnigt folk? Många av dem, som har små jordbruk, ja, kanske hemman på upp till 10 hektar, är verksamma som byggnadsarbetare under den tid av året, då de inte sköter det egna jordbruket. De måste emellertid ha arbete på hemorten därför att de är knutna till sitt egnahem eller sitt småbruk. Varför kan man inte på sådana platser få en hygglig byggnadskvot? Jag hoppas att det önskemålet blir framfört till dem, som här har den högsta bestämmanderätten.

Den andra synpunkt, som jag ville framföra, gäller som sagt avstyckningen av tomter. Det finns många jordbrukare eller andra markägare, som vill ge t. ex. sina söner eller mågar en tomt gratis, så att dessa kan bygga sig ett eget hem. Men när man skickar bud på lantmätaren för att få tomten avstyckad, vägrar han ofta att avstycka marken därför att den kanske ligger ett par kilometer från ett stationssambälle eller en annan mindre tätort. Lantmätaren vill på detta sätt tvinga in all bebyggelse till samhället i fråga, där man kanske har löfte om att få vatten och avlopp först om tio, femton år. Den enda föreskrift, som han därvid kan stödja sig på, är att avstyckningen skall ske så att det kan ordnas med vatten och avlopp. Jag har varit verksam inom en kommunal byggnadsnämnd i 24 år, och jag vet att det finns många fall, där man velat så gott som skänka bort

Landsbygdens avfolkning.

en tomt till släktingar eller goda vänner men där avstyckning vägrats, trots att det gått en vattenledning rakt genom tomten. Ett fall, som jag minns, gäller en tomt, som just gränsade till det municipalsamhälle, där jag själv bor. Samhällets avloppsledning gick ända ut till tomtgränsen, och genom tomten var en vattenledning framdragen. Det var en ung man med fyra barn, som skulle få tomten till skänks av sin svärfar, vilken ägde markområdet och var delägare i den vattenledning, som går genom området. Lantmätaren vägrade emellertid avstycka tomten. Jag kan peka på fall på fall på detta slag. I förrgår fick jag i min bostad besök av en ung man, som gått i skola för mig och som nu är 30 år och redan har stor familj. Han talade om att han fått löfte av sin svärfar om att få en tomt gratis. Jag kan inskjuta, att i de två förra fallen hade vederbörande fått byggnadstillstånd men kunde inte bygga därför att de inte fick tomten avstyckad. Den man, som jag nu talar om, har stått i tur två, tre år för att få bygga, men eftersom den tomt, som han skulle få till skänks, låg ett par kilometer från en mindre tätort, vägrade lantmätaren att avstycka tomten, och därför kan han inte heller få något byggnadstillstånd.

Jag hoppas att de, som har något att säga till om i dessa frågor, verkligen tar och gör en undersökning om hur det kan komma sig att lantmätarna sålunda stoppar en bebyggelse, som ligger så naturligt till och som är av så stor betydelse när det gäller att få de unga att stanna kvar på landsbygden. Om vi bara ute i landet kunde få utnyttja den del av byggnadskvoten, som inte Stockholm tar ut, och där kunde få avstyckade sådana tomter, som unga människor kanske får till skänks av släktingar och andra såsom hjälp till sina strävanden att skaffa sig ett eget hem, så skulle mycket vara vunnet. Men som det nu är, uppställer den ena byråkratiska instansen efter

den andra hinder för en sådan ordning. Jag skall inte vid detta tillfälle visa hurusom t. ex. länsbostadsnämnderna sätter käppar i hjulet därvidlag — det kan vara nog i dag med det nu sagda.

Fröken VINGE: Herr talman! När fru Boman talar om vad Iduns »Flickan på läktaren» har skrivit, vill jag föreslå att den debatten fortsättes där den rätteligen hör hemma, nämligen i tidningspalterna.

Fru Boman ger uttryck åt sin förvåning över att det avgivits två olika reservationer. Fru Boman har tydligen inte observerat att i den reservation, som är framförd av herr Gustafson i Göteborg m. fl., yrkas icke bifall till motionen. Yrkandet i denna reservation sammanfaller med det yrkande, som har framställts i motionen, men vi reserverar dock på flera punkter velat ta avstånd från motionens motivering. Jag skall inte uppta tiden med att närmare ingå därpå — det framgår av reservationen på vilka punkter vi är särskilt kritiska gentemot motionen. Jag vill nu bara i korthet framhålla, att enligt vår åsikt är motionen, trots att den är lång, på flera punkter mycket ofullständig. Det har exempelvis förvånat oss att man där inte alls tagit upp försvarsproblemets samband med de frågor det här gäller. Såsom det säges i reservationen, utgör säkerligen anhopningen av både industrier och befolkning till stora sammanhängande tätortsområden en fara ur försvarssynpunkt, och vi anser att detta är något som bör beaktas i samband med hela frågan om befolkningsförflyttningarna. Man kanske också hör erinra om den risk som ligger i att sådana industri- och befolkningsanhopningar framför allt förekommer i de trakter, där vi nu själva befinna oss, och som alltså är vända åt öster, samt vidare i Skåne och på västkusten, således i områden, där infartslederna till vårt land går.

Vi reserverar vill, såsom redan fru

Landsbygdens avfolkning.

Wohlin redan har poängterat, understryka att det som man kallar för landsbygdens avfolkning är ett problem inte bara för den rena landsbygden utan lika mycket för tätbygden. Man bör akta sig för en sådan schablonmässig uppdelning, som förekommer på vissa ställen i motionen, där det talas om landsbygden i administrativ mening kontra staden i administrativ mening. Det är inte detta som är det väsentliga. Såsom vi ser saken, är det väsentliga att det å ena sidan finns stora sammanhängande glesbebyggda områden, där befolkningen tunnas ut alltmer, och å andra sidan stora sammanhängande tätbebyggda områden, där det sker en allt större anhopning av människor. Vi reserverar menar att man för att motverka en sådan utveckling måste försöka uppmuntra tillkomsten av nya företag ute i landet, så att glesbygderna kan få ett mer differentierat näringsliv. Men det är självklart att med ökad industrialisering inom de delar av landet, som tidigare betecknats såsom landsbygd, följer ovillkorligen tätortsbildningar. Vi reserverar anser emellertid inte att detta är en oriktig utveckling, om den hålles inom rimliga gränser. Vi tror att det kan vara till fördel för glesbygderna med enstaka tätorter, som kan bli centra för både kulturinstitutioner och för sådana grenar av näringslivet som kräver en rätt stor folkmängd för att kunna bedrivas med framgång.

Herr Hansson i Önnarp har anmärkt på reservanternas uttryckssätt, när det i reservationen talas om att »emot den i det egentliga jordbruket sysselsatta befolkningens minskning synes alltså i och för sig icke vara något att invända». Med detta uttalande syftar vi endast på det förhållandet, att det med en stigande mekanisering inom jordbruket blir möjligt att friställa arbetskraft. I den mån flykten från jordbruket, som icke är detsamma som flykten från landsbygden, inte sker i hastigare

takt än som motsvarar rationaliseringen, är det enligt vår mening inte så mycket att invända däremot. Men faran är, såsom vi själva uttryckligen framhåller längre fram i reservationen, att denna utveckling i många fall accelereras, så att befolkningen flyttar i hastigare takt än jordbruket rationaliseras, något som medför en ökad arbetsbörda för den kvarvarande befolkningen.

Herr Larsson i Luttra ville veta vilka utredningar vi reserverar syftar på, när vi talar om att det behövs en samordning. Jo, vi syftar framför allt på de utredningar som redovisas i reciten till utlåtandet. Och när det gäller frågan om hur denna samordning skall ske, har vi ju direkt föreslagit att saken skall överlämnas åt det organ, som enligt riksdagens beslut får sig anförtrott att lösa näringslivets planeringsfrågor.

Slutligen vill jag framhålla att när vi begär en samordning av de många utredningar som redan har gjorts, sker det i medvetande om att hela problemet är så stort att det är mycket svårt att överblicka detsamma, något som väl också den hittills förda debatten har visat. Vi anser att det behövs en kartläggning för att man skall kunna vidtaga de åtgärder som är erforderliga. Och när det gäller dessa åtgärder har vi reserverar uttryckligen understrukt, att vi icke syftar till någon sorts centraldirigering av näringslivet och folkförflyttningarna. Vad vi önskar få fram är ett underlag för en rådgivnings- och planeringsverksamhet av det slag som redan har påbörjats i vissa län, bl. a. i det län som jag har äran representera i denna kammare. Erfarenheterna av den verksamhet, som sålunda har bedrivits i Stockholms län, manar enligt min mening till efterföljd. Men för att en liknande verksamhet skall kunna bedrivas i olika delar av landet behövs det ett mycket omfattande kunskapsunderlag, och detta döljer sig för närvarande i många olika ut-

Landsbygdens avfolkning.

redningar. Det är därför vi vill få en översikt över dessa utredningar.

Jag ber med detta, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av herr Gustafson i Göteborg m. fl.

Fru BOMAN (kort genmäle): Herr talman! Jag vill säga till fröken Vinge att det förhållandet, att folkpartiet kan uppvisa ännu en angelägenhet — det kanske finns flera — i detta sammanhang som inte blivit redovisad i motionen, inte är någon anledning att inte knyta samman reservationerna. Med litet god vilja tror jag man hade kunnat komma fram till en gemensam reservation. Det hade styrkt saken.

Herr LARSSON i Stockholm: Herr talman! Jag har under de år jag tillhört riksdagen varje år åhört debatter av denna art. Jag har konstaterat att vi egentligen allesammans är ense om att söka finna den typ av integrerad stads- och landsbygd som fröken Vinge senast beskrev. Jag har medverkat i en motion 1946 där vi försökte, jag vågar säga med en viss vältalighet, måla detta ideal. Jag konstaterar emellertid att under dessa sex år har stadsbildningen fortsatt i samma takt, och den folkström från jordbruket till stadsnäringar, som på många sätt har förorsakat olägenheter, har med oförminskad och delvis förstärkt kraft fortgått. Däri vill jag nu inte se någon grund för pessimism eller till att uppge vad man tycker vara riktigt i fråga om den framtida bygdetypen, men det är dock en ganska tänkvärd erinran om att de samhällseliga möjligheterna att påverka näringslivets lokalisering är begränsade. Jag vågar säga, att ett studium av den mycket intressanta och värdefulla utredning, som kommittébetänkandet om näringslivets lokalisering innehåller, också visar, att de kommitterade efter fördomsfri prövning av de olika

medlen har kommit till att vad man kan göra egentligen endast är att planlägga och med hjälp av kommunikationsmedlen och lokaliseringen av de statliga och kommunala inrättningarna söka lägga förhållandena till rätta för den utveckling man anser önskvärd.

Det som betingar den befolkningsrörelse och den utveckling av Sveriges näringsliv, som vi här talar om, är ju intresset att få största möjliga produktion. Denna utveckling har dock även jämte de baksidor som här påtalats fört med sig en högre standard av välstånd.

Jag vill som representant för storstaden Stockholm säga att det är alldeles riktigt vad som här påtalats om storstadslivets många avigsidor. Men storstaden Stockholm är dock ett av de största och värdefullaste arbetscentra i detta land. Storstadsbildningen är, liksom över huvud hela denna utveckling som här med stöd av ny teknik ofta på ett av planhushållarna ganska oförutsett sätt pågått, ett led i effektiviseringen av det svenska folkhushållet.

I detta sammanhang ber jag i anledning av herr Larssons i Luttra anförande bl. a. få säga att även om jag för min del till alla delar kan vitsorda, att storstaden är en mycket dyrbar kommundyp därför att den kräver relativt mera investeringar än mindre kommuner, hindrar inte det att vi, som är ansvariga för storstadens förvaltning, måste söka tillgodose de olika behov som här förekommer. Vi kan t. ex. inte underlåta att tillgodose behovet av bostäder eller av social omvårdnad eller eventuellt av halvöppen barnavård, därför att vi skall avskräcka folk från att komma till Stockholm. En sådan inställning kan varken vi eller någon annan kommun intaga.

Vad kan vi göra för att nå den typ av integrerad bebyggelse vi finner önskvärd? Vi kan genom planläggning, genom att undersöka förutsätt-

Landsbygdens avfolkning.

ningarna, de arbetsmarknadsmässiga och kanske de kommunalpolitiska förutsättningarna för näringslivets utveckling i den ena eller andra riktningen, genom utbyggande av kommunikationsnätet, hamnar och kraftanläggningar lägga till rätta för den utveckling vi anser önskvärd. Men vi kan inte ingripa dirigerande utan endast, med stöd av de bästa möjliga insikter, planlägga.

Då är det uppenbart att i denna planläggning är det mycket som brister genom att den är splittrad. Vi har bebyggelseplanläggning i många olika former. Jordbrukets regionala planläggning skall enligt programmet också beakta sådana frågor. Här behövs samordning, och denna har nu Kungl. Maj:t sökt åvägabringa genom de förslag i fråga om viss utbyggnad av arbetsmarknadsstyrelsens organisation, som ligger på riksdagens bord och som vi väl snart nog kommer till.

Får jag, herr talman, föregripa behandlingen av den propositionen med att redan nu säga att detta är ett ganska magert resultat i en stor fråga. Den ger bra litet om man ställer den mot bakgrunden av den, som det förefaller mig ganska eniga opinionen i riksdagen och av de många program som här under hela 1940-talet har framförts. Den samordningen kan nämligen inte begränsas bara till de arbetsmarknadspolitiska synpunkterna. Den måste ta hänsyn till många andra enskilda och offentliga intressen och vara ett uttryck för samarbete i främsta rummet med det enskilda näringslivet, som det ju till syvende og sist gäller, men också mellan olika statliga institutioner, som har att vårda sig om inte bara arbetsmarknaden utan även näringslivets, jordbrukets och bebyggelsens planläggning.

Jag har velat säga detta för att därmed i någon mån ge konkretion åt yrkandena i den reservation, som här framlagts av de folkpartistiska leda-

möterna av utskottet, och till vilken jag ber att få yrka bifall till.

Herr FORSBERG: Herr talman! Det verkar som om man hade en viss övertro när det gäller att genom statsmakternas ingripande kunna företaga väsentliga förändringar. Jag skall här inte polemisera mot vad som har sagts. Det finns många ledamöter som är ense med mig om att debatten redan har varit tillräckligt lång. Men jag vill konstatera ett par saker.

Man har skrivit mycket vackert i denna motion. Högern och folkpartiet har i reservationerna varit överens när det gäller frågan om landsbygdens avfolkning. Så är det en annan sak att man hade kunnat — och bort — långt tidigare i handling visa sitt intresse och se till att inte denna avfolkning behövt bli sådan som den blivit. Vi skall nämligen icke glömma att den trivsel som man vill ha på landsbygden har man inte fått. Man avslår praktiskt taget allt som kan skapa trivsel och bidra till att ungdomen stannar kvar.

Vi som är ute på landsbygden och talar med folk vet hur det ser ut. Man kan inte anslå litet medel ens till en fotbollsplan. När man kommer till någon lokal finns det, trots att man har inrett elektrisk belysning, ofta inte något ljus, därför att man inte har någon lampa som är hel. Man skulle kunna göra mycket för att få människorna att stanna kvar. Det väsentliga är just att de ekonomiska och sociala förhållandena blir sådana att folk inte drar sig till städerna, där förhållandena är bättre.

Vad har man gjort i det fallet? Vad har man gjort från motionärernas sida? Man har stretat emot när det varit fråga om att ordna bättre ekonomiska förhållanden. Jag vill slå fast att problemet skulle ha varit värre, betydligt värre, om vi inte hade haft något som hetat den svenska arbetarrörelsen, en-

Landsbygdens avfolkning.

kannerligen Lantarbetarförbundet, vilket skapat sådana förhållanden för fattigt folk ute på landsbygden att de åtminstone i viss utsträckning kunnat vara kvar, när de andra dragit sig in till städerna. Detta har man glömt att tala om. Man talar vackra ord om avfolkning, men man hjälper inte till att råda bot därför såsom man borde göra. Gör det i fortsättningen!

Man har nu på sistone kommit på något andra tankar. Det hade emellertid varit bättre förhållanden här nu, om man långt tidigare hade hjälpt dem, som haft ett hårt arbete, att kunna stanna kvar vid jorden och på landsbygden.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LARSSON i Luttra: Herr talman! Fröken Vinge sade att de utredningar som här avsågs var de som stod uppräknade i reciten i utskottets utlåtande. Gäller det inte flera än dessa må man fråga sig om här finns anledning att ordna med en stor samordningsaktion. Dessutom vet man beträffande en del av dessa utredningar inte när de kommer att avsluta sitt arbete. Bostadskollektiva kommittén håller fortfarande på och skall visserligen bli färdig i år, men det kan dröja ganska länge, och det är mycket tveksamt huruvida man över huvud har anledning avvakta en samordning.

Herr Larsson i Stockholm var inne på spørsmålet om storstaden. Han sade att storstaden som bebyggelse typ blir mycket dyrbar. Det är vi alla på det klara med nu. Den är alltså strängt taget inte rationell. Då är det oerhört viktigt att man inte med statliga, konstlade åtgärder åstadkommer en starkare koncentration till storstäderna än annars skulle bli fallet. Sedan är det alldeles uppenbart att också storstaden måste sörja för sina inbyggare på ett tillfredsställande sätt.

Vidare har herr Fröderberg varit up-

pe här och framlagt några mycket förnuftiga synpunkter i denna fråga. Dessa ger närmast stöd åt det förmodandet, att det här mera är fråga om en tillämpning av bestämmelserna än en lagstiftning i och för sig. Vi är nog på det klara med att man genom en alltför restriktiv och kanske till och med felaktig tillämpning av de gällande bestämmelserna åstadkommit skada för bebyggelsen på landsbygden.

Herr BRACONIER (kort genmäle): Herr talman! Jag vill bara säga, att jag finner herr Larssons i Luttra anförande mycket egendomligt. Han frågade vad vi eftersträvar. Det står i min reservation: »Vad som nu behöver göras är att med utgångspunkt från de resultat tidigare gjorda utredningar lämnat och dem som kan väntas från nu pågående undersökningar söka få till stånd en plan där de olika åtgärderna gemensamt beredes och samordnas.»

Nu har herr Larsson i Luttra i flera anföranden frågat vart vi vill komma. Om man skriver en kortfattad reservation, som jag gjort, och betonar vad riksdagen gjorde 1944, då kan man naturligtvis diskutera tidpunkten för samordningen. Men man behöver inte ha en lång diskussion och undra vad reservanterna menar, när man i reservationen tydligt och klart talar om vad man har för inställning. Det är ingen mening med att ideligen ställa dessa frågor. Varje kammarledamot kan bedöma vår ställning. När jag citerade vad professor Wahlund skrev i Landskommunernas tidskrift, att han har samma uppfattning om behovet av en kartläggning, då behöver man inte från bondeförbundshåll ideligen ställa frågor. Är det så konstigt att man på högerhåll har samma uppfattning som en framstående bondeförbundsledamot reviderat i en sådan viktig fråga?

Herr HÆGGBLUM: Herr talman! Jag har vissa invändningar mot herr Fors-

Landsbygdens avfolkning.

bergs synpunkter rörande de dåliga förhållandena på landsbygden. Han talade om kommuner, som inte hade något intresse för idrottsplatser o. d., samt om samlingslokaler, som vore illa sköta och utan belysning o. s. v. Detta är inte representativt för den svenska landsbygden. Jag vet inte varifrån herr Forsberg har sina erfarenheter. Den bild jag har av en mängd samlingslokaler och andra lokala förhållanden i detta land strider i betydande grad mot herr Forsbergs erfarenheter. Jag tror att herr Forsberg borde kunna vara ense med mig om att hans beskrivning av förhållandena är för ensidig för att på något sätt vara allmän giltig.

Sedan är det ju ett vanligt påstående, att människorna ofta flyttar ifrån landsbygden på grund av att tätorterna bjuder på ett trevligare nöjesliv och rikare kulturmöjligheter. Jag är emellertid övertygad, att om dessa förhållanden i tätorterna inte vore sammankopplade med bättre arbetsförtjänster skulle aldrig lockelsen att flytta bli så stark som den nu är. I detta fall håller jag med herr Forsberg.

När sedan herr Forsberg försöker lägga ansvaret för de låga inkomsterna på landsbygden på dem som här är motionärer, således högerpartiet, då tror jag i alla fall att herr Forsberg har glömt, att ända från 1932 och till dags dato har det nu största partiet i riksdagen haft ett absolut avgörande inflytande på de inkomster, som kommit landsbygdens huvudnäring — jordbruket — till del. När vi således i fjol kunde konstatera, att skillnaden i timlön mellan lantarbetarna och industriarbetarna var 93 öre, då har ingenting annat bidragit till denna skillnad än de prisregleringar, som bestämt inkomsterna åt det svenska jordbruket. Ända sedan världskrigets början har situationen varit den, att världsmarknadspriserna skulle ha gjort det möjligt för jordbruket att ge sina arbetare

en väsentligt högre betalning än de nu fått. Men vad är det som hindrat jordbruket från att utnyttja dessa möjligheter? Jo, det har varit de prisregleringar från vilka jag antar att herr Forsberg inte på något sätt vill eller har möjlighet att friskriva sitt eget parti ett betydande ansvar.

Herr FORSBERG: Herr talman! Vad jag nämnde i mitt anförande beträffande idrottsplatser och nöjesmöjligheter på landsbygden är riktigt. Att missförhållanden i mycket stor utsträckning är rådande i detta fall, den saken är klar, herr Hæggbloom. Jag sade vidare att man långt tidigare hade kunnat göra mera för trivseln på landsbygden, och det är också sant. I detta fall kan inte herr Hæggblooms partivänner slå sig för sitt bröst och säga, att när man från den jordbrukande klassen kommit och begärt en liten förbättring, då har man sagt: Jadå, det skall vi resonera om, det skall gå så bra. Nej, detta har man inte gjort. I stället har man försökt komma ifrån det hela så billigt som möjligt. Det är på grund av detta jag gjort den reflexionen, att det inte är någonting att förvåna sig över att folket ute på landsbygden haft det så uselt ställt att man dragit sig in till städerna för att där få bättre utkomstmöjligheter.

Beträffande jordbrukskalkylen så har man ju inte haft den så länge.

När herr Hæggbloom talade om 1932, tycker jag att herr Hæggbloom borde tala litet tystare om 1930-talets prispolitik. Då var det, Gud ske lov, bönder och arbetare som kom att ta äran för detta. Högern var emellertid inte med, och man motionerade då inte heller på det vackra sätt som nu, när vi bidragit till att lyfta upp den svenska landsbygdens folk på det sätt vi gjort. Nu passar det herrarna att skriva och motionera så där vackert, men det är inte så mycket värt.

Landsbygdens avfolkning.

Herr HÆGGBLOM: Herr talman! Vi har haft en motion tidigare i detta ärendet, och den finns även omnämnd här. Det är för snart åtta år sedan, så det är inte bara nu det passar oss att motionera. Det egendomliga är emellertid, herr Forsberg, att under de år dessa dystra förhållanden rådde — jag vill inte på något sätt sprida något skimmer över denna tid — hade vi inte denna mycket omfattande flykt från landsbygden. Den började göra sig gällande under tiden från 1940 fram till 1945. Under denna tid har vi, herr Forsberg, haft jordbrukskalkyler och prisregleringar och statens tunga hand över besluten om vilka inkomster, som skulle komma jordbruket till del.

Herr FORSBERG: Herr talman! Flykten från landsbygden under den tid herr Hæggbloom talar om var i alla fall större än vad den statistik, som sysslar med jordbruksnäringen, räknar med.

Överläggningen var härmed slutad. Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till den av herr Gustafson i Göteborg m. fl. avgivna reservationen; samt 3:o) bifall till den reservation, som avgivits av herr Braconier; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Braconier begärde likväl votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den under 3:o) angivna hava flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen äskade likväl herr Gustafson i Göteborg votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående allmänna beredningsutskottets ut-

låtande nr 18 antager den av herr Braconier avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit den reservation, som avgivits av herr Gustafson i Göteborg m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för ja-propositionen. Herr Gustafson i Göteborg begärde emellertid rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgavos 93 ja och 40 nej, varjämte 23 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit bifall till den av herr Braconier avgivna reservationen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 18, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Braconier avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter hava röstat för

Ändring av instruktionen för statens tobaksnämnd.

ja-propositionen. Herr Braconier begärde likväl rösträkning, vadan votering medelst omröstningsapparat anställdes. Därvid avgåvos 95 ja och 52 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 24.

Ändring av instruktionen för statens tobaksnämnd.

Föredrogs andra kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 21, över motion om viss ändring av instruktionen för statens tobaksnämnd, m. m.

Utskottets hemställan föredrogs; och yttrade därvid:

Herr LUNDBERG: Herr talman! Utskottets utlåtande med anledning av min motion går ju i sak ut på ett tillstyrkande, även om jag måste erkänna, att utskottet inte åstadkommit den bestämda formulering, som man skulle kunna önska i detta sammanhang.

Motionens syfte är ju att åstadkomma en rationalisering inom handeln. Jag vill understryka betydelsen av att det krångel, som man har på detta område, fortast möjligt kan elimineras. Eftersom tiden är knapp vill jag bara ställa den frågan till utskottet, huruvida skrivningen som sådan innebär, att utskottet förordar en skyndsamt utredning av denna fråga och om man av Kungl. Maj:t har fått garantier för att denna utredning snarast kommer till stånd.

Beträffande själva principerna och beträffande motiveringen ber jag att få hänvisa till min motion. Samtidigt ber jag att få hänvisa bl. a. till det uttalande, som gjorts av Kooperativa förbundet. Kooperativa förbundet anför i sitt utlåtande bl. a.: »Tobakshandelsregleringen tillhör de företeelser, som stå i vägen för framsteg och ändamålsenlighet inom folkhushållet. Frihet för alla rationaliseringsfaktorer inom denna är

en nödvändig förutsättning för att folkhushållet skall kunna utveckla sig mot högsta effektivitet. Då handeln skall vara till för konsumenternas skull och icke tvärtom, skall konsumenternas bekvämlighet sättas i första rummet, vilken vara, umbärlig eller ej, det än rör sig om. De självtillräckliga avgöranden, som nu fattas, äro sådana, som endast kunna göras av den, som äger ett fullständigt monopol och ej drar sig för att utnyttja det till dess yttersta gräns. Eftergifterna för tobakshandlarorganisationerna utgöra ett dåligt exempel. Skräanda och branschänkande måste utrensas på områden av mindre såväl som större kvantitativ betydelse för försörjningen. Att staten håller sin hand över skrämassiga regleringar av vad slag det vara må är dubbelt farligt.»

Jag vill understryka Kooperativa förbundets yttrande i detta sammanhang samt klart och tydligt säga ifrån, att den ordning som tobaksnämnden tilllämpar då det gäller tillståndsgivning icke kan få fortbestå. Det måste ske en ändring på detta område. Jag är därför angelägen att uttala den förhoppningen, att om nu utredningen snart kommer till stånd, skall den också ge till resultat, att vi kan få en fri handel med tobaksvaror.

Herr SVENSSON i Alingsås: Herr talman! Jag skall endast konstatera vad utskottet här anfört i sin motivering. Då utskottet avstyrkt motionen i fråga har det skett av det skälet att det har kommit till utskottets kännedom att en utredning inom den närmaste tiden kommer att tillsättas för att göra en översyn av de förhållanden som motionären pekat på. Det har från vederbörande departementschef inhämtats att denna utredning kommer att tillsättas inom den närmaste tiden. Vi har därför inom utskottet icke ansett att det kan vara erforderligt att man från riksdagens sida skriver till regeringen och begär en utredning. Jag vill också erinra om att

Ändring av instruktionen för statens tobaksnämnd.

det även från annat håll hos Kungl. Maj:t begärts utredning om de förhållanden, som det här gäller och som motionären syftar till. Därmed torde också frågan för dagen vara slutförd, och den bebådade utredningen får avvaktas.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr BRANDT: Herr talman! Motionären har här ställt ett yrkande, som utskottet helt enkelt icke har kunnat tillstyrka. Han har nämligen yrkat att instruktionen för statens tobaksnämnd skall ändras. Det finns ingen möjlighet att ändra den med mindre man först ändrar 1943 års tobaksmonopollagstiftning.

Motionären har vidare sagt, att tobakshandeln skall vara fri men att den i praktiken inte är det. Nej, uttrycket att »handeln med tobaksvaror är fri» togs faktiskt bort i 1943 års tobaksmonopollagstiftning, varför motionären även på den punkten har misstagit sig.

Han har vidare yrkat att tobaksnämndens koncessionslämnande verksamhet skall upphöra. Nämnden har inte någon sådan verksamhet; den endast av eller tillstyrker ansökningar. Det är monopolet självt som fattar besluten.

Han har vidare yrkat att rabatterna skall vara enhetliga. Ja, enligt samma lag måste priserna vara enhetliga; och monopolet lämnar inga differentierade rabatter; ej heller har återförsäljarna någon möjlighet att lämna rabatter till konsumenterna. Motionären har följaktligen alldeles missförstått hela lagstiftningen, såvitt jag förstår, varför det är omöjligt att på något sätt tillstyrka hans slutyrkande.

Att jag har avlämnat en blank reservation beror på att jag tycker att utskottet har varit för välvilligt mot motionären. Jag anser att utskottet, när det ändå tog ställning i denna fråga, helt enkelt borde ha konstaterat att en utredning kommer att igångsättas, var-

vid dessa saker kommer att tagas upp till behandling. Därmed borde ju motionärens syftemål vara tillgodosedda.

Eller också borde utskottet ha utvecklat detta litet närmare och sagt, att vid en utredning bör man beakta orsakerna till den nuvarande lagstiftningens tillkomst. Under 1930-talet levde nämligen hundratals tobakshandlare på svältgränsen. Riksdagen ansåg då att man inte kunde ha det på det sättet. En utredning igångsattes, och man konstaterade att inte mindre än en femtedel av alla tobakshandlare hade under 20 000 kronor i årlig omsättning. Det var ett synnerligen svårt socialt problem, men ändå växte antalet tobaksaffärer med inte mindre än 500 stycken under tiden 1933—1939.

Motionären säger, att man borde släppa handeln med tobak fri; och affärsidkarna kunde då, om så krävdes, övergå till annan verksamhet. Men detta gjorde de inte på 1930-talet. Det finns anledning, säger tobaksnämnden i sitt yttrande, att antaga att det även i fortsättningen kommer att finnas en hel del icke bärkraftiga tobaksaffärer — ett socialt problem, som riksdagen knappast kan stå till svars med att ej ta itu med så länge det finns ett monopol.

För att fatta mig kort skall jag tillåta mig att rörande den frågan citera vad förre finansminister Wigforss sade i proposition nr 200/1943, som behandlade den aktuella lagstiftningen: »Att tobakshandelns läge är intimt förknippat med monopolbolagets åtgöranden och därför påkallar statsmakternas uppmärksamhet på ett helt annat sätt än förhållandena inom andra branscher av detaljhandeln finner jag uppenbart. Den i vissa yttranden hävdade meningen, att frågan borde av statsmakterna lämnas åt sitt öde, kan jag sålunda icke dela.»

Han hade utvecklat dessa synpunkter mera ingående år 1942 vid behandlingen av proposition 170. Han yttrade därvid bl. a.: »Det förefaller mig, att

Ändring av instruktionen för statens tobaksnämnd.

erfarenheten visat, att det är omöjligt för ett monopol att ställa sig på den ståndpunkten, att man skall sälja tobak till den lägsta rabatt, som över huvud taget är möjligt. Det kommer att skapa en tobakshandel, som i grund och botten ingen vill ha. Detta har varit min ståndpunkt sedan gammalt» . . . Han tillade: »Jag menar sålunda, att tanken på att man skall göra handeln fri är en utopi, och man måste vänja sig vid den andra tanken, att det får skapas en särskild kår av specialtobakshandlare, som har sådana villkor att den kan existera.»

Det var alltså orsaken till att förre finansministern Wigforss lade fram denna proposition, som ju riksdagen biföll.

När motionären säger att staten med nuvarande lagstiftning slår vakt om en kostsam branschuppdelning, vill jag erinra om att tobaksnämndens verksamhet kostar endast några tiotusental kronor. Men genom nyetableringar, där man försökt skapa bärkraftigare tobaksaffärer, har rabatten sedan nämnden började sin verksamhet sänkts från 10,6 procent till 8,5 procent. Detta betyder för staten en besparing på ett år med inte mindre än cirka 14 miljoner kronor med nuvarande omsättning. Av detta belopp är ju vad nämndens verksamhet kostar endast en bråkdel procent.

Om man nämligen anser sig böra taga hänsyn till sociala skäl, kan inte heller allmänhetens intressen ha blivit åsidosatta då antalet försäljningsställen ökat från 23 300 1945 till 25 600 1950. Dessutom har alla dessa automater tillkommit, som man kan sätta upp praktiskt taget var som helst. Jag kan inte förstå att allmänhetens intresse på något sätt blivit åsidosatt. Behovet av specialaffärer har visat sig i att i 3 000 specialaffärer säljes 40 procent av monopolets omsättning, medan resten säljes på de andra över 20 000 försäljningsställena. Monopolet har tillsatt en butikskonsulent för att skapa

riktiga specialaffärer. Det anses nämligen nödvändigt att dessa finns.

Statens tobaksnämnd har sagt: »Den ändring av monopollagen, som motionären synes avse, torde få betydelsefulla konsekvenser ur statsfinansiell och social synpunkt. Det är icke heller säkert, att en friare handel med tobaksvaror kommer att medföra en billigare och bättre distribution än den nuvarande.» Vidare anför nämnden: »Allmänheten är mera betjänt av att ha tillgång till välskötta, bärkraftiga försäljningsställen, som icke ligger alltför tätt, än en mängd närliggande dåliga affärer. En viss begränsning av antalet försäljningsställen torde därför vara önskvärd såväl ur allmänhetens som ur handelns synpunkt.»

Det torde vid närmare granskning vara uppenbart att det förhåller sig på det sättet.

Herr talman! Jag skall inte längre taga kammarens tid i anspråk. Jag har intet annat yrkande än bifall till utskottets avslagsyrkande på motionen.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Jag begränsade mitt förra anförande på grund av att jag ansåg tiden vara för dyrbar för kammaren, men efter herr Brandts anförande ser jag mig nödsakad att ingå i svaromål.

Först måste jag uttala min förvåning över att herr Brandt, som i andra sammanhang, både i motioner och på annat sätt, har velat göra ingripande för att bryta monopol m. m., i dag synes endast kunna företräda intressen, som jag trodde skulle vara främmande för herr Brandt.

När herr Brandt här talar om tobaksnämnden vill jag bara erinra om 1 § i lagen om tobaksmonopol av den 11 juni 1943. Där sägs det uttryckligen, att staten eller den, åt vilken staten upplåter utövandet av monopolrättigheten, benämnes i denna lag monopolets utöware. Nu är det så, att det i praktiken är statens tobaksnämnd

Ändring av instruktionen för statens tobaksnämnd.

som bestämmer, hur tobakshandeln i detta land skall vara organiserad. Jag måste säga, att det är en lek med ord att i detta uttryck lägga in att tobaksmonopolet skulle vara bestämmande i detta sammanhang.

Jag vill erinra om att vi i tobakshandeln har ett krångel, som i olika avseenden gränsar till det otroliga. I det sammanhanget måste jag uttala en förvåning över att herr Dickson, som i annat sammanhang gått till storms mot Krångel-Sverige — det har ju då speciellt gällt exportöl — har skrivit under ett betänkande, som inte är klart, utan har spår av kompromiss ända till sista meningen. När man tar del av ordvändningarna, kommer man att tänka på vad en, skola vi säga törstig malmöbo tänker, när han ser färjan gå över till Köpenhamn. Han tänker på det exportöl, som herr Dickson i andra sammanhang brukar tala om.

Vi kan erinra oss vad som gäller vid köp av tobak på en restaurang. Om man kommer in på en restaurang och vill köpa cigaretter, så säger servitrisen, att hon inte har rätt att sälja cigaretter annat än i samband med servering, och så får kunden köpa en treöres kaka, som läggs på ett kakfat tillsammans med cigarettasken och serveras vid bordet. Och om man skall följa tobaksnämndens föreskrifter — sådana de varit åtminstone fram till 1948 — så skulle servitrisen vara skyldig att se efter att kunden tog åtminstone två cigaretter ur asken. Jag har inte kontrollerat, huruvida lagens föreskrifter följs på riksdagsrestaurangen, men jag har det intrycket, att riksdagens ledamöter och även tobaksnämndens ledamöter, såväl i första kammaren som i andra kammaren, inte följer det krångel, som man i detta fall förutsätter.

Med anledning av vad herr Brandt här sade om statens tobaksnämnd vill jag här nämna ett belysande fall. Från Uppsala ingavs en begäran att få sälja

tobak i ett varuhus. I det varuhuset skulle man praktiskt taget kunna köpa vad som helst, men det fanns en vara, för vilken man måste ha försäljnings-tillstånd av statens tobaksnämnd — jag nämner inte monopolet i detta sammanhang. Man inlämnade en ansökan den 8 februari i år, och den 9 april fick man följande svar av tobaksmonopolet: »Tobaksnämnden har i begärt yttrande över ansökningen avstyrkt bifall till densamma, enär behov ur distributionssynpunkt av en tobaksaffär på den med ansökan avsedda platsen inte kan anses föreligga. Anslutande oss till nämndens uppfattning få vi meddela, att vi inte funnit skäl bifalla Er framställning. Högaktningsfullt Svenska tobaksmonopolet.»

Visserligen står tobaksmonopolet för svaret, men jag har det intrycket, att det enda som monopolet självständigt har producerat är ordet högaktningsfullt. Det övriga, och sålunda det reella beslutet, har legat i tobaksnämndens händer. Om det skall vara uttryck för fri handel på detta område, måste jag beklaga, att så skall vara förhållandet.

Det var en varubuss, som ville ha tillstånd att sälja tobak. De hygieniska kraven var tillgodosedda, och man ansökte om att få sälja tobak, när man reste i bygderna en å en och en halv mil för att sälja mat och andra förnödenheter. Men efter utredning av tobaksnämnden avslog tobaksmonopolet ansökan. Förmodligen ansågs det, att skall man röka, skall man också ha besvär för det. Det är klart att jag som absolutist skulle kunna säga, att folk skall avhålla sig från att röka. Men när svenska folket röker och svenska staten i olika sammanhang gett uttryck åt att den skall ha skatt av det, så frågar man: Skall det tas ut skatt och relativt högt pris för tobaksvaror, varför skall man då dessutom försöka skapa största möjliga krångel för folk att få varorna?

Jag tror att herr Brandt, om han följt utvecklingen, måste konstatera, att

Ändring av instruktionen för statens tobaksnämnd.

formellt är det givetvis monopolet som är den bestämmande, men reellt är det tobaksnämnden. När jag alltså önskar, att man skall ta bort den koncessionsgivande verksamheten från tobaksnämnden, är jag fullt medveten om att i fall man tar bort denna huvuduppgift, måste därmed även följa, att Kungl. Maj:t måste förändra de olika föreskrifterna i lagen om tobaksmonopol. Det ansåg jag också självklart, men vi har rysligt lätt i riksdagen att få nya nämnder, och jag ville visa en viss humanitet, så att tobaksnämndens ledamöter och de som reser ut med meterstick och ser efter att det är så och så långt avstånd mellan de olika tobaksaffärerna, inte skulle avskedas på grått papper, utan att det skulle bli ett övergångsskede. I alla fall torde utskottets ordförande ha förståelse för att man bör visa sådan hänsyn i sådana fall.

Vidare har herr Brandt tagit upp de sociala förhållandena. Jag vill erinra om att genomsnittsinkomsten för tobaksaffärerna 1938 låg på 2 900 kronor, men 1949 var man uppe i 9 800 kronor. 1949 låg industriarbetarlönen på 6 065 för man och 4 034 för kvinna. Jag vill med åberopande av dessa siffror bara konstatera, att ett fortsättande av den sociala hjälpen till tobakshandlarna inte är motiverat.

Det har också här talats om procenten och att staten skulle tjäna på denna handel. Om jag inte tar fel, är det väl ändå på det sättet, att procenten för försäljning av tobak har stigit under senare år, såvida man inte i priset och procenten skall inräkna den skatt som över tobakspriset läggs på varan.

Jag vågar då säga, att det finns ingen anledning att lägga sådana synpunkter på frågan. Om man vill bedöma denna sak på samma sätt som exempelvis skoindustrien eller sockerindustrien eller andra industrier som herr Brandt varit med att motionera om, så är det självklart att det inte finns något skäl att behålla den nuvarande ordningen. Jag

vill därför, herr talman, klart och tydligt uttala, att man ur folkhushållets synpunkt icke kan fortsätta på denna väg och med de principer, som man har på detta område.

Jag är förvånad över det uttalande som Sveriges köpmannaförbund gjort i anledning av motionen. Det brukar ju låta så vackert ifrån det hållet, att man skall ha fri handel m. m. Man gör en platonisk bekännelse om vad som ligger bakom motionens syfte, men det visar sig att konsumenternas berättigade önskemål icke intresserar Sveriges köpmannaförbund. Jag vill framhålla att hur det än må vara, så är väl handeln som sådan icke till bara för handelsmännen, utan man skall väl även tillse att handeln blir rationellt ordnad och att varorna tillhandahålles på ett förnuftigt sätt.

Jag har givetvis med detta anförande bara velat understryka betydelsen av att få till stånd en utredning snarast möjligt och att i avvaktan på resultatet av denna utredning de som sitter i tobaksnämnden måtte se till att de värsta dumheterna och det värsta krånglet tas bort, så att man slipper dessa olika föreskrifter, som är ett klart uttryck för Krångel-Sverige. Jag måste även säga att det är föga hedrande för staten att ha denna ordning, när vi har ett betänkande liggande på riksdagens bord om åtgärder mot monopol och karteller. Det är orimligt att staten själv skall gå i spetsen för principer som är ohållbara ur folkhushållets synpunkt.

Herr HAGBERG i Malmö: Herr talman! Jag har det intrycket, att herr Lundberg förväxlat olika omständigheter. Jag skall inte gå närmare in på det, men i ett bestämt fall vill jag fästa herr Lundbergs uppmärksamhet på följande.

Herr Lundberg yttrade, att formellt sett har visserligen tobaksmonopolet avgörandet i sin hand, men reellt sett är det tobaksnämnden som bestämmer.

Ändring av instruktionen för statens tobaksnämnd.

Det kan dock inte vara herr Lundberg alldeles obekant, att för några månader sedan ändrades tobaksrabatterna. Därvidlag företrädde tobaksnämndens majoritet en viss uppfattning. Nämnden tillrådde en viss rabattsats, men tobaksmonopolet bestämde en annan och lägre rabattsats i kraft av den rättighet som monopolet har.

Det är monopolet som bestämmer och icke nämnden, herr Lundberg.

Herr BRANDT: Herr talman! Herr Lundberg förvånar sig över att jag slår vakt kring det monopol som det här är fråga om.

Jag vill erinra herr Lundberg om att detta är en reglering som genomförts av staten. Jag ställer mig något annorlunda till det — det måste jag bekänna — än när det gäller privata monopol, där privata företagare hindrar nyetablering, vilket sker på allmänhetens bekostnad. Jag vill göra gällande att så icke är fallet här.

Vidare säger herr Lundberg, att det är tobaksnämnden som bestämmer. Herr Hagberg i Malmö har redan replikerat honom något. Jag vill erinra herr Lundberg om att beträffande butiksstängningslagen, alltså försäljning under utsträckt tid på söndagar, är det länsstyrelserna som har det avgörande ordet. Där är det icke nämnden som tobaksmonopolet de facto måste följa, utan det inträffar ofta att länsstyrelserna frångår tobaksnämndens beslut.

Jag skall inte uppehålla mig längre vid detta. Jag vill bara säga till herr Lundberg, att jag tror faktiskt mera på förra finansministern Wigforss och nuvarande statsministern Erlander, ty båda dessa herrar har varit med om att förelägga riksdagen den lagstiftning vi har på detta område. Herr Wigforss framlade proposition om 1943 års monopollagstiftning, där nyetableringskontroll beträffande tobakshandeln genomfördes och som riksdagen fattade beslut om tämligen enhälligt. Och om

jag inte minns fel var det nuvarande statsministern som framlade en proposition 1945 om butiksstängningslagen, där tobaksdetaljhandeln på utsträckt tid reglerats. De två herrarna är för mig större profeter än herr Lundberg i Uppsala.

Herr LUNDBERG: Herr talman! Till herr Hagberg i Malmö vill jag säga, att jag inte resonerat om tobaksrabatten som sådan, utan jag har nämnt själva regleringen av försäljningen, alltså distributionen. Jag vågar säga att de fall, då tobaksmonopolet i fråga om rättighet att försälja tobak gått ifrån tobaksnämndens beslut, är väl undantag som bekräftar regeln. Ingen som har tagit del av detta, inte heller de som tillhör nämnden, kan komma ifrån att i fråga om distributionen har det varit tobaksnämnden som bestämt.

Sedan säger herr Brandt, att detta är en av staten genomförd reglering. Jag måste säga herr Brandt, att om en statlig reglering är orimlig och slår vakt om vissa grupper i samhället för att utestänga andra grupper från att få försäljning och därmed hindrar att försäljningen organiseras på ett förnuftigt sätt, är den omständigheten, att man sätter statens stämpel på regleringen, intet motiv för att bibehålla den.

Sedan har herr Brandt tagit Wigforss till hjälp. Jag har också läst vad han skrev i propositionen, och jag delar Wigforss uppfattning i mångt och mycket. Men man måste väl ändå säga, herr Brandt, att inte kan man påstå att Wigforss handläggning av denna fråga har varit lycklig! Jag tror den har varit mera känslobetonad än byggd på realiteter. Erfarenheten efter 1943 har bekräftat, att anordningen med tobaksnämnden och begränsningen av försäljningen är orimlig och fortast möjligt bör tas bort.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställen bifölls.

§ 25.

Interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken m. m.

Ordet lämnades på begäran till

Fru SANDSTRÖM, som anförde: Herr talman! Under senare år har i årligen återkommande debatter relationerna mellan den statliga och den privata linjetrafiken varit föremål för riksdagens intresse. Varje år beviljas som bekant ett anslag till SJ för inköp av privata busslinjer, och det har i samband härmed från oppositionens sida hävdats, att denna sedan lång tid pågående utvidgning av det statliga trafiknätet på de svenska landsvägarna måste leda till ett monopol på landsvägstrafiken i framtiden. Det har frågats, om en sådan utveckling är önskvärd. Denna principfråga har dock aldrig kommit att bli debatterad på grund av att man från såväl statsutskottets som kommunikationsdepartementets sida varit obenägen att ta upp frågan eller ens ansett den vara värd att tagas upp till debatt.

Man har från utskottets sida på fullt allvar velat påstå, att det med nuvarande utvecklingstakt kommer att ta hundra år innan den svenska linjetrafiken blir förstатligad. Det har aldrig klarlagts, om man därmed velat säga att vi, som nu lever, inte behöver bekymra oss om vad som sker om hundra år, eller om man menar att linjetrafiken skall förstатligas och det inte betyder något om det tar så lång tid. Beviset för att så lång tid behövs för att ett monopol skall uppnås har ansetts ligga i relationerna mellan hela antalet bussar i landet och den procent därav, som ligger inom den statliga sektorn, d. v. s. närmare angivet den del av den statliga sektorn, som kontrolleras av SJ. Man har aldrig velat godta det från oppositionen framförda påståendet, att vad som bör jämföras är det närmast jämförbara, nämligen statens linjetrafik med den privata linjetrafiken.

Problemet om den framtida svenska landsvägstrafikens struktur kan ingalunda betraktas som någonting oviktigt. Det vore för övrigt nästan egendomligt att just detta område skulle ligga utanför de sektorer i samhället, som annars brukar vara föremål för intresse av planerande karaktär. Allmänheten bör kunna få besked om hur statsmakterna ser på den principiella sidan av denna trafikfråga. Och de enskilda företagen bör också kunna få besked.

I den debatt om SJ:s linjeförvärv, som nyligen fördes i denna kammare, sade utskottets talesman följande: »Om vi skulle komma överens om att SJ finge fortsätta att förvärva billinjer för 2 miljoner om året, skulle det i alla fall dröja ungefär 100 år innan SJ fått någon monopolställning.» Detta påstående tar var verifikat. Hittills har inga hållbara bevis kunnat framläggas för detta tidigare redan upprepade påstående. Jag tillåter mig därför att peka på några omständigheter, som i sammanhanget kan vara av betydelse.

I centrala automobilregistret upptagna bussar var i november 1951 uppe i ett antal av 7 779. Redan i registret kan man ur denna siffra räkna bort bussar registrerade som brandbilar, vidare bussar med flak, trådbussar och bussar med specialkarosseri. Inga av dessa torde trafikera landsvägarna. Efter en sålunda utförd reducering av siffran 7 779 återstår siffran 6 666. Inom den siffran ryms alltså både de statliga och de privata bussarna samt de kommunala. Om de senare frånräknas — i kommunal trafik gick den 1 januari 1952 1 372 vagnar — återstår alltså siffran 5 294. I denna siffra finns också de enskilda järnvägarnas för närvarande 152 bussar, om vilka man väl kan anta att de förr eller senare automatiskt övergår i statlig ägo. Men här skall dessa vagnar givetvis inte räknas undan.

Siffran 5 294 inrymmer automobilregistrets uppgift på »täckta bussar», vari finns såväl sådana som gå i trafik som

Interpellation ang. statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken m. m.

vagnar av annat slag. Man kan inte ur registret utläsa något om fördelningen. Men om man vänder sig till de fabriker i vårt land som gör specialbussar får man en ungefärlig uppgift om bussar, som inte hör till den reguljära trafikens område. Ett tiotal svenska fabriker har under senare år tillverkat ett antal vagnar, som uppges vara i drift. Dessa vagnar utgöras av sparbanksbussar, utställningsbussar, möbelvagnar, skogsbussar för transport av arbetare, uppkningsbussar, flyttnings- och andra transportvagnar, skåpbussar, teaterbussar och rullande butiker m. fl. dylika. Sammanlagt har fabriker i fråga levererat 458 vagnar av nu nämnda slag. Vagnarna torde vara registrerade inom respektive läns register och i största utsträckning gå under namnet »täckta bussar». Siffran 5 294 bör sålunda ytterligare reduceras och blir då 4 836. Om denna siffra justeras med de i registret upptagna 21 bussar med specialkarosseri, kan man säga att i trafik torde gå ungefär 4 860 bussar.

Häri ryms sålunda den statliga vagnparkens 2 206 bussar, vari inräknas SJ biltrafik, GDG, postverket och Stockholms Läns Omnibus AB, som övergått till SJ. Inom den privata trafiksektorn kvarstår alltså 2 654 bussar, alltefter de färskaste siffror som går att få. Jag vågar fortfarande hävda, att det är relationerna mellan de statliga och de enskilda trafikbussarna, som är de riktiga. Utskottets talesman i år hävdar, att av landets i runt tal 8 000 bussar äger SJ med dotterbolag och posten endast 27 procent. Det är riktigt. Men är det riktigt att i dessa jämförelser ta med alla de här uppräknade bankbussarna, teaterbussarna, butiksbusarna, utställningsbussarna o. s. v. liksom brandbilar, registrerade som bussar, och ett otal andra liknande specialvagnar, av vilka inga går i trafik? Och är det riktigt att även de kommunala företagen på området räknas till den privata sektorn? När man är efter år

lugnt konstaterar, att det tar hundra år innan staten har monopol, betyder det då att man ser fram emot den tid, då staten äger även de här nämnda specialvagnarna, d. v. s. att allt som över huvud taget går på hjul i busskarosseriets skepnad en gång skall kontrolleras med äganderätt av staten?

Om man ser på utvecklingen inom SJ Biltrafik finner man att företaget under tioårsperioden 1942—1952 tredubblat sin vagnpark. 1942 redovisade företaget 477 vagnar, 1944 var antalet en aning mindre eller 472, sedan har från och med 1945 skett ett storartat uppsving. Nämnda år redovisas 505 vagnar, 1949 var antalet uppe i 1 065, och i år redovisas 1 454. Även GDG visar en vacker expansionskurva. 1942 hade detta företag 163 vagnar, och 1952 är antalet 436. Postverkets trafik har inte expanderat i tillnärmelsevis samma takt, verket har knappt fördubblat sin vagnpark på tio år. Om SJ Biltrafik under en kommande tioårsperiod utvecklas på samma sätt som de senaste tio åren skulle vagnparken vid den periodens slut vara uppe i över 4 000 vagnar, d. v. s. en siffra motsvarande närapå hela trafiksektorn i dag. Självfallet skulle man även då kunna säga, att staten endast har en viss procent av hela bilbeståndet eftersom den kommunala sektorn väl alltjämt skulle finnas kvar liksom även de här uppräknade specialvagnarna, som måhända om tio år är flera. Men skulle inte vid det laget, alltså om tio år, största delen av trafikvagnarna ligga inom den statliga sektorn?

Det är för övrigt inte riktigt att staten ökar sin här berörda trafikverksamhet endast med en kapitalinsats av 2 miljoner kronor om året. Staten har genom sina dotterbolag möjlighet att inköpa kanske för minst lika stora summor som beviljas SJ i riksdagen för nämnda ändamål.

Mot bakgrunden av de här anförda siffrorna och de påståenden, som från

regeringshåll framförts, att det tar hundra år innan ett statligt trafikmonopol på landsvägarna har uppnåtts, ber jag med andra kammarens tillstånd att få till statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet få framställa följande frågor:

Anser statsrådet att ett statligt trafikmonopol inom landsvägstrafiken är önskvärt?

Om så inte skulle vara fallet, hur lång tid anser statsrådet, att det kommer att ta innan ett sådant monopol i realiteten uppstått med nuvarande utvecklingstakt på området inom den statliga verksamheten?

Vilka planer på utvidgning har utarbetats inom SJ för den närmaste tioårsperioden?

Om en sådan planering finnes, hur ser statsrådet på utvecklingen inom den statliga sektorn i relation till den

privata företagsamheten inom här berörda område?

Denna anmälan bifölls av kammaren.

§ 26.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 162, angående tillgodoräknande i merithänseende för civil tjänst av tid, under vilken värnpliktig genomgått officers- eller underofficersutbildning eller värnpliktstjänstgöring; och

nr 163, i anledning av motioner om beredande av vissa förmåner åt sockersjuka personer.

§ 27.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 3.25 em.

In fidem
Gunnar Britth.